

KOULUN MERKITYS KYLÄLLE

Narratiivinen kuvaus taistelusta kyläkoulun puolesta

Anu Atila

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Luokanopettajan koulutusohjelma

Chydenius-Instituutti

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2002

TIIVISTELMÄ

Atila A. 2002. Koulun merkitys kylälle. Narratiivinen kuvaus taistelusta kyläkoulun puolesta. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 110 s.

Tutkimukseni tarkoituksena on osoittaa kyläkoulun ja kylän tärkeä merkitys toisilleen. Koulu ei ole pelkästään paikka koululaisille, vaan se antaa kyläläisille tilat erilaisia tapahtumia varten. Koulun olemassaolo pitää kylän elävänä ja vastavuoroisesti aktiivinen kylä pitää omaa koulua arvossaan. Koulu rakennuksena symboloi kylän elinvoimaisuutta, jatkuvuutta. Tutkimuksessani pyrin luomaan narratiivisen kuvauksen taistelusta kyläkoulun puolesta. Haastateltavien puheenvuorojen pohjalta rekonstruoin vuosien takaiset kiihkeät tunnelmat uudelleen.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys perustuu pääsääntöisesti Kalaojan, Hautamäen ja Mäenpään tekemiin tutkimuksiin. He kaikki ovat tutkineet maaseudun kyliä ja kouluja sekä niiden merkitystä toisilleen.

Tutkimusaineistoni keräsin teemahaastattelun avulla helmi-kesäkuun 1999 aikana, jolloin oli jo tiedossa tutkimuksen kohdekoulun toiminnan jatkuminen. Haastateltaviksi valitsin henkilöt, jotka olivat aktiivisesti olleet mukana taisteluissa koulun puolesta. He toivat esiin tunteja sekä kyläläisten että koulun näkökulmasta. Saamani aineiston luokittelin teorian ja haastattelujen teema-alueiden perusteella. Kvalitatiivisessa kenttätutkimuksessani pyrin lähestymään ilmiötä tulkinnallisesti ja aineistolähtöisesti fenomenologis-hermeneuttisella otteella.

Tutkimukseni osoitti, että koululla on erittäin vahva henkinen merkitys kyläyhteisölle. Se ei ilmene välttämättä jokapäiväisissä tilanteissa, mutta taistelussa koulun puolesta se nousee hyvin voimakkaasti esiin. Toiminnassa oleva koulu on osoitus kylän elinvoimaisuudesta. Toimiva koulu - elävä kylä. Koulu tarjoaa kyläläisille kokoontumispaikan, jossa järjestetään runsaasti tilaisuuksia vuoden aikana. Kyläläiset osallistuvat aktiivisesti koulun ja kyläyhdistyksen järjestämiin tapahtumiin. Lapsille koulu tulee luontevasti tutuksi jo ennen oppivelvollisuutta, kun he vanhempiensa kanssa osallistuvat koululla pidettäviin tilaisuuksiin.

Tutkimukseni osoitti, että tiivis yhteisöllisyyden tunne välittyy kylästä kouluun. Maaseutukylässä asukkaat tuntevat toinen toisensa. Kylässä on turvallista asua. Pieni koulu tarjoaa samalla tavalla lapsille tutun ja turvallisen kasvuympäristön. Koulun ja kylän myönteinen yhteishenki antaa lapselle mahdollisuuden kasvaa tasapainoiseksi ja kotiseutuaan rakastavaksi ihmiseksi.

Avainsanat: kyläkoulu, pieni koulu, kyläkoulun lakkauttaminen, aktiivinen kyläyhteisö, narratiivisuus

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	KYLÄYHTEISÖ	7
	2.1 Suomalainen maaseutu	7
	2.2 Kylien kehitys	8
	2.3 Kanssakäyminen kyläyhteisössä	10
3	KOULU KESKELLÄ KYLÄÄ	12
	3.1 Millainen on kyläkoulu	12
	3.2 Koulujärjestelmän historiallista taustaa	13
	3.3 Koulun merkitys kylälle	15
4	KYLÄKOULUJEN KOHTALON VUODET	19
	4.1 Kyläkoulut pois maailmankartalta	19
	4.2 Kyläkoulun mahdollisuudet	21
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	25
6	KENTTÄTUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
	6.1 Metodologiset lähtökohdat	27
	6.2 Haastateltavien valinta ja esittely	35
	6.3 Haastattelumenetelmä	36
	6.4 Aineiston analyysi ja tulkinta	40
7	KUVAUS TUTKIMUSKYLÄSTÄ JA -KOULUSTA	44
	7.1 Kenttätutkimuksen kylä	44
	7.2 Taistelusta selvinnyt kyläkoulu	56

8	KYLÄKOULUN MERKITYS JA TEHTÄVÄ ”TAISTELIJOIDEN” KUVAAMANA	58
	8.1 Kyläkoulun määritelmiä	58
	8.2 Kyläkoulun tehtävä	61
	8.3 Kyläkoulun merkitys	64
9	PIENEN KOULUN EDUT JA HAASTEET	69
	9.1 Edut	69
	9.2 Haasteet	75
10	TAISTELU KYLÄKOULUN PUOLESTA	78
	10.1 Taistelun taustaa	78
	10.2 Kiihkeät alkutunnelmat	80
	10.3 Kyläläiset yhtyvät taisteluun	82
	10.4 Taistelun tuoksinaa: kiihkeää taistelua, salailua, väsymistä ja välirauha	85
	10.5 Taistelujen lopputulos - onnellinen työrauha?	90
11	POHDINTA	93
	11.1 Tulosten tarkastelua	93
	11.2 Tutkimusprosessin arviointi	95
	11.3 Kyläkoulujen tulevaisuus	102
	11.4 Loppusanat	104
	LÄHTEET	107

1 JOHDANTO

1960-luvulla alkanut pikkukoulujen lakkauttaminen kiihtyi 90-luvulla lakkautusbuumiksi, joka eteni myös kotikuntaani. Useassa kunnassa lakkautuksia perusteltiin säästösyillä, myös Vähässäkyrössä. Lakkautusuhka ja omat kokemukset kyläkoulusta antoivat lopullisen sysäyksen tutkimuksen teolle. Itse toimin pikkukoulunopettajana nuorena ylioppilastyttönä, jolloin syvälle sieluni sopukkoihin juurtui myönteinen asenne kyläkouluja kohtaan.

Tutkimuskohteeksi valitsin Saarenpään koulun, joka joutui 90-luvulla kahdesti lakkautusuhan alle. Valintaan vaikutti myös kyläläisten aktiivisuus taistelussa oman koulun puolesta. He eivät antaneet periksi välillä raskaaksikin käyneissä taisteluissa, vaan selvisivät voittajina maaliin.

Kylien perinteitä kunnioittaen

Nyt Saarenpään, Hyyriän ja Mullolan kyläläiset "tarttoo tehreä jotakin". Tuntuu siltä, että me poistumme pian kunnan kartalta, jos emme taas kerran tartu asiaan. Me nuoremmat olemme hyvin tietoisia siitä, kuinka aikoi- naan Vähäkyrö on kukoista- nut näiden kolmen kylän ansiosta, pläkkyyrien pitäes- sä kuntaa pystyssä ja teh- den tunnetuksi. Voiko joku tämän unohtaa. - - Nyt ky- liemme lapset ei oikein kelpaa kuin isojen koulujen ylläpitämiseksi.

Näin ei saa käydä. Tiedäm- me teidän vanhemman väen ajatukset koulusta. Teidän, jotka olette koulun rakentaneet ja sitä vaalineet ohi pahempienkin aikojen. Ette varmasti halua sen loppuvan. Sen tulee saada olla ainoana palveluna ky- läyhteisöllemme ja sen kult- tuurille.

Johtokunta vastustaa jyr- kästi ensi vuonna 100 vuot- ta täyttävän kyläympäristö- ään uskollisesti palvelleen koulun sulkemista ja pyytää teitä kaikkia kolmen kylän

asukkaita niin nuoria kuin vanhempia sukupuoleen katsomatta yhteiseen pala- veriin. Katsotaan ja pohdi- taan mitä saamme aikaan.

Perustetaan yhteinen kylä- toimikunta ja sillä porukalla perheen vuotena ajatellaan, miten me voimme parantaa kylien lasten asemaa, johon kunta on nyt puuttumassa. Lukekaa tämän lehden seuratoimintapalstalta myö- hemmin koska kokoonnu- taan.

Saarenpään koulun johtokunta
(Pohjankyrö 1994, 4.)

Tutkimuksessani "Koulun merkitys kylälle" pyrin osoittamaan, että kyläkoululla on tärkeä merkitys kyläläisille ja koko kyläyhteisölle. Koulu ei ole pelkästään paikka koululaisille, vaan se antaa kyläläisille esimerkiksi tilat harrastuksia varten. Koulu

rakennuksena symboloi kylän elinvoimaisuutta, jatkuvuutta. Elävä koulu -aktiivinen kyläyhteisö.

Lähden siitä ajatuksesta, että teleologinen tarkoittaa päämäärähakuista. Kun graduni aihe on Koulun merkitys kylälle, olen jo itsessäni suuntautunut positiiviseen päämäärään eli mielestäni koululla on suuri merkitys kylän elinvoimaisuudelle. Teoriaosuuteen olen hakenut sellaista tietoa, joka tukee ajatuksiani. Kalaojan tekemät tutkimukset maaseudun pienten koulujen kehittämisestä ovat antaneet vankan pohjan tutkimukseni teolle.

Olen aloittanut selvittämällä suomalaisen kyläyhteisön kehitystä vuosikymmenten aikana. Muutosta on tapahtunut sekä hyvään että huonoon suuntaan, mutta olen pyrkinyt tuomaan esille enemmän myönteisiä kuin negatiivisia asioista. Huonojakin puolia on ollut pakko mainita, koska ne ovat selkeästi tulleet esiin.

Pyrin etsimään tietoa kyläkouluista ja niiden tärkeästä merkityksestä kylille. Koulu yhteisenä kohtaustapaikkana on ollut kyläläisille hyvin tärkeä menneinä vuosikymmeninä. Välillä koulut ovat saaneet toimittaa opetustehtävänsä omassa rauhassaan. Nykyisin kyläkouluille pyritään saamaan muutakin toimintaa, jotta sen tarpeellisuus voitaisiin osoittaa kunnan päättäjäille.

Tutkimusta voi luonnehtia kenttätutkimukseksi, koska tarkastelen kyläkoulun asemaa kylässä ja kyläläisten elämässä mahdollisimman autenttisesti. Pyrin löytämään tutkimukseeni henkilöt, jotka ovat olleet tiiviisti ja riittävän kauan mukana koulun puolesta käytävässä taistelussa. Pyrin lähestymään ilmiötä tulkinnallisesti ja aineistolähtöisesti mahdollisimman fenomenologis-hermeneuttisessa hengessä.

Toivon, että tutkimukseni tuottaa sellaista tietoa, että muut kyläkoulut ja muiden kylien asukkaat voisivat saada siitä keinoja ja argumentteja oman kyläkoulun puolustamiseksi. Tämä nöyrä toivomus liittyy laajemmasti maaseudun elävänä ja elinvoimaisena säilymiseen.

2 KYLÄYHTEISÖ

2.1 Suomalainen maaseutu

Hautamäki (1984) on jaotellut kylät karkeasti neljään eri tyyppiin: keskusta, lähikylät, pääsyryäkylät ja syrjäkylät. Teollisuuden ja palveluelinkeinojen ansiosta *kunnan keskusta* on yleensä kasvuvoittoinen, vaikka koko kunnan väkiluku olisi muuten vähentynyt. Usein myös kunnan keskustaa on tietoisesti kasvatettu muun kunnan kustannuksella. Suhteellisen lähellä kunnan keskustaa sijaitsevat *lähi- eli rintakylät*, joissa on hyvä liikennesijainti ja palveluvarustus. *Syrjäisissä keskuskylissä* on yleensä myös hyvä liikennesijainti, kohtuullisen paljon asukkaita ja hyvä palvelutaso. Kehitysnäkymät ovat kuitenkin heikot mm. maatalouden kannattavuuden laskiessa. *Syrjäkylät* sijaitsevat nimensä mukaisesti liikenteellisesti syrjässä, kaukana kuntakeskuksesta. Asukkaita on vähän ja palvelutaso on heikko. (Hautamäki 1984, 57-58.)

Lähellä kuntakeskusta sijaitsevat rintakylät, joissa on hyvä palveluvarustus ja liikennesijainti. Näistä seikoista huolimatta lähikylien asukasmäärä on vuosien kuluessa vähentynyt. Keskustan läheisyys saattaa nimittäin asettaa esteitä rakentamisrajoituksina ja ympäristöhaittoina. Myös kylän palvelut saattavat olla uhattuina, kun kunnan keskusta on liian lähellä. Toisaalta taas aivan viime vuosina lähikylien asukasluku on ollut kasvussa, kun kuntakeskuksissa on pulaa tonteista ja asunnoista. (Hautamäki 1984, 57-58.)

Saarenpää on tyypillinen lähikylä. Liikenneyhteydet ovat olleet kohtuulliset, mutta perusteellisen kunnostuksen ansiosta muuttumassa erittäin hyviksi. Ainoan kunnallisen palvelun tarjoaa koulu, jonka lisäksi kylässä on pienyritystäjyyttä. Hautamäki kirjoittaa keskustan haittavaikutuksesta lähikylien palveluihin. Saarenpäessä tämä uhka on todellinen, koska etäisyys kunnan keskustaan, Kirkonkylään on vain pari kilometriä. Kirkonkylässä sijaitsee koulu, johon Saarenpään ala-asteen oppilaat siirtyisivät oman koulun loppuessa.

Amerikkalainen maaseutusosiologiaa edustava Wilkinson (1986) on tuonut esiin seuraavat näkökulmat, joiden kautta maaseutua voidaan tarkastella. Ensimmäinen näkökulma on yhteisön paikallinen ekologia, joka kuvaa yhteisön kollektiiviseksi organisaatioksi, jonka kautta yhteisö saa tarpeensa. Toisessa näkökulmassa nousee esiin yhteisön sosiaalisen elämän organisaatio, joka puolestaan huolehtii yhteisön jäsenen sosiaalisista tarpeista ja harrastuksista. Viimeisen näkökulman muodostavat yhteisön kollektiiviset pyrkimykset. Siinä ratkaistaan ongelmat, jotka liittyvät paikalliseen identiteettiin ja solidaarisuuteen. (Wilkinson 1986, 3.)

2.2 Kylien kehitys

Hautamäen (1984) mukaan kylillä on ollut tärkeä merkitys maaseudun kehittymiselle. Asukkailla on ollut mahdollisuus toimia yhdessä omassa kylässään. Sosiaalinen elämä on punoutunut kylän toimintojen ympärille. Kylittäin järjestäytyneet yhdistystoiminta (nuorisoseura-, maamiesseura- ja urheilutoiminta) on keskeisesti vaikuttanut elämän nykyaikaistumiseen ja kulttuurin leviämiseen. Myös peruspalvelut koulu, posti ja kauppa ovat saaneet alkunsa ja voimansa kylän omatoimisuudesta. Kylien välisellä yhteistyöllä on voitu vaikuttaa myös elinolosuhteisiin, esimerkiksi teiden kunnossapitoon. (Hautamäki 1984, 55-56.)

Kenttätutkimukseni kylän kohdalla ovat melkein kaikki em. seikat olleet totta. Kylässä oli useita kauppoja, posti, koulu ja runsaasti pikkuyrityksiä. Nykyisin jäljellä on enää koulu sekä kymmenkunta yhden kahden hengen pikkuyrityksiä.

Maatalousyhteiskunnassa maaseutu eli pääasiassa omaa elämäänsä. Kylät olivat pitkään omavaraisia ja eristyneitä. Valtiovalta ohjasi silloinkin kehitystä, mutta erityisesti viime vuosikymmenten aikana yhteiskunta on yhä lisääntyvässä määrin puuttunut kehityksen kulkuun. Säättely on tuonut hyvää, mutta myös huonoa, kun kylät ovat menettäneet itsenäisyyttään. (Hautamäki 1984, 48.)

Muutokset ovat kuitenkin rajusti muovanneet kylien rakennetta ja piirteitä viime vuosikymmenten aikana. Teollistuminen ja maatalouden koneellistuminen ovat Kalaojan (1988a) mukaan vaikuttaneet myös maaseudun sosiaaliseen organi-

saatioon. Syitä muutokseen ovat olleet joukkomuutto maalta kaupunkiin, jolloin maaseutu alkoi autioitua ja väestön rakenne vinoutua, sekä liikenneyhteyksien parantuminen tekniikan kehittyessä. (Kalaoja 1988a, 33.)

Haja-asutusalueen agraarikylissä työpaikkojen väheneminen on johtanut tilanteeseen, jossa asukkaiden poismuutto kylältä on aiheuttanut palvelujen lakkauttamisia, esimerkiksi kaupp- ja koulukuolemia. Samalla tämä on vaikuttanut kokonaisuudessaan kylän toiminnan heikkenemiseen. (Andersson 1980, 167.)

Maaseudun kehitys on usein riippuvainen kaupunkikeskuksista, joiden kautta uudet innovaatiot leviävät. Maaseudulle tulevat yleensä ne uudet innovaatiot ja yritysmuodot, jotka ovat ensisijaisesti hyödyllisiä kaupunkien kannalta katsottuna, mutta eivät välttämättä maaseudun kannalta. Uudistuksiin joutuvat sopeutumaan myös perinteiset elinkeinot, jotka myös hyötyvät niistä, vaikkakin kehityksen säätely tapahtuu keskuksista. (Hautamäki 1984, 13.)

Vähäkyrö on myös käynyt läpi isoja muutoksia. Mm. Vaasan teollisuuden kehittyessä vähäkyröläiset muuttivat työn perässä kaupunkiin. Myös jatko-opiskelupaikkojen puuttuminen on pakottanut nuoret muuttamaan pois paikkakunnalta. Yleensä ihmisten muuttopäätöksiin ovat vaikuttaneet taloudelliset tekijät ja halu tarjota perheelle turvatumpi tulevaisuus (Heino 1980, 155).

Kuluneen kymmenen vuoden aikana on muuttoliikettä ollut myös toisin päin. Hyvät liikenneyhteydet ja lyhyet etäisyydet Vaasan ovat saaneet useita perheitä muuttamaan maalle puhtaaseen luontoon. Hautamäen (1984, 89) mukaan ihmisten asenteet ovat muuttuneet. Elämisen laadullisia tekijöitä arvostetaan yhä enemmän. Erityisesti ympäristöasioihin kiinnitetään huomiota.

Tällä hetkellä maaseutu on kuitenkin jälleen voimakkaan muutoksen kourissa, kun Suomea sopeutetaan osaksi Euroopan unionia. Tulevaisuuden muutoksia seuraavien kahden kolmenkymmenen vuoden kuluessa tuskin kukaan osaa ennustaa.

Vaikka kylät ovat olleet muutoksien kourissa, on joissakin suomalaisissa kylätutkimuksissa todettu kylien säilyttäneen homogeenisuutensa. Toisaalta taas kylät saattavat sisäisesti olla homogeenisia ja ne koetaan yhteisen edun kyliksi, vaikka keskenään kylät ovatkin erilaisia. (Kalaoja 1988a, 33.) Vähässäkyrössä on toistakymmentä kylää, joista jokainen on oma yksikkönsä. Parhaiten "meidän kylä" -ajattelu on viime vuosina tullut esiin kylissä, joissa pienet koulut sijaitsivat. Kyläläiset todella taistelivat koulujensa puolesta, kun niitä uhkasi lakkauttaminen.

Viime vuosikymmenten aikana on yhteiskunnan kehittymiseen vaikuttanut yhä enemmän hallinnon ja politiikan merkitys. Maan eri osia on pyritty voimakkaasti integroimaan toisiinsa ja nykyaikaistamaan koko maa pohjoisesta etelään. Muutos on tapahtunut kaupunkien ehdoilla ja maaseudut ovat saaneet luopua omaleimaisista piirteistään kaupunkimaisuuden hyväksi. Kyläyhteisöt ovat hajonneet ja kylät ovat menettäneet runsaasti asukkaita. Muutoksen rajuus ja voima ovat olleet vahingollisinta maaseudulle. Maaseutupolitiikkaa ei jaksettu suunnitella pitkällä tähtäimellä, jolloin muutos ryöpsähti tulvan tavoin, eikä sitä sen jälkeen enää voitu pidätellä. (Hautamäki 1984, 63.)

2.3 Kanssakäyminen kyläyhteisössä

Kalaoja (1988a, 34) tuo esiin tutkimustuloksia, joiden mukaan maaseutukylien asukkaat Suomessa ovat edelleen enemmän tekemisissä toistensa kanssa verrattuna kaupunkien ja lähiöiden asukkaisiin. Kuitenkin Hautamäen (1984, 55) mukaan yleinen yhteiskunnallinen kehitys näkyy myös kulttuuris-sosiaalisella tasolla. Maaseudun perinteiset arvot ja maaseutukulttuuri ovat saaneet väistyä yhtenäiskulttuurin tieltä. Tämä on puolestaan heikentänyt maaseudun omaleimaisuutta ja alueidentiteettiä. Mm. tanhut, iltamat ja tanssit seurantalolla ovat jääneet kaupunkikulttuurin ja sähköisten viestimien jalkoihin.

Kehityksen myötä kylät ovat menettäneet yhteisöllistä merkitystään. Perhekesisyyden ja yksilöllistymisen lisääntyessä naapuruus ja samassa kylässä asuminen eivät enää ole peruste ihmisten välisille suhteille. Kun julkinen hallinto on ottanut huolehtiakseen entisistä kyläyhteisön tehtävistä, ovat naapuriapu,

talkoohenki ja yhteistyö vähentyneet. Enää ei olla riippuvaisia omasta kyläyhteisöstä, vaan nyt suuntaudutaan ulospäin. (Hautamäki 1984, 55.) Samaan lopputulokseen on päätyntä myös Mäenpää (1981a, 101). Hän on tutkimuksessaan todennut talkoomielen vielä olevan olemassa, mutta kaiken muun seurustelun vähentymisen ohella myös talkoohenki on laantunut.

Esimodernia kylää esiteltäessä todettiin, että kooltaan kylät pysyivät ihanteellisina yhteisöllisen toiminnan yksikköinä nykypäiviin asti. Vuorovaikutus säilyi välittömänä ja henkilökohtaisena. Tältä osin romanttisimmatkin kyläkuvitelmat pitävät paikkansa ja kylää voidaan pitää ihanteellisena paikallisyhteisön perustana. Väestökadon kylkiäisenä maaseutu sai vaivoikseen taantuvan talousalueen haitat. Elintasokehitys oli hitaampaa kuin koko maassa keskimäärin ja maaseudun sekä julkiset että kaupalliset palvelujärjestelmät heikkenivät. Eräänä seurauksena kaikesta tästä oli entistäkin vakavampi maaseudun vuorovaikutusrakenteiden oheneminen ja toimivuuden heikkeneminen. Vähittäiskaupan olemassaolon vaarantuminen kylässä saattaa olla vakavuudessaan elämän peruskysymysten luokkaa eikä postin ja koulun lopettamisen uhka jää tästä paljon jälkeen. (Lehtonen 1990, 219-222.)

Muutosvauhti on saattanut kuluneen kymmenen vuoden aikana olla nopeampi kuin 1960-80-lukujen aikana konsanaan. Saarenpään kylä on melko hyvin säilyttänyt "vanhanajan" kyläyhteisön piirteitä. Uskonnollinen vakaumus ja siihen liittyvät tavat ovat yksi tekijä aktiiviseen kanssakäymiseen, mutta ennen kaikkea kyläläisiä kuitenkin yhdistää halu toimia oman koulun puolesta. Vaikka näkemykset kaikista asioista eivät aina liene yhtäläisiä, ovat kyläläiset yhtenä rintamana puolustaneet kouluaan. Tässä he ovat onnistuneet hyvin, koska koulu on edelleen toiminnassa.

3 KOULU KESKELLÄ KYLÄÄ

3.1 Millainen on kyläkoulu

Kalaojan (1988a, 1) mukaan pieni koulu on kyläkoulu, jossa on 1-3 opettajaa. Purokuru (1997) määrittelee pieneksi kouluksi koulun, jossa on yhdysluokkia. Tämä tarkoittaa sitä, että luokassa on useamman vuosiluokan oppilaita, jotka samanaikaisesti opiskelevat eri asioita ja oppiaineita. Koulua ympäröi usein tiivis, rajattu ja aktiivinen asuinyhteisö eli kylä. Tästä johtuen kyläkoulu-nimitys on varsin osuva. Kyläkoulu kuuluu olennaisesti ympäröivään yhteisöön, se ei ole vain oma irrallinen yksikkönsä. (Purokuru 1997, 5.)

Kalaojan tutkimusten (1988a, 1988b, 1990a, 1990b, 1990c, 1991) pohjalta muodostuu kuva pienelle kyläkoululle tyypillisistä piirteistä. Ulkoiselta olemukseltaan oppimisympäristö on rauhallinen, kiireetön ja tiiviissä vuorovaikutuksessa ympäröivään kyläyhteisöön. Koulun fyysiset tilat ovat pieniä, epäkäytännöllisiä ja puutteellisia. Myös opetusvälineistön ja -materiaalin niukkuus saattaa rajoittaa opetusratkaisuja. Syrjäinen sijainti ja pitkät etäisyydet vaativat koulukuljetusten järjestämistä oppilaille ja rajaavat koulun ulkopuolella tapahtuvan opetuksen toteuttamista. Harrastusmahdollisuudet ja virikkeet jäävät vähäisiksi, mikä karsii lasten mahdollisuuksia, kiinnostuksen kohteita ja suhteita ikätovereihin. (Kalaoja 1990a, 94-95, 108-109.)

Pienen koulun oppimisympäristö on turvallinen ja perhemäinen, työrauhaongelmat ovat harvinaisia ja kodin ja koulun läheinen suhde tukee oppilaan kasvua yhteisöön ja sen arvoihin. Koska ryhmäkoot ovat pieniä, opetus on oppilaskeskeistä ja yksilöllistä ja perustuu hyvään oppilaantuntemukseen. Työskentely on joustavaa, ja oppilaat voivat osallistua suunnitteluun. Erilaiset oppimistilanteet vaikuttavat myönteisesti oppilaiden kehittymiseen itsenäisiksi, vastuullisiksi, tasapainoisiksi ja auttavaisiksi. (Kalaoja 1990a, 96-97, 107.)

Syrjäisyydestä aiheutuvat psyykkiset häiritteijät koskettavat niin opettajaa kuin oppilaitakin. Kyläyhteisöllä saattaa olla suuria odotuksia opettajaa kohtaan, silti muuhun kuin kouluun liittyvät arkielämän kontaktit voivat puuttua. Yhdysluokkaopetus koetaan ongelmalliseksi opetusjärjestelyjen, heterogeenisten oppilasryhmien, oppimateriaalien käytön, eri ikäisten oppilaiden ohjauksen ja työn järjestämisen sekä ajankäytön suhteen. Eriyttäminen on vaikeaa ajan-, koulutuksen ja taitojen puutteen vuoksi. Opettajien tiedolliset sekä taidolliset resurssit eri oppiaineiden opetukseen eivät ole yhtä monipuoliset kuin moniopettajaisessa koulussa. (Kalaoja 1990a, 100-102.)

3.2 Koulujärjestelmän historiallista taustaa

Koulujärjestelmän kehittymisen olen halunnut ottaa esille, koska se liittyy olennaisesti kyläkouluihin. Kyläkoulut ovat "jäänteitä" vuoden 1898 piirijakoasetuksesta, jolloin maalaiskunnat veloitettiin jakamaan pitäjän koulupiireihin ja perustamaan niihin koulut.

Kirkko opetuksen antajana

Suomen ensimmäinen koulu oli Turkuun perustettu katedraali- eli tuomiokirkkokoulu, josta varhaisimmat maininnat ovat 1300-luvun lähteissä. Keskiajan loppupuolella opetusta annettiin myös kaupunki- ja luostarikouluissa. (Iisalo 1989, 11,13.) 1600-luvun puolivälissä koululaitos muokattiin vakinaiselle pohjalle. Ylimpänä olivat lukiot, toisena triviaalikoulut ja alimpana pedagogiot eli lastenkoulut. (Antikainen & Nuutinen 1987, 20.)

Koska kirkko halusi levittää Raamatun sanomaa myös tavallisille ihmisille, annettiin heille kansanopetusta. Sitä annettiin kotiopetuksen lisäksi pitäjänkouluissa, kyläkouluissa ja muissa vastaavissa kouluissa. Erittäin keskeisessä roolissa olivat myös lukukinkerit ja rippikoulu. (Nurmi 1983, 37.)

1800-luvulle tultaessa vaadittiin yhä selkeämmin vaihtoehtoa kirkon yksipuoliselle opetukselle. Monipuolisemman kansanopetuksen kannattajat pitivät tärkeänä tie-

don viemistä niille, joilta se puuttui. Vuonna 1858 keisarisuuriruhtinas Aleksanteri II antoi julistuksen, joka loi pohjan tulevalle kansakoululle. (Iisalo 1989, 112-114.)

Kansa- ja oppikoulut

Neljän vuosikymmenen aikana lähestyttäessä 1800-luvun loppua oli kansakoulujen määrä jatkuvasti lisääntynyt. Koulunkäynnin yleistymisestä huolimatta suurin osa lapsista jäi edelleen opetusta vaille. 1898 annettiin ns. piirijakoasetus, joka velvoitti maalaiskunnat jakamaan alueensa koulupiireihin ja perustamaan jokaiseen niistä kansakoulun. Koulujen perustaminen ei kuitenkaan huomattavasti lisännyt oppilasmääriä, koska koulunkäynti oli vapaaehtoista. Oppivelvollisuuslain myötä 1921 lukutaidon ja muun yleissivistyksen antaminen siirtyi kokonaisuudessaan kirkolta yhteiskunnan velvollisuudeksi. (Iisalo 1989, 179-181.)

Oppivelvollisuuslain tultua voimaan kansakoulu kasvoi vuosien kuluessa oppilasluvultaan maan suurimmaksi koulumuodoksi. Kansakoulun yhtenä ongelmana oli ns. jatko-opetuksen järjestäminen. Oppivelvollisuuslain mukaan tämä tarkoitti sitä, että oppilaan oli osallistuttava kahden vuoden ajan kansakoulun tarjoamaan jatko-opetukseen, mikäli hän ei jatkanut opintojaan muussa oppilaitoksessa. Usein oppilaat kuitenkin laistivat tämän velvollisuutensa. Vuoden 1957 kansakoululaki poisti tämän ongelman perustamalla kahdeksanvuotisen oppivelvollisuuskoulun, joka muodostui perusopetuksen antavasta kansakoulusta ja jatko-opetuksen antavasta kansalaiskoulusta. (Iisalo 1989, 244.)

Kansakoulun rinnalla opetusta tarjosi myös oppikoulu, joka oli suhteellisen vaativa koulu. Oppikoulujen määrän lisääntyessä (v. 1940 - 68) myös sen oppilasluvut kasvoivat. Elintason kohotessa yhä useammalla kodilla oli taloudellisesti mahdollista lähettää lapsensa koulutukseen, joka oli aikaisempaa pidempi ja kalliimpi. Usein oppikoulun käyneillä nuorilla oli myös mahdollisuus paremman elämänuran valintaan kuin kansakoulun käyneillä. (Iisalo 1989, 247.)

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä käytiin Suomessa keskustelua koulutusjärjestelmän kehittämisestä. Perinteisen rinnakkaiskoulujärjestelmän (kansakoulu-oppikoulu) vaihtoehdoksi esitettiin yhtenäiskoulua. Vuonna 1968 säädetty laki määräsi maahan yhdeksänvuotisen peruskoulun, joka perustui yhtenäiskouluperiaatteeseen. Peruskoulu jakaantui ala- ja yläasteeksi. Opetus oli pääasiassa samansisältöistä kaikille ala-asteen oppilaille, kun taas yläasteella oppilailla oli sekä yhteisiä että valinnaisia aineita. Uuteen koulujärjestelmään siirryttiin vuosina 1972-77. (Nurmi 1983, 51-52.)

3.3 Koulun merkitys kylälle

Koulun tehtävä

Peruskoululain (27.5.1983/476) mukaan peruskoulu on yhtenäiskoulu, joka antaa riittävän yleissivistävän peruskoulutuksen.

Lain mukaan peruskoulun tulee pyrkiä kasvattamaan oppilaista yhteiskunnan jäseniä, jotka ovat tasapainoisia, hyväkuntoisia, itsenäisiä, luovia, yhteistyökykyisiä ja rauhantahtoisia ihmisiä. Koulun tulee myös kasvattaa oppilaistansa siveellisiä ja hyvätapaisia sekä antaa heille riittävät tiedot ja taidot elämää varten.

Opetus ja koulun muu toiminta tulee järjestää siten, että se antaa oppilaalle valmiuksia, jotka ovat tärkeitä mm. hänen persoonallisuutensa monipuolisen kehittämisen, yhteiskunnan ja työelämän, ammatinvalinnan ja jatko-opintojen, elinympäristön ja luonnonsuojelun, kansallisen kulttuurin ja kansallisten arvojen kannalta. Koulun toiminnan tulee myös edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. (Koulun vuosikirja 1997-1998, 64.)

Kalaojan (1988a) mukaan koulun tehtäviin ovat kuuluneet mm. huolehtiminen, yhteisön arvoihin kasvattaminen ja kouluttaminen ammattiin. Erityisesti maaseudun koulujen tehtävinä on ollut tiedon jakaminen lapsille ja aikuisten kouluttaminen. Goblen ja Porterin (1977) mukaan *koulun tulisi olla uskollinen paikalliselle yhteisölle*. Lapsen ja nuoren kasvuun on paikallisella yhteisöllä erittäin suuri merkitys. (Kalaoja 1988a, 50.)

Kalaojan (1988a) mukaan perinteisessä maalaiskoulussa on parhaiten toteutunut koulun uskollisuus paikalliselle yhteisölle. Koulun on ikäänkuin katsottu olevan yhteisön laajennus. Koulussa tapahtunut opetus ja kasvatus vahvistivat oppilaiden "oma kylä - meidän kylä" -identiteettiä. Kylä oli yhtenäinen. Kuluneiden kahdenkymmenen vuoden aikana voisi sanoa tämän yhteisöhengen kokeneen kolauksen. Voimakkaat muutokset maaseudulla ovat vaikuttaneet elinkeinoelämään ja sosiaaliseen elämään. Kylän yhteishenki on jäänyt taka-alalle, kun muutokset ovat vaatineet ihmisiltä keskittymistä lähinnä omien asioiden hoitamiseen. Muutoksen tuulet ovat vaikuttaneet myös kouluihin. Kyläkoulujen opettajat eivät enää asu kouluilla saati samalla kylälläkään, eivätkä he enää osallistu kylän tapahtumiin yhtä täysipainoisesti kuin aikaisemmin. (Kalaoja 1988a, 50-51.)

Vaikka muutokset ovat ravistelleet maaseutua ja tämänhetkinen EU-jäsenyys on luonut uusia uhkakuvia, ovat kyläläisten yhteishenki ja -työ nousemassa jälleen pintaan. Ainakin kotikunnassani kyläkoulujen lakkautusuhat saivat kyläläiset taistelemaan etujensa puolesta. Toisaalta EU on tuonut mukanaan myös positiivisia asioita. Monessa kunnassa ovat kyläläiset lähteneet mukaan kylien kehittämisprojekteihin. Näillä projekteilla pyritään aktivoimaan kyläläisiä toimimaan oman kylänsä ja kuntansa hyväksi.

Koulu aktivoi kyläläisten sosiaalisia kontakteja

Wilkinsonin mielestä paikkakunta ei enää ole täydellinen paikallinen yhteiskunta, josta saadaan kaikki palvelut. Hänen mukaansa asiointi oman yhteisön ulkopuolella synnyttää kuilun paikalliseen yhteisöön. Kun palvelut hankitaan muualta, sosiaaliset siteet omaan yhteisöön heikkenevät. (Kalaoja 1988a, 36.) Tämä näkemys antaa paljon pohtimisen aihetta. Kun palvelut ovat keskittyneet kuntien keskustoihin ja lähimpiin kaupunkeihin, toivoisi kylillä säilyvän edes oman koulun.

Kyläkoululla on tärkeä merkitys kyläyhteisölle sosiaalisten kontaktien ylläpitäjänä sen lisäksi, että se huolehtii lasten opetustehtävästä. Kylän yhtenäisyydellä on mahdollisuus säilyä sitä paremmin, mitä kauemmin koulutus voidaan järjestää omassa kyläyhdyskunnassa. Erilaiset ympäristötekijät voivat vieraannuttaa

koululaisen omasta kulttuuriympäristöstä, jos koulupalveluja joudutaan hakemaan alusta alkaen jostain muualta kuin kotikylältä. (Andersson 1980, 179.)

Aikaisemmin koulut olivat kylän etuoikeutettuja kokoontumispaikkoja, koska mm. heikot liikkumismahdollisuudet pakottivat harrastamaan omassa kylässä, ja useimmiten sitten kokoonnuttiin koululla. Erilaiset kerhot (4H, käsityö, urheilu jne.) keräsivät runsaasti osallistujia. Yksilö on voinut tuntea kuuluvansa yhteisöön ja tulleensa hyväksytyksi, kun hän on osallistunut johonkin harrastukseen kylällä. (Kalaoja 1988a, 37-38.)

Mäenpään (1981a) mukaan kyläkoululla on keskeinen merkitys myös harrastustoiminnalle sen lisäksi, että se on turvallinen kasvuympäristö kylän lapsille. Koululaisten ja alle kouluikäisten kerhot järjestetään useimmiten juuri koululla. Myös aikuisten vapaa-ajan toiminnoista huomattava osa pidetään koulun tiloissa, kun esim. kansalaisopisto ja paikalliset yhdistykset järjestävät tilaisuuksiaan. *Kyläkoululla on siis ainutlaatuisen keskeinen merkitys yhteisenä kokoontumispaikkana ja useimmiten ainoana sellaisena.* (Mäenpää 1981a, 130.)

Saarenpään kylällä on ollut runsaasti harrastustoimintaa menneinä vuosikymmeninä, jolloin eivät vielä internetit yms. olleet käytössä. Kylä on kuitenkin onnistunut säilyttämään joitakin harrastusmuotoja ja kylän yhteisiä tilaisuuksia, jotka luovat yhteishenkeä ja antavat voimia työskennellä yhteisen koulun puolesta. Viime vuosina koululla on ollut mm. kansalaisopiston liikuntapiiri ja 4H-yhdistyksen kerho. Aktiivisinta on kuitenkin ollut koulun itsensä järjestämä toiminta. Oppilaille on koulupäivien jälkeen pidetty liikuntakerhoa, jossa on saattanut oppilaiden lisäksi olla mukana myös alle kouluikäisiä tai jo yläasteelle siirtyneitä oppilaita.

Yhdessä oppilaiden, henkilökunnan ja johtokunnan kanssa järjestetyt juhlat ja tapahtumat ovat tärkeitä kaikille kyläläisille. Tapahtumiin osallistutaan, vaikkei omia lapsia enää koulussa olisikaan. Tärkeimpiä tapahtumia ovat tietenkin juhlat (esim. joulujuhla), mutta yhtä hyvin kyläläiset kokoontuvat vaikkapa laskiaisriehaan. Oppilaiden ohjelmassa on syksyisin perunannostoa, talvisin hiihtokisoja jne. Tapahtumat ovat perinteisiä melkein pä joka koululla, mutta pienellä koululla

niiden merkitys korostuu. Vanhemmat haluavat ehkä kokea omia lapsuudenmuistoja uudelleen ja välittää niitä omille lapsille. Kalaoja (1988a, 51) toteaaakin maaseudun koululaitoksen vaikuttavan voimakkaasti koko yhteisön taloudelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen elinvoimaisuuteen sen lisäksi, että sillä on tärkeä merkitys lapsille, perheille ja opettajille.

4 KYLÄKOULUJEN KOHTALON VUODET

4.1 Kyläkoulut pois maailmankartalta

Mäenpää toteaa tutkimuksessaan koulujen lakkautusaallon alkaneen kuntien syrjäkulmilta, jonne koulut oli myös viimeksi perustettu. Vaikka koulujen sulkemista tuskin voidaan pitää tärkeimpänä syynä sivukylien muiden palvelujen vähenemiseen, on se omalta osaltaan kuitenkin vauhdittanut tapahtumien etenemistä. *Näin ollen koulun merkitystä kylän elinkelpoisuudelle voi tuskin mitenkään kiistää.* (Mäenpää 1981b, 1.)

Kalaojan mukaan (1988a, 80) Suomessa lakkautettiin n. 2300 kyläkoulua runsaan 20 vuoden aikana (1961-84). Sen jälkeen koulut saivat väliaikaisesti hengähtää. Kyläkoulujen lakkautusbuumi kulki 90-luvulla läpi Suomen. Syvä lama pakotti kunnat etsimään ja tekemään säästöjä, ja usein kohteena olivat kyläkoulut. Vähässäkyrössä aiottiin lakkauttaa kolme kyläkoulua 1990-luvun alkupuolella. Kyläläiset taistelivat kuitenkin koulujensa puolesta, ja koulut saivat jäädä eloon. Kunnalliset säästöt vaativat jälleen vuonna -98 tutkimaan kouluverkoston supistamista Vähässäkyrössä.

Pääsyy koulujen lakkauttamiseen on yleensä oppilasmäärän alentuminen, ja tätä kautta kustannusten kohoaminen suuriksi oppilasta kohden laskettuna. Muita syitä lakkauttamiseen on suurten ikäluokkien ja muiden maaseutuasukkaiden muutto asutuskeskuksiin, joskus osasyynä on voinut olla jopa koulun opetussuunnitelmaan ja opettajan rooliin liittyvät tekijät. (Kalaoja 1988a, 82.)

Pienet ikäluokat ja asutuksen sijoittuminen taajama-alueille vähensi kyläkoulujen oppilaslukua. Helppoina säästökohteina nähtiin koulut, joissa oli vähän oppilaita ja yleensä kaksi opettajaa. Olen kuitenkin sitä mieltä, ettei ainoana ratkaisuna pitäisi yksioikoisesti nähdä kyläkoulujen lakkauttamista ja niiden oppilaiden kuljettamista isompiin kouluihin. Yhtenä vaihtoehtona pitäisi ajatella

mahdollisesti lakkautettavien kyläkoulujen oppilaiden kuljettamista esim. yhdelle kyläkoululle, jolloin ainakin yksi kyläkoulu pysyisi hengissä ja isommat koulut eivät lisääntyvän oppilasmäärän vuoksi kärsisi isoista ryhmistä ja tilanpuutteesta.

Kyläkoulujen lakkautusten yhteydessä puhutaan usein taloudellisista perusteista. Kalaojakin (1988a) tuo esiin, että *pienien koulujen taloudellisista kustannuksista saadut tulokset ovat ristiriitaisia*. Säästyvä summa näyttää siis olevan laskutavasta riippuen halutunlainen. Taloudelliset näkökohdat on tietenkin otettava huomioon, mutta päättäjien tulisi tarkata muitakin näkökulmia kuin vain syntyvät säästöt. Säästöpäätöksiä tehtäessä tulisi ajatella myös henkisiä arvoja, esimerkiksi sosiaalisuuden merkityksen kyläyhteisössä. Forsythen mukaan *maaseutukoulujen lakkauttamisen sosiaaliset ja yhteisölliset vaikutukset on nähtävä laajemmasta maaseudulla tapahtuvasta muutosprosessista käsin*. (Kalaoja 1988a, 93.) Usein koulurakennus on kylän ainoa kohtaamispaikka ja kunnan ainoa lähellä oleva palvelu.

Koulun lakkauttaminen kylältä aiheuttaisi tutkimusten mukaan mm. seuraavallaisia seuraamuksia:

- lisääisi kylältä muutttoa ja vähentäisi kylälle muutttoa
- ainoan kokoontumispaikan menettäminen
- opettajan menettäminen
- yhdessä tekemisen ja olemisen mahdollisuus häviää
- yhteisön identiteetin häviäminen
- koulun ja yhteisön välistä etäisyyttä
- lasten "kotikyläidentiteetin" katoaminen. (Kalaoja 1988a, 94-97.)

Hautamäen mukaan elämänlaatu kaupungeissa vaihtelee, vaikka elintaso kaupungeissa on korkea. Samanlaista suuntausta on nähtävissä maaseudulla, josta työikäinen väestö on muuttanut pois. Tulevaisuudenusko on laskenut, ihmissuhteet ovat höltyneet, ja on vain rajoitetut mahdollisuudet toteuttaa itseään. (Hautamäki 1994, 47.)

4.2 Kyläkoulun mahdollisuudet

Yrittelijäisyys ja omatoimisuus maaseudulla ovat heränneet. Monissa kylissä on väkiluku saatu nousuun, kun kaupan ja koulun sulkeminen on pysytty estämään kyläläisten omin voimin tai hyvin pienin avustuksin. (Hautamäki 1984, 89, 92)

Kun ihmisten yhteisöllinen tietoisuus omista elinoloistaan ja ympäristöstään kasvaa ja kylässä voidaan asettaa yhteisiä tavoitteita, tämä saa aikaan toimintaa elinolojen parantamiseksi. Tuloksellinen toiminta puolestaan lisää yhteisöllistä tietoisuutta ja vahvistaa sitä kautta toimintaa ja sen tuloksia. (Hautamäki 1984, 64.)

Kun Vähässäkyrössä etsittiin säästöjä, nousi koulutoimen osalta esiin kolmen pienen ala-asteen lopettaminen. Lehtikirjoittelussa vastakkain joutuivat isot ja pienet koulut. Tämä vastakkainasettelu tuli enemmänkin esiin koulun ulkopuolisten henkilöiden puheenvuoroissa kuin niiden, jotka työskentelivät tai olivat tiiviissä vuorovaikutuksessa koulujen kanssa. Koulujen sulkemisen puolesta ja vastaan käytiin kiivasta taistoa.

Mielestäni pieniä ja isoja kouluja ei saisi asettaakaan vastakkain, koska kummallakin koulutyypillä on omat hyvät ja huonot puolet. Enemmänkin pitäisi ajatella koulujen kehittämistä yhteistyössä siten, että kunnassa voisi olla erilaisia kouluja - pieniä ja isoja. Erilaiset koulut täydentäisivät toisiaan. Tätä kunta voisi käyttää mainosvalttinaan houkutellessaan uusia asukkaita kuntaan. Myös kyläläisten olisi helpompaa aktivoida kyläyhteisöä kehittämään ja toimimaan kylän hyväksi, jos koulun tulevaisuus näyttäisi varmalta kunnankin taholta.

Maaseutukylien kaikkinaisen kehittämisen lähtökohtina ovat niissä vallitsevat olosuhteet, niissä asuvien ihmisten tarpeet suhteessa koko yhteiskunnan kehitykseen ja kehittämistarpeisiin. Kehittämisen perusajatuksena on kyläyhteisön toimintojen ja kyläläisten yksilöllisen (oman) elämän kokonaisvaltainen mieltäminen. Kehittämiskeinoina ovat kehittämishankkeiden suunnittelu

hallinnolliset sektorirajat ylittävinä, laajoina ja tarpeisiin vastaavina kokonaisuuksina, joiden tulisi kattaa eri elämänaoloja elinkeinotoiminnasta henkisen kulttuurin toimintoihin saakka. (Hult, J., Koliseva, E., Pakkinen, R. & Solala, E. 1982, 14.)

Kylille uskaltaisi muuttaa uusia asukkaita, kun he toteaisivat koulun pysyvän pystyssä ja että kunnallakin on halu kehittää kylää ja sitä kautta koko kuntaa. Vähässäkyrössä asutusta voitaisiin laajentaa sivukylillekin, koska etäisyydet kunnassa ovat lyhyitä. Sijoittaminen kouluihin ja kyliin eivät ratkaise kunnan talousongelmia välittömästi, mutta tulevaisuuteen katsominen toisi tänään sijoitetut markat monikertaisina takaisin tulevaisuudessa.

Toimintaa koululle

Tulevaisuudessa kyläkoulujen toimintaa tulisi tehostaa. Koulua ei pitäisi ajatella pelkästään kouluna, vaan tulisi pohtia, mitä kaikkea muuta koulun tiloissa voitaisiin opetuksen lisäksi järjestää. (Mäenpää 1981a, 117.)

Koulu fyysisenä tilana tarjoaa kyläläisille ensisijaisesti kokoontumispaikan. Koulurakennuksen käyttämistä muuhunkin toimintaan pitäisi ajatella sekä kunnan että kyläläisten toimesta. Kunnan resurssit riittävät yleensä perustoitominnan eli opetuksen ylläpitoon. Aktiiviset kylätoimikunnat voivat hyödyntää koulurakennusta kyläläisten ja kunnankin hyväksi. Heillä on mahdollisuus kehittää koululle taloudellisesti kannattavaa toimintaa.

Palvelukeskusajatus sopii parhaiten juuri maaseutuuympäristöön, josta palvelut ovat viime vuosikymmeninä lähes tyystin hävinneet. Projektin johtaja Timo Pässilä ja kyläpalvelukeskuksen johtaja Leena Niinikuru veivät oman yhtiönsä rakentamaan kyläpalvelukeskusta Miehikkälän Muurikkalaan. Koulusta ja erillisestä ryhmäperhepäiväkodista tehtiin kyläpalvelukeskus, johon tulivat alasteen koulu, kunnan mukautettu erityisopetus, päiväkotij, kotipalvelu, ateriapalvelu, kirjasto, posti, apteekin sivupiste, ruokala-kahvio, lahjatavara-kauppa ja tietokone kylän käyttöön. Kyläpalvelukeskuksen pihaan rakennettiin

vielä urheiluseuran toimesta täysimittainen valaistu jääkiekkokaukalo tukemaan liikuntaharrastuksia. (Purokuru 1997, 53.)

Pässilän ja Niinikurun toiminta osoittaa, että kyläläisten pitäisi kokoontua ideariiheen. Tapaamisessa heitettäisiin ilmaan mitä hulluimpia ideoita, joista voitaisiin valita toteuttamiskelpoisimmat. Kun koululle saataisiin järjestettyä toimintaa, alkaisivat kylä ja kyläläisetkin elää kuin "ennen vanhaan". Mäenpäällä on ollut samankaltaisia ajatuksia kuin Pässilä ja Niinikurulla jo toistakymmentä vuotta aikaisemmin. Myös hän on ideoillaan pyrkinyt lisäämään koulun käyttöä kyläläisten keskuudessa.

Mäenpää (1981b, 6-7) tuo esiin ajatuksia, joilla koulusta voitaisiin muodostaa kylän toiminnallinen keskus.

1. Toimintojen järjestäminen koulun tiloihin sekä kouluaikana että sen ulkopuolella lähinnä elinkeinojen piirissä työskentelemättömille (esim. nuorten kerho- ja urheilutoimintaa ja eläkeläisten vapaa-ajan harrasteita).

2. Työikäisille tarkoitettu iltatoiminta, kuten kansalaisopistomuotoinen aikuiskasvatus, kylätoiminta ja -tilaisuudet sekä yhdistys- ja järjestötoiminta.

3. Pienimittakaavainen ansiotyötoiminta lähinnä perinteisiin ja seudulle ominaisiin käsityötaitoihin perustuen sekä mahdollisesti keräily- ja kasvitarhatuotteiden jalostus sekä erilaiset palvelutyömuodot (parturi, leipomo, suutari).

4. Palvelujen tarjoaminen koululla: mm. vanhusten sosiaalinen huolto (ruokailu, hygienia), lasten päivähoido ja esikouluikäisten viriketoiminta, kansanterveysohjaus ja -valistus, laajennetut kirjastopalvelut.

5. Koulurakennuksessa tapahtuvien toimintojen monimuotoistumisen kautta oppilaille tarjoutuu uudenlainen, laaja ja virikkeellinen oppimisympäristö (on tarjolla sekä oppimateriaalia että opettajia), joka palvelee suoraan kasvatustehtävää. Eri ikäryhmien väliset rajat rikkoutuvat ja koulun suhde kylään kiinteytyy.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimukseni tarkoituksena on osoittaa kyläkoulun ja kylän tärkeä merkitys toisilleen. Pyrin osoittamaan, ettei kyläkouluja saisi lakkauttaa vain säästösyihin vetoamalla, vaan pitäisi katsoa laajempaa kokonaisuutta. Koulun olemassaolo pitää kylän elävänä ja vastavuoroisesti aktiivinen kylä pitää omaa koulua arvossaan. Koulu koetaan tärkeäksi muutoinkin kuin vain fyysisenä koulurakennuksena. Koulu itsessään on periaatteessa myös neutraali asia, joka yhdistää kyläläisiä. Sen eteen kyläläiset ovat yksituumaisesti valmiita tekemään lujastikin töitä.

Minun tulisi löytää tutkimukseni toteuttamiseksi kyläkoulu, joka on ollut lakkautusuhan alaisena ja saanut lopulta taistelun tuloksena toimintaluvan ja työrauhan. Ankkuroin tutkimukseni ko. kylään ja aloitan kenttätutkimukseni. Saadakseni tietoa kylästä itsestään, kylän ja koulun suhteesta sekä koulun eloonjäämistäistelusta, etsin haastateltaviksni henkilöitä, jotka olivat voimakkaimmin olleet mukana tällaisissa tilanteissa. Tutkimusaiheen valinnan jälkeen haastateltavat löytyivät helposti.

Ensimmäisenä tutkimustehtävänäni on pyrkiä kuvailemaan kylää ja kyläkoulua, jotta lukija voisi muodostaa itselleen maiseman, johon tutkimuksen tapahtumat sijoittuvat. Aiheen varsinaisen aineiston ymmärtäminen on helpompaa, kun lukijalla on mielikuva tapahtumapaikasta.

Toinen tutkimustehtäväni vie lukijan syvemmälle kyläkoulun maailmaan. Haastateltavien puheenvuorojen avulla pyrin tuomaan esiin, miksi kyläkoululla on oikeus olla olemassa samalla tavalla kuin isoilla kouluilla. Kyläkoulut toteuttavat samaa perustehtävää kuin kaikki koulut koosta riippumatta. Analysoin, mikä arvo koululla on kyläläisille ja mitkä ovat ne merkitykset, joiden vuoksi koulusta kannattaa taistella viimeiseen asti.

Lopuksi kolmantena tutkimustehtävänäni pyrin luomaan narratiivisen kuvauksen taistelusta kyläkoulun puolesta. Haastateltavien puheenvuorojen pohjalta rekonstruoin vuosien takaiset kiihkeät tunnelmat uudelleen.

6 KENTTÄTUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Metodologiset lähtökohdat

Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat tutkimuksen teon kannalta keskeisiä kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. Tietokysymyksistä nousevat esiin esim. ymmärtäminen ja tulkinta. (Laine 2001, 26.)

Tutkimukseni perustuu Saarenpään kyläläisten kokemuksiin kyläyhteisöstä, siihen olennaisesti liittyvään kyläkouluun ja niihin merkityksiin, jotka ovat vuosien saatossa syntyneet kyläläisten mieliin. Näkemykset koulun merkityksestä kylän eläväisyydelle vaihtelevat paljon riippuen yksilön kokemustaustasta. Koulun merkityksestä kylän elinvoimaisuudelle on myös erilaisia näkemyksiä, kun sitä tarkastellaan mikro- tai makrotasolla.

Fenomenologinen tutkimus

Fenomenologia tutkii kokemuksia. Se tutkii laaja-alaisesti ihmisen suhdetta siihen maailmaan, jossa hän elää ja jonka hän kokee omaksi todellisuudekseen. Yksilön kokemukset syntyvät vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. *Fenomenologiassa tutkitaan siis ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa.* Laineen mukaan ihmisen maailmasuhteen perusmuoto on kokemuksellisuus. Tätä täydentää fenomenologien ajatus siitä, että meille ihmisille kaikki merkitsee jotakin eli suhteemme maailmaan on intentionaalinen. (Laine 2001, 27.)

Tutkimuksessani haastateltavien kokemukset ovat syntyneet joko elämällä tai toimimalla Saarenpään kylässä vuosien tai vuosikymmenten ajan. Haastateltavien puheenvuoroissa nousevat erityisen voimakkaasti esiin kokemukset, jotka liittyvät Saarenpään kouluun ja siitä käytyihin taisteluihin. Itse kylään liittyvät

kokemukset jäävät vähemmälle huomiolle, mutta antavat kuitenkin tutkimuksen tekijälle kivijalan, jolle tutkimuksen voi perustaa.

Kokemuksiemme muotoutumiseen vaikuttavat niiden merkitykset, jotka ovatkin fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde. Mitä mieltä on sitten tutkia merkityksiä. Fenomenologisessa tutkimuksessa oletetaan, että ihmisen toiminta on tarkoituspäistä eli hän on toiminnassaan suuntautunut kohti tiettyjä tarkoituksia. Yksilön *suhde todellisuuteen on merkityksillä ladattua*. Me elämme siis maailmassa, joka näyttäytyy meille merkityksinä. (Laine 2001, 27-28.)

Tutkimusta aloitellessani oli kyläkoulujen lakkauttaminen erittäin yleistä koko Suomessa. Myös Vähässäkyrössä etsittiin säästöjä kouluverkostoa vähentämällä. Aiheen valinnassa oli siis alunpitäen tarkoitushakuisuutta, kun päämääränä oli osoittaa, miksi kylät tarvitsevat koulunsa. Ajankohtaisuuden lisäksi aiheen valintaan vaikutti voimakkaasti omat kokemukset työskentelystä pienellä koululla ja nimenomaan tutkimuskohteessa eli Saarenpään ala-asteella.

Fenomenologisen merkitysteorian mukaan ihmisyyksilö on perustaltaan yhteisöllinen. Meistä jokainen syntyy, kasvaa ja kasvatetaan yhteisön jäseneksi. Yhteisön jäsenenä opimme asioiden eri merkityksiä, joiden valossa voimme omaa todellisuuttamme ymmärtää ja kokea. (Laine 2001, 28.) Esimerkiksi Saarenpään, Mullolan ja Hyyriän kylän asukkaat muodostavat kolmen kylän yhteisön. Nämä asukkaat ovat kasvaneet ja eläneet kyläyhteisössä, jossa koulu on ollut yhdistävä tekijä jo vuosisadan ajan. Kyläläiset ovat vuosien saatossa nähneet koulunsa ylä- ja alamäet. Mm. koulutaistelujen myötä heille on syntynyt koulusta voimakkaita kokemuksia, jotka ovat antaneet ajateltavaa esim. suhteessa kunta-kuntalainen.

Jos vastaavasti ajatellaan Kirkonkylän seutua (kunnan keskustaa), ei niiden kylien asukkaiden ole tarvinnut koulun olemassaolosta taistella menneiden vuosikymmenten aikana. Koulu on aina ollut, eikä sen olemassaoloa ole kunnan taholta kyseenalaistettu. Kirkonkylän ja lähikylien asukkaiden ei ole

tarvinnut huolehtia koulusta. Se on aina ollut ja tulee olemaan. Koulu on koulu, mutta se ei välttämättä aiheuta sen suurempia merkityksiä heidän elämäänsä.

Hermeneuttinen metodi

Hermeneutiikka tarkoittaa yleisesti teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Siinä tulkinnalle pyritään etsimään sääntöjä, joiden perusteella tulkinnat voitaisiin jakaa oikeampiin ja vääriin tulkintoihin. *Hermeneuttinen tutkimus kohdistuu ihmisten välisen kommunikaation maailmaan.* Hermeneuttisen tutkimuksen kohteena ovat ihmisen sekä kielelliset että keholliset ilmaisut. Kokemukset, ilmaisut ja niiden ymmärtäminen ovat meidän jokapäiväistä elämäämme, mutta emme kuitenkaan jatkuvasti analysoi kokemuksia - ainakaan tietoisesti. Toimintamme perustuu vaistonvaraiseen käyttäytymiseen eli uskomme ymmärtävämme toisten ilmaisut suoraan ilman suurempaa analysointia. (Laine 2001, 29-30.)

Saarenpääläisten kokemukset koulua kohdanneesta uhasta ovat pääsääntöisesti olleet yhteneväisiä. Jo puolesta sanasta he ovat ymmärtäneet toisen käytöksen, mielialan ja kokemuksen, koska taistelu on ollut jokapäiväistä aina siihen saakka, kunnes uhka väistyi koulun yltä ja kyläläiset saattoivat todeta voittaneensa taistelun. Itsekin koin, että eläydyin vahvasti kyläläisten tuntemuksiin ja ymmärsin heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Kuitenkin vasta haastatteluissa huomasin, että taistelu koulusta on ollut kyläläisillä paljon syvemmällä itsessään kuin minulla koko taistelun aikana, vaikka koin sen hyvin omakohtaisena tapahtumana.

Niin fenomenologinen kuin hermeneuttinen tutkimus ovat kaksitasoisia. Ihmisen luontaista, jokapäiväistä koettua elämää ja sen ymmärrystä nimitetään esiymmärrykseksi. Tämä esiymmärrys muodostaa tutkimuksen perustason. Toisella tasolla tapahtuva tutkimus kohdistuu perustasaan.

Hermeneuttisessa tutkimuksessa on tutkittava merkitysmaailma yleensä jo tutkijalle tuttu, vaikka hän ei ole vielä mitään tutkimusta tehnytään. Yleensä

nimittäin tutkija elää samassa kulttuuripiirissä, josta tutkimuskohteen merkitykset nousevat. Tämä ei ole kuitenkaan negatiivinen asia, vaan on suorastaan edellytys, jotta tutkija voisi ymmärtää merkityksiä. Hermeneuttinen tutkimus pyrkii tekemään jo tunnettua tiedetyksi. (Laine 2001, 30-31.)

Omat kokemukseni alkaen 14 vuoden takaa Saarenpään koulussa ja yhteydet kyläyhteisöön muodostavat tutkimuksessani perustason, jonka pohjalta voin edetä tutkimuksessani eteenpäin. Tutkimukseni toisella tasolla pyrin ulkopuolisena henkilönä tekemään tutkimuksen, joka kohdistuu pääsääntöisesti koulun merkitykseen kylälle.

Kriittisyys fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa

Tutkimusta tehdessä tutkijalla tulee olla kriittisyyttä omia tulkintojaan kohtaan, hänen tulee aina kyseenalaistaa tulkintansa. Tutkija voi laajentaa omia näkökulmiaan tutkittavaa asiaa kohtaan kriittisesti siten, että hän ei hyväksykään ensimmäiseksi mieleen nousevaa tulkintaa vaan pyrkii ottamaan tähän näkökulmaan etäisyyttä. Tutkijan omat kokemukset ja ennakkoluulot nousevat esiin tulkinnan ensimmäisessä vaiheessa. Nämä hänen tulisi kuitenkin työntää taka-alalle tutkimuksen ajaksi. Tutkijan tehtävänä on tavoittaa tulkinnassaan haastateltavan kokemukset tutkittavasta asiasta ja niiden kautta saavuttaa tutkimukselle pätevyitys sen olemassaololle. (Laine 2001, 32.)

Kun olen tulkinnut haastatteluaineistoa, huomaan, että omat näkökulmani tutkimusaiheesta nousevat voimakkaasti esiin. Onnekseni haastateltavillani on niin paljon painavaa sanottavaa, että heidän puheenvuoroistaan saa irti myös heidän näkemyksensä, joka tutkimuksen tarkoitus lieneekin. Toisaalta joissakin kohdissa olen niin voimakkaasti haastateltavan kanssa asiasta samaa mieltä, että muut tärkeämmät asiat saattavat jäädä havaitsematta.

Fenomenologinen tutkimus vaatii myös tutkimuskohteeseen liittyviä teoreettisia lähtökohtia. Tutkijan on niihin tutustuttava voidakseen tehdä tutkimuksensa. Omat arkikokemuksemme yhdessä aikaisempien tutkimustulosten kanssa

määrittävät selkeästi kohdettamme etukäteen. Näihin tutkijan tulisi saada etäisyyttä tutkimuksen ajaksi, jotta hän saisi aineistosta nousemaan haastateltavien näkökulmat. Vasta aineiston tulkinnan jälkeen yhdistetään aikaisemmat tutkimukset ja teoriat saatuihin tuloksiin. (Laine 2001, 33-34.)

Oman teoriani pohjautuu enimmäkseen Esko Kalaojan tekemiin tutkimuksiin, sillä tutkimusta aloitellessani ei kyläkouluista tehtyjä tutkimuksia juurikaan ollut. Kalaojan tutkimukset antavat hyvän pohjan työlleni, vaikka ne onkin tehty reilu kymmenen vuotta sitten. Uusimmista tutkimuksista olen saanut teoriaan tietoa, joka tukee haastateltavien näkemyksiä tämän päivän koulumaailmasta.

Hermeneuttinen kehä

Hermeneuttinen kehä tarkoittaa *tutkimuksellista dialogia tutkimusaineiston kanssa*. Tutkija "keskustelee" hankkimansa aineiston kanssa ja pyrkii ymmärtämään haastateltavien näkemyksiä tutkimuskohteesta. Tutkijan vuoropuhelu aineiston kanssa ei pääty vain yhteen kertaan vaan dialogi on jatkuvaa prosessointia aineiston ja oman tulkinnan välillä. Laine on kuvannut tätä dialogia kehämäiseksi liikkeeksi. Tämän jatkuvan vuoropuhelun tarkoituksena on korjata ja syventää yhä uudelleen ja uudelleen tutkijan ymmärrystä aineistoa kohtaan. (Laine 2001, 34.)

Kulttuuritutkimus

Kulttuuritutkimus ja laadullinen tutkimus pyrkivät ymmärtävään selittämiseen. Molemmissa tutkimustavoissa on olennaisempaa selittää tutkittavan ilmiön paikallisuutta kuin esittää universaaleja lainalaisuuksia. Pyritään tekemään ymmärrettäväksi asia, joka koetaan tärkeäksi sekä historiallisesti että kulttuurisesti. (Alasuutari 1999, 55.)

Kulttuuritutkimus näyttäytyy työssäni siten, että pyrin osoittamaan Saarenpään kyläkoulun merkityksen Saarenpään kylälle ja sitä kautta myös koko kunnalle. Samanlaisia kyläkoulujen lakkautustaisteluja on ollut ympäri Suomea, joten

kyläkoulujen lakkautuksista voitaisiin laatia jonkinlainen yleissuomalainen näkemys. Toisaalta taas on otettava huomioon esimerkiksi alueelliset erot, jotka vaihtelevat suuresti eri puolilla Suomea. Paikallisesti ajateltuna kyläkoulujen lakkauttaminen Vähässäkyrössä ei maantieteellisesti ole elinehto verrattuna Pohjois-Suomen kuntiin, mutta taas paikkakunnan ja kylän elinvoimaisuuden ja tulevan historian kannalta koulun lakkauttaminen voi olla lamaanuttava.

Suomalaiseen kielenkäyttöön kulttuurintutkimus on tietävästi lähtöisin Birminghamin koulukunnasta, jossa kulttuurin käsite tarkoittaa kollektiivista subjektiviteettia. Tämä on elämäntapa tai maailmankatsomus, jonka yksilö on omaksunut jossakin tietyssä yhteisössä tai yhteiskuntaluokassa. Ranskalaisen sosiologi Pierre Bourdieun näkemyksen mukaan kulttuurin käsite viittaa resursseihin tai siihen koodeista ja tulkintamallista koostuvaan materiaaliin, joita ihmiset käyttävät apunaan luodessaan omaa maailmankuvaansa ja asennettaan elämään sekä rakentaessaan asemaansa yhteiskunnassaan. (Alasuutari 1999, 57-58.)

Kulttuurintutkimusta pidetään toisinaan tutkimuksena, joka keskittyy jokapäiväisen elämän kannalta toisarvoisiin ja vähäpätöisiin ilmiöihin. Kulttuurintutkimus on kuitenkin metodi, jossa poikkeavia ilmiöitä tutkimalla voidaan syvemmin tarkastella "normaalin" arjen ja yhteiskuntaelämän merkitysvälitteisyyttä. (Alasuutari 1999, 59.)

Oman tutkimukseni kannalta ajatellen voivat monet pitää sitä turhana "suolaa haavoihin" -tutkimuksena. Erityisesti ajattelen tässä niitä, jotka olisivat halunneet myös Saarenpään pois Vähänkyrön koulukartalta. Kuitenkin koulunsa puolesta taistelleilla on mielestäni oikeus saada sanoa julki ajatukset taistelunvuosista.

Yksilön todellisuus rakentuu merkitystulkinnosta ja tulkintasäännöistä, jotka ohjaavat ihmisen jokapäiväistä elämää. Ihmisen todellisuus on siis olemassa merkitysvälitteisesti. Ihmisen suhde maailmaan ratkaisee aina sen, millaisena me maailman näemme ja koemme. (Alasuutari 1999, 60.) Omat kokemukseni

ja saarenpääläisten halu säilyttää oma koulu kylässä näkyvät tutkimuksessani voimakkaasti. Sekä kyläläiset että minä näemme, että toimivalla kyläkoululla on oikeus olla olemassa ja jatkaa toimintaansa sekä koululaisten että kyläläisten hyväksi.

Lähihistoria

Aikaisemmin ei juuri lähihistoriaa tutkittu. Nykyisin kuitenkin lähihistoriaa tutkitaan sen mielenkiinnon ja ajankohtaisuuden vuoksi. (Kuikka 1991, 97.) Kyläkoulujen lakkautusbuumi on viime vuosina antanut sysäyksen runsaalle kirjalliselle tuotannolle. Aiheesta on tehty tutkimuksia, useita graduja, pienempiä kyläkoulujulkaisuja, runsaasti lehtiartikkeleita jne. Kyläkoulujen olemassaolon oikeutus on tehty näkyväksi sekä kuvin että sanoin. Tietenkin myös vastakkaisia näkemyksiä on asiasta julkaistu.

Lähihistorian tutkimuksen edut ja haitat

Lähdemateriaalin hankinta on kohtuullisen helppoa, koska aineistot ovat yleensä hyvin arkistoitu verrattuna vuosikymmenien takaisiin aineistoihin. Toisaalta, vaikka aineisto on hyvin arkistoitu, saattaa tutkijaa kohdata muutama ongelmakohta. Aineisto voi olla ns. salaista, kaikkia asiakirjoja ei säilytetä ja ehkä inhimillisin tekijä on "laiskat sihteerit", jolloin asiakirjoista jäävät pois esimerkiksi keskustelut, joiden perusteella päätös on tehty. Vaikka arkistoinnissa käytetään melko raakaa kättä, on lähdeaineistoa yleensä runsaasti. Kuitenkin lähdemateriaalin laadullinen puoli saattaa arkistoinnissa heiketä, kun arkistoihin kerätään vain esim. päätöspöytäkirjat. (Kuikka 1991, 99-100.)

Itselläni on mahdollisuus saada tietoa kunnan päätöksistä melko nopeasti, sillä pienellä paikkakunnalla kunnantalolla yleensä saa apua heti, kun vain menee kysymään. Tähän mennessä tarvittavat asiakirjat ovat löytyneet nopeasti, mutta yllätyksiäkin saattaa tulla vastaan.

Lähihistorian tutkija on ehkä itsekkin joutunut ottamaan kantaa tutkittavaan aiheeseensa. Tuttu aihe voi sisältää tutkijalle ansan. Aiheen tuttuus ja tutkijan omat ennakkokäsityksen saattavat viedä hänet sivuraiteelle tutkittavasta pääongelmasta. (Kuikka 1991, 100.)

Olen kokenut Kuikan varoittaman ansan. Otin itse kantaa lehtikirjoittelussa pienten koulujen puolesta ja sainkin muutaman vastineen kirjoituksilleni. Kun omat ajatukset ja tunteet ovat voimakkaasti mukana aiheessa, ei voi vältyä siltä, että muiden esittämät lakkautusnäkemykset tuntuvat aivan perusteettomilta. Olen kuitenkin Saarenpään työvuoden jälkeen opettanut myös isommissa kouluissa, joten olen saanut näkemystä vastakkaiseltakin puolelta. Toisaalta olen aina vierastanut pienen ja ison koulun vastakkainasettelua, koska kummallakin on omat hyvät ja huonot puolensa.

Lähihistorian tutkimuksessa tutkija voi käyttää hyväkseen monipuolista lähdeaineistoa, joka antaa mahdollisuuden soveltaa erilaisia lähestymistapoja. Tutkijalla on myös usein mahdollista haastatella esimerkiksi eri lautakuntien puheenjohtajia ja sihteereitä, joiden omat kokemuseräiset muistelmat antavat lisätietoa tutkimusaiheesta. Tutkijan tulee kuitenkin ottaa huomioon haastattelu-materiaaliin liittyvät virhelähteet. (Kuikka 1991, 101.)

Pienessä kunnassa on todellakin ehkä helpompi päästä juttelemaan esim. lautakuntien puheenjohtajien kanssa kuin isommissa kaupungeissa, mutta tämäkin varmasti riippuu mm. henkilöistä. Kuitenkin pienen paikkakunnan esim. lautakuntien jäsenten näkemyksiin voivat vaikuttaa voimakkaasti esim. poliittiset kannat ja oman päätöksen vaikutus työpaikan saantiin omalla paikkakunnalla. Aikojen kuluessa haastateltavat voivat muistaa asiat toisin kuin on papereihin kirjattu jne.

Lähihistorian tutkimuksessa on myös ongelmakohtia, jotka tulevat tutkijaa vastaan. Miten erottaa lähiajan trendit, entä miten ottaa huomioon vallinnut arvomaailma ja miten tutkija pystyy säilyttämään objektiivisuutensa? (Kuikka 1991, 102.)

Omalla kohdallani vaikeimmaksi kohdaksi nousee varmasti objektiivisuuden säilyttäminen, koska olen niin vankasti pienten kyläkoulujen kannalla ja on olemassa voimakas tunneside tutkittavaan kouluun. Tämän päivän ja 90-luvun puolivälin arvomaailman vertaaminen on myös vaikeaa. Tuntuu, että yhteiskunnassa kovat arvot jylläävät yhä enemmän. Ns. kovat arvot nousivat esiin koulujen lakkautustaistelussa, kun säästöjä piti saada keinolla millä hyvänsä. Vauhti on siis kiihtynyt yhteiskunnassa, mutta toisaalta taas nykyisin yritetään saada pehmeitä arvoja esiin yhä enemmän.

6.2 Haastateltavien valinta ja esittely

Kvalitatiivisesti suuntautuneessa tutkimuksessa on tapana puhua otoksen sijasta harkinnanvaraisesta näytteestä, koska tilastollisten yleistysten sijasta pyritään ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisemmin, saamaan tietoa jostakin paikallisesta ilmiöstä tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin. Muutamaa henkilöä haastatteleamalla voidaan saada merkittävää tietoa. Kvalitatiivisesti keskittyminen yhteen tapaukseen antaa mahdollisuudet tutkia yksityiskohtia, esimerkiksi selvittää spesifien toimintojen yhteyttä olosuhteisiin ja tilanteisiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 58-59.)

Holstein ja Gubrium, jotka nimittävät kehittelemäänsä haastattelutyyppejä aktiiviseksi haastatteluksi, painottavat voimakkaasti juuri haastateltavien valintaa. He lähtevät siitä, että haastattelun tarkoituksena on kirvoittaa kertomuksia, narratiiveja, ja siksi he pitävätkin haastateltavien kykyä tähän tärkeämpänä kuin heidän edustavuuttaan. Esimerkiksi se, että haastateltavia käsitellään yksilöinä eikä vain "koehenkilöinä", korostaa heidän ainutkertaisuuttaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 60.)

Haastateltavien valinta oli suhteellisen helppoa, vaikka hyviä ehdokkaita olisi ollut paljon tarjolla. Haastateltavien lukumäärä jää pieneksi, mutta nämä kolme taistelijaa edustavat kaikkia niitä kyläläisiä, jotka aktiivisesti osallistuivat taisteluihin. Heillä on monipuolista näkemystä kyläyhteisöstä, koulusta,

taisteluista ja tulevaisuudesta. Haastateltavien avulla pyrin luomaan narratiivisen kuvauksen taistelusta kyläkoulun puolesta.

Ensimmäiseksi haastateltavaksi valitsin Lauran, joka itse ja hänen lapsensa ovat käyneet Saarenpään koulun. Laura on toiminut aktiivisesti koulun johtokunnan jäsenenä. Hänellä on myös näkemystä ja kokemusta kunnallispolitiikasta oltuaan jo pitkään kunnanvaltuutettu. Hänen haastatteluistaan sain paljon tietoa kyläläisten tuntemuksista, taisteluntahdosta ja yhteishengen pysymisestä loppuun saakka. Laura kertoi elävästi kylästä ja sen muutoksesta vuosikymmenten aikana. Hän koki koulun lakkauttamisuhan ehkä kaikista henkilökohtaisemmin - oltiinhan lopettamassa hänen kotikylänsä koulua.

Toinen haastateltava Jaakko oli aikoinaan muuttanut Vähäänkyröön työn perässä, ja oli toiminut täällä koko ajan Saarenpään koulun opettajana. Hän hoiti myös johtajaopettajan tehtäviä. Jaakolla oli ulkopuolisen henkilön näkemystä itse kylästä, mutta myös tunteita kyläläisenä. Hän kuvaili taistelun tapahtumia koulun näkökulmasta.

Kolmantena haastateltavana minulla oli toinen koulun opettajista. Maija oli ensimmäisen taistelun aikana riviopettaja ja toisen taistelun aikana johtajaopettaja. Hän on aikoinaan muuttanut Vähäänkyröön toiselta paikkakunnalta. Maija on opettanut myös suuressa koulussa. Hän vertailikin pienen ja suuren koulun hyviä ja huonoja puolia hyvin perustellen.

6.3 Haastattelumenetelmä

Haastattelu pyrkii selvittämään sen, mitä jollakin on mielessään. Tutkijan aloitteesta tapahtuva ja hänen johdattelemansa haastattelu on eräänlaista keskustelua. Haastattelutilanteessa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suorannan 1998, 86.) Koska haastattelu on vuorovaikutustilanne, on sille tyypillistä mm. seuraavat asiat: 1) se on suunniteltu etukäteen, 2) haastattelijan alulle panema ja ohjaama, 3) haastattelijan on motivoitava haastateltavaa ja pidettävä hänen kiinnostustaan yllä, 4) haastattelijalla tietää, mikä hänen

roolinsa on haastattelutilanteessa, mutta haastateltava oppi sen vasta haastattelun aikana ja 5) haastateltavalla on oikeus luottaa siihen, että aineistoa käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 27.)

Hirsjärvi ja Hurme (2001) perustelevat haastattelun valintaa mm. seuraavasti:

- 1) haastateltavan motivoimiseen on paremmat edellytykset verrattuna lomaketutkimukseen
- 2) haastattelussa aiheita ei tarvitse edetä järjestyksessä, vaan niiden järjestystä voidaan vaihtaa tilanteen mukaan
- 3) haastateltavalla on enemmän mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä. Haastateltava voi täsmentää vastauksiaan ja myös haastattelijalla on mahdollisuus tarkentaviin lisäkysymyksiin
- 4) haastattelun avulla tutkijan on mahdollisuus saada kuvaavia esimerkkejä

Vaikka haastattelumenetelmässä on enemmän etuja kuin haittoja, niitäkin löytyy. Sen haittoja ovat kalleus, tutkimusaiheen kannalta tulee paljon epäolennaista tietoa, se on tutkijalle melko vaativa eikä haastateltavalle voida taata samanlaista anonyymiutta kuin lomaketutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 36.)

Teemahaastattelu

Hirsjärvi ja Hurme (2001) kutsuu puolistrukturoitua haastattelumenetelmää teemahaastatteluksi. Teemahaastattelu kohdistuu tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Se lähtee oletuksesta, että tällä menetelmällä voidaan tutkia kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. Teemahaastattelussa on olennaisinta se, että haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen ohjaamana. Siinä pyritään saamaan kuuluviin tutkittavien äänet haastattelijan näkökulmien sijaan. Teemahaastattelu ottaa huomioon keskeisesti ihmisten tekemät tulkinnat asioista ja merkitykset, jotka he ovat niille antaneet. Se panee merkille myös tärkeän tosiseikan, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussa teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat ja se antaa mahdollisuuden joustavalle etenemiselle haastattelussa. Teemoja ei

tarvitse käsitellä tietyssä järjestyksessä, vaan haastattelija voi valita teemojen järjestyksen haastattelun edetessä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.) Eskola ja Suorannan (1998, 87) mukaan etukäteen valitut teema-alueet käydään kaikkien haastateltavien kanssa läpi, mutta niiden käsittelyn järjestys ja laajuus vaihtelevat riippuen haastattelusta.

Haastattelun tarkoituksena on saada kerättyä aineistoa, jonka pohjalta tutkija voi luotettavasti tehdä päätelmiä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan on heti alussa päätettävä, millaisia päätelmiä hän aikoo keräämästään aineistosta tehdä. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 40.)

Päädyin teemahaastatteluun, koska koin saavani sillä parhaiten ja lähintä tietoa tutkimusaiheestani. Teemahaastattelun huonot puolet eivät minua haitanneet, koska kaikki haastateltavat asuivat lyhyen etäisyyden päässä minusta ja tiesin jo etukäteen, että he ovat hyvin todennäköisesti valmiita haastatteluun. Ainoaksi "haitaksi" voisi nimetä haastattelujen työläs purkaminen.

Koska olin itse jo etukäteen päättänyt, että tutkimukseni tulee olemaan kyläkoulumyönteinen, valitsin myös haastateltavat sen perusteella. Periaate on ehkä väärä, mutta omaa ajatusmaailmaa oli vaikea työntää taka-alalle, kun aloitin työni. Tutkimuksessani pyrin tuomaan esiin kylän, koulun ja kyläläisten suhdetta toisiinsa eli onko sillä kylän omalla koululla kyläläisille niin paljon merkitystä, että se pitäisi säilyttää. Tutkimusaihe ja -asenteeni oli jo alunperin myönteissävytteinen, sillä tiesin Saarenpään olevan aktiivinen kylä.

Aivan ensimmäisen haastattelun Saarenpään koulun tiimoilta olen tehnyt harjoitusgradussa, jolloin haastattelin kahta koulun entistä oppilasta. Vaikka sen haastattelun ja näiden virallisten haastattelujen välissä oli aikaa useampi vuosi, ensimmäinen haastattelu oli hyvää harjoitusta tulevaa varten. Kirjoissa kehoitetaan tekemään esihaastattelu/-haastatteluja harjoituksena lopullisille haastatteluille. Ensimmäisestä haastattelusta sain hyvää tietoa haastattelun mitasta, haastattelun puhtaaksi kirjoittamisesta jne.

Kaikki haastattelut olivat erittäin antoisia. Aineistoa tuli runsaasti, eikä yhdenkään haastateltavan kohdalla tullut ns. hiljaista hetkeä. Haastateltavat vastasivat hyvinkin perusteellisesti ja antaumuksella kysymyksiin. Esimerkiksi Lauran kohdalla ei tarvinnut kuin vähän vihjaista käsiteltävää teemaa ja juttua alkoi tulla. Lauran puheenvuoro oli ehkä tunteellisin. Hänen äänenpainoistaan ja olemuksestaan huomasin, että taistelu ja voitto oman koulun puolesta oli ollut hyvin tärkeä hänelle ja koko kylälle.

Teema-alueet

Tutkittavat ilmiöt ja niitä kuvaavat peruskäsitteet hahmottuvat perehdyttäessä teoriaan ja tutkimustietoon. Haastattelurunkoa laatiessamme emme laadi yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan teema-alueuuttelon. Tällöin teema-alueet edustavat teoreettisten pääkäsitteiden spesifioituja alakäsitteitä tai -luokkia. Ne ovat siis yksityiskohtaisempia kuin ongelmat, varsin pelkistettyjä, iskusanamaisia luetteloita. Ne ovat niitä alueita, joihin haastattelukysymykset varsinaisesti kohdistuvat. Haastattelutilanteessa ne ovat haastattelijan muistilistana ja tarpeellisena keskustelua ohjaavana kiintopisteenä. Haastattelutilanteessa teema-alueet tarkennetaan kysymyksillä. Tutkijan valitsemien teema-alueiden tulisi olla niin väljiä, että se moninainen rikkaus, joka tutkittavaan ilmiöön yleensä todellisuudessa sisältyy, myös mahdollisimman hyvin paljastuu. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66-67.)

Tutkimukseni haastatteluteemat muodostin teorian pohjalta, josta ne nousivat hyvin selkeästi esiin. Jokaisen haastateltavan kanssa kävin läpi samat teema-alueet, vain käsittelyjärjestys on saattanut vaihdella. Etukäteen mietityt teemat helpottivat haastattelujen tekemistä.

Tutkimukseni teema-alueet olivat:

- 1) Haastateltavan taustatiedot
- 2) Saarenpään kylän ja kyläyhteisön kuvailu
- 3) Koulun merkitys kylälle
- 4) Kyläkoulun edut ja haasteet

- 5) Taistelu koulun puolesta
- 6) Koulun tilanne juuri haastatteluhetkellä
- 7) Koulun tulevaisuus

Olin myös miettinyt etukäteen jokaiseen teema-alueeseen sopivia kysymyksiä, jotta haastattelu etenisi luontevasti eteenpäin. Itse haastattelutilanteissa minun ei juurikaan tarvinnut esittää pikkutarkkoja kysymyksiä, koska haastateltavilta tuli tekstiä sujuvana virtana. Joissakin kohdissa kävi jopa niin, että haastateltava siirtyi luontevasti seuraavaan aihepiiriin ilman, että minä edes ohjasin keskustelua siihen suuntaan.

6.4 Aineiston analyysi ja tulkinta

Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä tutkija joutuu itse aktiivisesti työstämään aineistonsa analyysia ja tulkintaa. Laadullisessa tutkimuksessa tulokset eivät nouse itsestään aineistosta, eikä tutkijalla ole käytettävissä analyysiohjelmakaan, joka automaattisesti laittaisi tulokset järjestykseen. Kerätyllä aineistolla pyritään yleensä testaamaan hypoteesia. Tutkija on kerännyt aineistoa, josta hän hakee vastauksia tutkimuskysymykseensä. Aineistoa voidaan käyttää myös toisin kuin vain hypoteesien testaamiseen. Aineiston pohjalta voidaan myös keksiä hypoteeseja. Kerätty aineisto ei aseta rajoituksia tutkijan ajattelulle, vaan antaa sille uutta potkua. (Eskola 2001, 134-136.)

Keräämälläni aineistolla pyrin osoittamaan, että koululla on merkitystä kylälle ja kyläläisille. Haastatteluissa sain perusteluja koulun olemassaolon tärkeydelle. Itse olin ajatellut kylän koulua lähinnä kokoontumispaikkana ja yleensäkin fyysisenä rakennuksena. Kuitenkin haastatteluissa nousi esiin voimakkaasti koulun henkinen merkitys kyläläisille. Tähän asiaan en ole teoriassa paljon kiinnittänyt huomiota. Kyläläisten sosiaalisista suhteista olen kyllä kirjoittanut, mutta jonkinlainen kyläläisten "henkisyys" on jäänyt huomiotta.

Mikä analyysimalli?

Teoriasidonnainen analyysi ei suoraan nouse teoriasta tai pohjautu siihen, vaikka analyysissa on kytkentöjä teoriaan. Tässä mallissa teoriaosuus sisältää useita aiheeseen liittyviä esim. teorioita ja aikaisempia tutkimuksia. Ongelmaksi nousee teoriaosuuden "sillisalaattimaisuus" eli luetusta materiaalista on koottu teoriaosuus, joka välttämättä vie tutkimusta eteenpäin. (Eskola 2001, 137.)

Jotenkin minusta tuntuu, että graduni teoriaosuus on juuri tällaista sillisalaattia. Olen lukenut erilaisia teoksia, joista olen koonnut aiheeseen sopivat osat. Ajatuksena on koko ajan ollut koulun merkitys kylälle, mutta välillä tuntui, ettei kirjoittamallani tekstillä ole järkevää yhteyttä koko aiheeseen. Toisaalta taas olen haastattelujen teemat ottanut suoraan teoriaosuudesta. Haastatteluaineiston purkaminen oli siten mielekästä, kun pystyi miettimään kirjoitusvaiheessa tekstin yhteyttä jo olemassa olevaan teoriaan.

Analyysin vaiheet

Haastattelujen puhtaaksikirjoittamisen jälkeen teemoittelin tekstit teorian mukaisesti omiksi kappaleiksi. Eskolan (2001, 144) mukaan aineistoa ei aluksi karsita, vaan järjestetään uudelleen. Jokaisen haastateltavan vastauksessa oli kohtia, jotka sopivat useamman otsikon alle. Tässä tilanteessa oli tunne, että voiko samaa asiaa laittaa monen otsikon alle. Tein kuitenkin niin, sillä ajattelin, että on helpompi karsia kuin lisätä.

Varsinaisen analyysin tehtävänä on saattaa kerätty aineisto tiiviimpään muotoon. Aineistoa tiivistetään, järjestetään ja jäsennetään siten, ettei mitään olennaista jää pois. Tällä pyritään siihen, että aineiston informaatioarvo kasvaa. Teemoittelussa aineisto ryhmitellään teemoittain ja esiin nostetaan mielenkiintoisia sitaatteja, jotka valaisevat tutkimusongelman teemoja. (Eskola 2001, 146.)

Aineiston analysoinnissa suurimmaksi ongelmaksi olen kokenut valinnan vaikeuden, sillä jokaisessa puheenvuorossa tuntuu olevan tärkeää ja mielenkiintoista asiaa. Miten tiivistää, kun tuntuu, ettei mitään voi jättää pois. Toinen suuri ongelma on se, miten käsittelen aineistoa, jotta siitä tulisi esiin haastateltavien näkemykset eivätkä minun tulkintani asioista. Omat näkemykset kyläkoulujen olemassaolon oikeutuksesta ovat niin voimakkaina mielessä, joten miten pystyn työntämään ne taka-alalle ja antamaan haastateltaville mahdollisuuden vastata siihen kysymykseen.

Eskola (2001, 147-148) kehottaa lähtemään liikkeelle aineiston "parhaimmista" kohdista, mutta antaa myös mahdollisuuden edetä teemajärjestyksessä. Koko teemaa ei tarvitse analysoida yhtenä kokonaisuutena, vaan se voidaan pilkkoa pienempiin osiin. Lumipallotekniikka on oiva apu. Tutkija rakentaa esim. yhden haastattelun pohjalta kovan ytimen, johon hän lisää massaa muista haastatte-
luista.

Salailua

Kylälaisten luottamus kunnalliseen päätöksentekoon koki taistelun aikana kovan kolauksen. Kyläkouluja koskevia asioita vietin eteenpäin kunnan eri portaissa osittain "pimennossa". Koululautakunta ja kunnanvaltuusto saivat päätettäväksi asioita niin lyhyellä varoitusajalla, ettei niistä muutamassa päivässä juurikaan ehtinyt saada riittävästi tietoa. Hatarien tietojen pohjalta lopullisen päätöksen tekeminen oli turhauttavaa.

"Kyllä kunnan taholta tosi paljon salaalua on ollu sillä lailla, jotta kunnanhallituksen asiootahan ei oo pahemmin, mitä sielä on puhuttu päätetty ja sitten näitä toimikuntia perustettu, niin nehän on tuotu niinku vasta sitten kentälle....no ehkä ne on nyt koululautakuntahan tullu jollakin lailla, mutta kyllä se valtuustos on ollu vasta sitten se viimmeen, jotta siinä ei oo paljo kerjenny muutaman päivän aikana ajattelohon mitään, jotta mikä se lopputulos on. Ja kyllä sielä tosi paljo salaalua on ollu." (Laura)

"Pyrittiin yllättämään. Sehän on hyvä keino saada tuollainen vastenmielinen asia saada menemään eteenpäin, että mahdollisimman pimennos asiaa valmistellaan ja tuoda asia niin myöhään esille, ettei siihen tahdo pystyä vaikuttamaan." (Jaakko)

Teorian ja tutkimusaineiston yhteys

Kun tutkija on saanut suoritettua aineistonsa ensimmäisen analyysin ja tulkinnan, tulee hänen kytkeä se vielä teorioihin ja aikaisempiin tutkimuksiin (Eskola 2001, 150). Itse olen aineistoa kytkenyt teoriaan ensinnäkin sillä, että haastattelujen teemat ovat suoraan teoriasta tai paremminkin tutkimuksen sisällysluettelon pohjalta tehty. Haastatteluaineistot teemoittelin teorian otsikkojen alle, jonka jälkeen olen kirjoittanut aineistoista omaa tulkintaa ja liittänyt niihin kohtia teoriasta. Olen myös liittänyt haastatteluihin aineistoa, jota en ole kirjoittanut teoriaosuuteen.

7 KUVAAUS TUTKIMUSKYLÄSTÄ JA -KOULUSTA

7.1 Kenttätutkimuksen kylä

Saarenpään kylä - vireä lähikylä

Hautamäki on jaotellut kylät karkeasti neljään eri tyyppiin: keskusta, lähikylät, pääsyryjäkylät ja syrjäkylät. Lähi- eli rintakylä, jossa on hyvä liikennesijainti ja palveluvarustus, sijaitsee yleensä lähellä kunnan keskustaa. (Hautamäki 1984, 57-58.)

Saarenpää on tyypillinen lähikylä, josta on matkaa kunnan keskustaan muutama kilometri. Kylän tieverkosto on ollut kohtalaisessa kunnossa. Kyrönjoen rantaviivaa mukaileva kylätie kunnostettiin erinomaiseksi 90-luvun lopulla. Kylän palvelutaso on vuosikymmenien aikana heikentynyt huomattavasti. Aikaisemmin kylässä toimi useita kauppiaita, pläkkiteollisuusyrityksiä ja koulu. Kylässä oli runsaasti pläkkäreitä, jotka pajoissaan tekivät läkkipellistä erilaisia tarve-esineitä (esim. maitokannuja, pesuvateja, mukeja). Hukkapaloista pläkkärit tekivät lapsille leikkikaluja esim. puhallettavan fyrryn, josta Vähäkyrö on saanut nimityksen Fyrrykyrö.

Laura: Kyllä se oli silloin tosiaan mun lapsuudes, kun melkee joka huushollis tehtiin pläkkitöitä ja Tuomisen teheras pyörii täysillä ja oli kolme kyläkauppaa ja mitä nyt kaikkia muuta. Myymäläauto kulki. Kyllä se oli toisenlaista se kylä, tämä oli paljo vilikkahampaa. Se oli aivan erilaista se aika silloin; kauppa istuu kylän väki toisten kanssa ja niitä oli pitkin kylänraittia.

Jaakko: Siihen aikaan vuonna 1960 tämä kylä tuntuu hyvin sellaiselta toisaalta kehittyneeltä ja sitten tuollaista maaseutuläheistä. Oli hyvin vireää tämä kylän toiminta ja se oli houkutteleva tulla tänne sen takia justihinsa. Jotenkin tuntui, että niinkun olis tavallaan erittäin tuollaasehen kehittyneeseen paikkaan tullu.

Kaikki elintoiminnot olivat täällä vireitä. Kyläs oli hyvät mahdollisuudet ihmisten kulkea töihin ja kauppoja oli useita. Että tämäkin oli sellaista niin kuin vireyden merkkiä tähän. Silloin oli - oliko niitä peräti neljä kauppaa täällä koulun alueella.

Maija: Ja suurin osa käy kumminkin tältä alueelta vanhemmista töissä jossain ulkopuolella. Se maatalousvoittoisuus ei oo kumminkaan enää niin että, on näitä kyllä viljelijäperheitä jokunen, mutta ei niin paljon kuin luulis, että suurin osa taitaa käydä Vaasassa töissä sittenkin.

Saarenpään kylä on ollut erittäin vireä kylä, johon myös lestadiolaisuus on vaikuttanut voimakkaasti vuosikymmenten aikana. Haastatteluista nousee selvästi esiin kylän elinvoimaisuus ja voimakas yhteisöllisyyden tunne, joka on kuitenkin hieman hiipunut nykyajan elämänmenossa verrattuna menneeseen aikaan.

Laura: No, sanotahan että kylähän on ollu ennen tätä niin paljo elävämpi. Täällä on ollu lapsiakin tosi valtava määrä. 20 lapsen joukos on niinku kaikki hommat tehty, että silloin ei oo ollu ikäluokkaa, että sielä on aikuuset ja ne. Ja koulus- han nyt oli munkin aikana 70-80 oppilasta. Meidän kylähän on nyt aina ollu tämä lestaadiolaaskylä, että täällä on ollu sekin niin vahava. Emmä tiedä onko tämä nyt sillä lailla muuttunu, on täällä nyt väki vähentyny ja paljo on tullu näitä uutisasukkaita, jotka ei oo sillä lailla kyläläästen kans tekemisis.

Maija: No, se mikä oli ensivaikutelma tästä kylästä oli se, että täs oli aika paljon sellaista lestaadiolaisuusvaikutteista pohjaa, että oli isoja perheitä. Mutta ehkä sitten se, että ne oli niin sosiaalisia sit loppujen lopuksi. Isoissa perheissä oli sitten opittu siihen sosiaalisuuteen niin se varmasti heijastui taas tässä koulutyöskentelyssä.

Vuosikymmenet ovat hiljentäneet kylän elinkeinoelämää. Nykyisin kylässä on jonkin verran pienyritystoimintaa. Pläkkyreitäkin vielä kylästä löytyy, kun nuorempi sukupolvi on opetellut ja jatkanut pläkkyriperinteitä. Kaupat ovat sulkeneet ovensa, mutta koululla on edelleen avoimet ovet. Entisaikojen karjati-

lat ovat osittain muuttuneet viljajaloiksi tai lopettaneet kokonaan toimintansa. Oman paikkakunnan ja lähikuntien yritysten lisäksi julkinen sektori työllistää kyläläisiä.

Köpän (1991, 20) mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa on jatkunut väestö- ja tuotantorakenteen keskittymisen ja kaupungistumisen vaihe kolmen vuosikymmenen ajan tultaessa 1990-luvulle. Muuttoliike, kauppojen, koulujen ja postien lakkauttamiset maaseudun sivukyliltä ovat vaikuttaneet heikentävästi myös maaseutukyliä sosiaaliseen toimivuuteen aikaisempaan verrattuna.

Asutus

Muuttoliike on vienyt kylältä asukkaita. Pääasiassa vaasalaisten yritysten tarjoamat työpaikat ovat saaneet nuoret kyläläiset muuttamaan työn perässä pois kotikylältä. Muutamia vuosikymmeniä sitten Strömbergin eli Rompan työpaikat houkuttelivat vähäkyröläisiä muuttamaan paremman leivän perässä Vaasaan. Romppa (nyk. ABB), Wärtsilä jne. työllistävät edelleen useita kuntalaisia, mutta nykyään liikenneyhteydet ovat niin hyvät Vaasaan ja muihin lähikuntiin, ettei kotikunnasta tarvitse muuttaa pois. 1990-luvulla muuttoliike kääntyiikin takaisin Vähänkyröön. Monet entiset vähäkyröläiset ovat muuttaneet takaisin kotiseudulle ja tämän lisäksi ovat esim. vaasalaisetkin rakentaneet taloja Vähänkyrön Merikaartoon. Lyhyet etäisyydet, hyvät liikenneyhteydet, puhdas luonto ja tyydyttävät peruspalvelut ovat kääntäneet muuttovirran maaseudun hyväksi. Hautamäki (1984, 89) toteaa ihmisten asenteiden muuttuneen; elämisen laadullisia tekijöitä arvostetaan yhä enemmän.

Maija: Mut sit se on toinen asia, että vaikka nyt puhutaan kauhiasti siitä, että on sinne asutuskeskuksiin muuttoa ja etelämmäksi muuttoa, niin on toinen muuttoliike kumminkin tässä, että halutaan mennä pois sieltä kaupunkilähiöistä. Että jos on turvattu työpaikka, no eihän nyt tänä päivänä oo turvattua, mutta sanotaan että on koulutusta ja on tämmöistä alaa, että oletettavasti sais niin työtä, niin kyllä on ne toiset ihmiset, ei ne kato tätä matkaa pitkäksi. Kun tulee sitten tätä muuttoliikettä, niin niissä lähiöissä on omat ongelmansa ja häiriönsä,

niin sitten taas sieltä halutaan pois niistä häiriöistä. Et' niillä, joilla on mahdollisuus lähteä.

Vihisen (1991, 17) mukaan paikkakunnat voivat merkittävästi vaikuttaa yritysten ja ammattitaitoisen työvoiman pysymiseen kunnassa tarjoamalla virikkeellistä elinympäristöä. Suomalaiset arvostavat edelleen pientaloasumista, luonnonläheisyyttä, väljyyttä ja mahdollisuutta omaehtoiseen toimintaan, joten maaseudulla on tarjota vaihtoehto kaupunkikulttuurille.

Miös Saarenpään kylä on saanut uusia asukkaita. Osa heistä palaa juurilleen, osa on taas aivan uusia asukkaita. Monille muuttajille lapsuusvuodet maaseudulla ovat voimakkaasti vaikuttaneet siihen, että koti on perustettu synnyinseudulle. Lasten koulukäynnin alkaminen on ollut toinen syy, joka on koettu tärkeänä tekijänä kotipaikkaa valittaessa. Omille lapsille halutaan tarjota samankaltainen maalaismainen kasvuympäristö kuin vanhemmilla on itsellään lapsuudessa ollut. Tähän kasvuympäristöön liittyy olennaisesti koulu, sen läheinen sijainti ja koko. "Turvallinen, pieni kyläkoulu" -muisto omasta kouluajasta vaikuttaa monellakin lopullista asuinpaikkapäätöstä tehtäessä.

Hautamäki (1979) toteaa, etteivät kyläläiset voi tehdä kovinkaan paljon koulunsa säilyttämiseksi. Hänen mielestä kyläläisten on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei koulua kohtaa lakkauttaminen liian aikaisin. Kylätoiminnalla he voivat aktivoida kylää, parantaa kylän viihtyisyyttä ja saada sen kautta uusia asukkaita kylään. Kun kotikylällä on tarjota viihtyisää asumista, voivat monet perheen perustamisiässä olevat nuoret palata takaisin juurilleen. Tällä tavoin turvataan oppilasmäärä ja koulu. (Hautamäki 1979, 93.)

Maija: Ja sitten se mikä tässä vuosien varrella on ollut, että on mielenkiinnolla kattonu, että tulee näitä uusia oppilaita, kun nää vanhat vanhenee - vanhennutaan me kaikki ihmiset. Osa on sitten sellaista, että on lähtöisin täältä ja rakentanut oman talon näille alueille eli on vanhaa pohjaa sitten. Joku on sitten ostanut tältä alueelta, mutta on lähtöisin näiltä seuduilta kumminkin. Sitten on jokunen sellanen, joka on semmonen, että ei oo asunu ollenkaan Saarenpääs-

sä eikä Vähässäkyrössä, mutta nää vanhemmat on lähtöisin jostain maaseudulta ja ovat olleet tuolla Vaasassa ja ovat edelleen töissä Vaasassa, mutta haluaisivat lapsille vähän rauhallisemman kasvuympäristön. Ja paikkaa valitessa on sitten lähtökohtana ollu kans se, että pääsee tällaiseen pieneen kouluun. Vanhemmat on kyllä lähtöjään jostakin tuolta maaseudulta ja haluaa tarjota omille lapsilleen vähän vastaavanlaisia paikkaa. Ja ovat saattaneet että ovat jossain kerrostalossa asuneetkin, mutta silloin kun koulu alkaa, niin yrittäneet viimeistään silloin päästä sitten tänne maaseudulle.

Maija: Mutta koko ajan on kumminkin tullu tätä väkeä että uusiutumista on tullu, että aivan täytynyt ihmetellä että taas tuonnekin muutti ja lapsiperhe ja tulossa lapsia ja syntyvyyttä ja tuonne synty ja tuonne syntyi.

Nuorille perheille palaaminen kotiseudulle, jossa suku on asunut jo useamman sukupolven ajan, nousee usein esiin opintojen päätyttyä tai lasten koulun aloittamisen lähestyessä. Vanhemmat haluavat ehkä laittaa lapsensa siihen samaan kouluun, jossa he itse, heidän vanhempansa ja mahdollisesti isovanhempansakin ovat koulunsa käyneet. Tutun koulun lisäksi halutaan taata lapsille mahdollisuus sukupolvien vuorovaikutukseen sekä turvallinen kasvuympäristö.

Maija: Justihin tämmöisiä. Opiskellu ja asunu muuaalla ja sitten muuttaa tänne. Niitä on justihin paljo. Se on pohja täällä tai täältä. Ei - voiko sanoa paluumuuttajiksi, ei voi sanoa paluumuuttajiksi. Se ei oo oikein oikia sana, mikähen olis oikia sana siihen.... juuret on kyllä täällä, mutta... palaa juurilleen.

Niin Saarenpää kuin muutkin maaseudun sivukylät pysyvät elinvoimaisina, kun niihin saadaan muuttamaan uusia asukkaita. Kunnat voivat tonttitarjonnallaan vaikuttaa siihen, että kunta pysyy tasaisesti asuttuna. Kunnan tarjoamat palvelut esim. koulu lisäävät sivukylien tonttien houkuttelevuutta, erityisesti lapsiperheissä. Saarenpään kylän etuna on myös lyhyet etäisyydet kunnan keskustaan ja lähikaupunki Vaasaan.

Asuuko opettaja koululla?

Vuosikymmeniä sitten oli hyvin yleistä, että joku opettajista asui koululla. Kyläläisille oli luonnollista, että opettaja asui koululla. Hänen ikään kuin kuuluikin asua koululla. Opettaja oli aikaisemmin aktiivisesti mukana koulun ja kylän tapahtumissa. Opettaja huolehti koulurakennuksesta; pikkuviat korjasi itse, suurempiin pyysi apua.

Jaakko: Se oli ihan päivän selvää, että opettaja asui koululla. Ja sehän oli siihen aikaan toivottavaa ja tietysti se olis toivottavaa, jos olis mahdollisuutta, että siinä nykyäänkin olis joku joka asuis koululla, kaiken tuollaisen huollon takia. Ja kyllä se mulle itelle oli aivan päivän selvää, että olis hyvä jos sais koululta niin sen asunnon, vaikka oli tietysti sekin mielessä, että sais joskus siirtyä omahan asuntoon. Kyllä se oli kuitenkin niin, että se olis paras paikka asua, eikä siinä mun mielestä ollu mitään vaikeutta sopeutua siihen koulu-elämähän, koska minä olin siihen tottunut. Minä olin muuallakin asunut näillä kouluilla. ... Enkä mä oo koskaan siihen leipääntynyt, vaikka oon niitä koululaisia siinä nähnyt ja kuullu niitten ääntä varsinaisen koulupäivän ulkopuolella. Ei se oo mua ainakaan yhtään silloin häirinny.

Hautamäki toteaa, että harrastusten päävetäjinä olivat aikaisemmin opettajat, mutta heidän roolinsa on muuttunut. Nykyisin opettajat eivät enää asu koululla tai edes kylässä, jossa heidän työpaikkansa on. (Hautamäki 1984, 65.)

Nykyisin kouluilla asuu harvoin opettaja tai joku muu koulun henkilökunnasta. Useissa kyläkouluissa vanhat asunnot on remontoitu luokka- tai ryhmätyötiloiksi. Saarenpään koulussakin on ollut kaksi asuntoa, joista toinen on kunnostettu puutyöluokaksi ja toinen kirjasto- ja erityisopetustilaksi.

Kyläläisten yhteydenpito

Saarenpään kylässä on vuosikymmenien aikana ollut kyläläisten yhteydenpito erittäin tiivistä, samalla tavalla kuin muissakin suomalaisissa entisaikojen ky-

läyhteisöissä. Kylän riennoissa ovat olleet mukana kaikenikäiset lapsista aikuisiin. Erityisiä kokoontumispaikkoja esim. nuorisoseurantalo ei varsinaisesti ollut. Kyläläiset kokoontuivat kaupoissa, tienvieressä, niittypaikoilla jne. Saarenpääläisten vakiintunut kokoontumispaikka oli Aleksinmäki, jossa oli ympärivuotista toimintaa kaikille kyläläisille.

Laura: Mä muistan vielä silloin kun isäkin on eläny, kun mä oon ollu sellaanen pieni, kun se suutarootti kotona meillä. Niin tuolta mäeltä tuli jotakin viis kuus mummaa lähti aamulla varahin kauppahan, niin ne praatas tunnin tuos tiellä, niin isä lupas aina viedä penkin, jotta saa huilata. Niinku tämä mäkin on ollu tosi ja sitte kun hiihtomajaa ei ollu silloin, meirän kaikki laskettelu oli tuos Aleksinmäes, niin se oli siis niinku koulustakin siihen mäkehen. Siinoli menua, yötä päivää sielä oltihin.

Laura: No, ei sielä enää käyrä laskettelemas, kun on hiihtomaja kerran niin. Ei mee enää larukkaa sen kautta, estihän niitä tehtihin latujakin, jotta ne meni sinne, mutta nyt sinne ei enää pääsekään, kun se on hakattu se mettä. Seurakunta piti siellä kallioilla kaiken maailman kesäseuroja jatkuvasti. Miehet pelas korttia, siellä on vielä kivekin, jokka on tehty pöyräksi. Kaikki sellaanen on poikes. Niin ja niinku tällaaset laskiaasvalakiat ja pääsiäskokot, no trulli-iltana se pahanteko; niin kakarat ja aikuuset ihmiset samas joukos, ja laskiaasena oli jäällä napakiikut ja siellä oli koko kylän väki. Sellaaset on kaikki poikes, ettei nykyajan lapset enää niistä oikiastansa mitään tieräkään.

Entisaikoina oli naapureitten tapana kokoontua toistensa luona. Iltaa istuttiin suurellakin porukalla. Naapureita ei tarvinnut erikseen pyytää kyläilemään, vaan naapurissa poikettiin oli asiaa tai ei. Nykyajan "tarkka päivä ja kellonaika"-kutsuja ei ennen vanhaan esitetty, kun oli kyse tavallisista, jokapäiväisistä kyläilyistä. Naapurien illanistujaisiin osallistui koko talonväki. Lapset kuuntelivat aikuisten juttuja ja samalla saivat apua esimerkiksi läksyjen teossa.

Laura: Ja se justihin niinku meikäläisen lapsuures on ollu sellaaset sanothan että niin että oltihin naapurien kans tekemisis paljo enempi kaiken kans. Ja sitte

kaiket illat istuu kauhia mieslauma, jotta mullaki on joku sellaanen vanha mies, joka mun on opettanu lukemahan ja laskemahan. Sielä mä istuun sen mieslauman ääres ja joku niistä aina teki mun kans läksyjä.

Lapsilla oli myös omat kokoontumisensa ja tekemisensä. Pienestä pitäen keksittiin erilaisia tapoja oman rahan hankkimiseksi tai muunlaisen palkkion saamiseksi.

Laura: Meitä oli aika paljoki mun ikäluokkaa, niin meillä oli heti pikkukakarasta asti se kaupanteko; kaikkia joulukorttia myythin ja kaikkia sellaaasia. Sitte kun oli vanhoja mummia niin niiren työ veisaamahan ja sitte saatihin karamälliä. Ja kaikki tällaanen, jotta näitei niinku kakarat enää sillä lailla, jotta tohtii mennä vieraat toisiin taloohin ja se oli niinku meidän päivätyötä.

Vuosikymmenien takainen aktiivinen kanssakäyminen kyläläisten kesken on Saarenpään kylässäkin kokenut muutoksen. Kun entisaikoina käytiin tiheästi naapurissa kylässä ja autettiin kökissä (= talkoot), niin nykyisin kyläläisten tapaamiset ovat etukäteen sovittuja kyläiltoja tai muita vastaavia tapahtumia.

Kun vielä kolmekymmentä vuotta sitten maaseudulla elettiin tiiviissä yhteydessä sukulaisiin ja naapureihin, on viime vuosi kymmeninä suuntaus ollut toinen. Aikaisemmin yhdessä eläminen oli itseisarvo ja oma kylä oli suurimmalle osalle kyläläisistä "tärkein paikka maailmassa". Perinteinen kyläyhteisö on kuitenkin saanut väistyä ihmisten itsekkyyden tieltä. Oma etu ajaa kylän edun edelle. (Hautamäki 1989, 7.)

Juhlat tai muut tapahtumat

Saarenpään kylässä tapahtuu edelleenkin paljon, vaikka spontaani seurustelu kyläläisten kesken on vähentynyt. Kylässä järjestettäviin tapahtumiin uusia asukkaita, yleensä nuorta polvea, on vaikea saada mukaan. Ns. vanhat kyläläiset taas lähtevät aktiivisesti ja oma-aloitteisesti toimintaan mukaan.

Kyläläisten aktiiviseen osallistumiseen vaikuttaa osaltaan kylän hyvä yhteishenki.

Hautamäki toteaa, että ihminen tarvitsee toista ihmistä. *Ihmisellä on myös liittymisen tarve*. Kehittyäkseen ihminen tarvitsee vuorovaikutteista suhdetta toisiin ihmisiin. *Liittyminen tapahtuu ihmisten muodostamissa yhteisöissä*. (Hautamäki 1989, 15.)

Laura: On täällä nyt väki vähentynyt ja paljon on tullu näitä uutisasukkaita, jotka ei oo sillä lailla kyläläisten kans tekemisiä, eikä saa joukkohon. Että mitä me niinku kyläiltoja pirämmä niin, kyllä se on vähä mitä saa näitä nuoria kylähän muuttanusia, vanhemmat jo tuloo, jotka on eläny kauemmin täällä. Mutta kyllä täällä aika hyvä yhteishenki on nuoren kaikkien, justihin jotakin kyläiltoja tai ruvetahan jotakin tekemähän niin kyllä se melkein kaikki saa mukahan. Ei oikein sellaista syrjäytyntä porukkaa oo, muutaku nämä justihin kylähän muuttaneet nuoret parit, onhan täällä aika paljon myyty noita taloja, niitei saa mihinkään.

Laura: Mutta sillä lailla on aktiivisuus karonnu lasten vanhemmilta, ehkä sielä nyt rupiaa olohon tosiaan niitä kylähän muuttaneitten lapsia koulus, niin hirviän vähä saa vanhemmilta enää apua, jotta sitte tuloo vanhat kyläläiset apuhun, mutta tuloo kumminkin.

Oman kyläkoulun menetyksen uhka lisäsi kyläläisten aktiivisuutta. Normaalina aikana ei koulua ole ehkä noteerattu syvällisemmin. Vasta koulun lakkautusuhka herätti kyläläiset ja lisäsi kyläläisten yhteistyötä. Oma koulu symboloi kylän jatkuvuutta sukupolvesta toiseen.

Jaakko: Varmasti on näin, että kylän aktiivisuus on vaihdellu sen mukaan kuinka esim. koulun kohtalo on ollut tapeetilla. Se on sellainen juttu, että kun on tuollainen joku asia, niin silloin kun se menee hyvin, niin eihän sitä monikaan huomaa, että tässä on tällainen. vaikka nyt koululaitos. Mutta sitten kun siihen tulee joku poikkeama, niin sitten se huomataan ja varsinkin sitten kun alkaa menemään näin kamalaan suuntaan, kun nyt on mennyt, että on uhaattu

lopettaa ja muuta. Silloin herätään huomaamaan paljon enemmän, että mitä sitten jos ei tätä ookaan.

Maija: No, kun tässä on se vanha väestöpohja. Kun ne on itte käyny, lapset käyny, lapsenlapset käyny, niin koulu koetaan niin omaksi, että sen vuoksi se yritetään pitää ja on tahto siellä syvällä. Mä uskon, että se suurin syy että koulu symboloi jatkuvuutta, samoin kuin ne lapsenlapset ja kaikki tällaiset. Sen eteen halutaan tehdä ja jatkuvuuden. Se on niin kuin ihmiselle luontaista. Mä uskon, että sen vuoksi just nää vanhemmatkin ihmiset on siinä niin aktiivisesti mukana ja tässä talkoissakin on isovanhempia mukana omalta osaltaan.

Kylän symbolista, koulusta, halutaan siis pitää kiinni. Koulun kunnostaminen aktivoi kyläläisiä ja vanhanajan kökkähenkeä tarvitaan mm. koulun ulkomaa-lauksessa. Koulu on kyläläisten toinen kokoontumispaikka ja toinen on hiihtomaja, jonka omistaa urheiluseura. Kummassakin paikassa järjestetään kyläläisille erilaisia tapahtumia vuoden mittaan.

Laura: Rikkaushan se on, kun se sais olla kyläkoulu ja nyt ainakin tuntuu, että meillä taas on heränny kyläläisetkin siihen, että siellä piretähän hirviän paljo kaikkia ja sitte se kökkähenki. Meillähän on ens kesänä (-99) tarkootus maalata koko taloo kökällä.

Laura: Meillä on hiihtomajakin, mutta se on toisella lailla, vaikka hiihtomajalla piretähän kyläiltoja. No nyt meillä on tarkootus, kun me pirämmä syksyysin ja kevääsin, keväällä piretääs koululla se kyläilta. Sen tähären, että me saataas puhua siitä maalauskokästä ja vähä jakaa töitä ja esti lämmittää näin varhaan keväällä väkiä niin siihen pikku hiljaa, että ei se jää aina sitte muutaman harteille, että jaetahan sitä työtä.

Erilaiset tapahtumat joko kyläläisten tai koulun johtokunnan järjestämänä saavat kyläläiset liikkeelle pitkin vuotta. Osallistujia on kylän kaikista ikäryhmistä. Usein paikalle tullaan koko perheen voimalla - vauvasta vaariin.

Laura: Ja nämä sitten mitä nyt piretähän näitä juhulia sielä niin, kyllä siellä melekeen joka ainut, joka kynnelle kykenöö. Nykin oli hernesrokalla laskiaasna väkiä pikkuusen (lue: paljon) syömäs.

Useimmat tapahtumat liittyvät kiinteästi kouluun ja myös tällä tavoin tukevat ajatusta "koulu kylän keskuksena". Yhteisiä kylätapahtumia ovat mm. kyläillat, laskiaiskokko, koulun joulu- ja kevätjuhla, vanhemman väen puurojuhla, itsenäisyysjuhla, erilaiset kökät.

Laura: Laskiaan on. Mutta laskiaanhan on niinku johtokunnan järjestämä. Sitte on kevätjuhla, joka on tarkootettu kaikille mitä koulu pitää sitte. On vanhemman väen puurojuhla, joka pirethän joulukuulla. Itsenäisyyspäivää on piretty, sitä ei oo joka vuosi piretty. Ja sitten taas oma joulujuhla.

Laura: Saarenpään koulupiirin vanhemman väen puurojuhla, niin sinne tuloo sellaaaset 60 vuodesta ylähäpäin, mutta kun me oomma tarkoottanu, että se on sellaaasille vanhemmille, joka ei pääse kuusijuhlahan enää, jotta ei oo enää lapsia koulus. Se on sellaanen vanha perinne, jostei me oo halunnu luopua, kun ne on sen aloottanu joskus aikaa sitten. Se on jollakin lailla sellaanen mukava nuolle vanhemmalle väelle ja saa ne pysymähän henges mukana, kun tarjotahan se puuro. Ei se paljo vaadi, että kun saamma ohoraryynit ja mairon kylälääsiltä, kun sen vaan joku keittää sen puuron, ettei se eres maksa mitään. Ja sen kahavin siihen keittää ja joulutortut ostaa. Nykin me tänä vuonna sitte haettiin meijeriltä laatikko torttuja ja paistettiin, niin se ei paljo maksanu. Se on yllättävää iloa niille siinä joulun alla. Osa olis valamis siitä maksamahankin, mutta ei.

Laura: No sitten ne kesälliset kökät, mitä nyt taas tosiaan tänä kesänä (-99) tuloo. Pari kolme vuottahan sitten tehtiin ne kaikki leikkitelinehet, että ne teherähän kesällä ne hommat, kun ei oo koulua. Onhan sielä sitten näitten yksityysten tilaasuuksia. Nythän siellä on diakoniapiiri täs joka toinen viikko ruvennu kokoontumahan, sitte ne jumpparit on joka viikko.

Hautamäen (1979) mukaan kylätoiminnan tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja yksilövapauteen, ei pakottamiseen tai holhoamiseen. Vain näin voidaan saada toiminta koskettamaan jokaista kyläläistä. Hautamäki toteaa edelleen, että myönteisiin tuloksiin päästään helposti lisäämällä harrastuksia, jotka kiinteyttävät koko kylää. Hän näkee tärkeänä kylän vanhojen perinteiden keräämisen talteen ja vanhojen tapojen elvyttämisen. (Hautamäki 1979, 10, 96.)

Yhteiset tapahtumat vahvistavat jo ennestään hyvää yhteishenkeä kylässä. Perinteiset, vuosittain toistuvat tilaisuudet ovat jatkumoa sukupolvesta toiseen ja tällä tavoin lisäävät yhteenkuuluvaisuuden tunnetta.

Lasten toimintaa

90-luvun lama toi kouluhinkin ankaran säästökuurin; tuntikehys pieneni monella koululla. Useimmiten punakynä viivasi ensimmäisenä yli koulujen kerhotunnit. Aikaisemmin koulujen kerhot tarjosivat lapsille mahdollisuuden erilaisiin harrastuksiin. Harrastuspaikka oli lähellä kotia, eikä kuntien keskustoihin tarvinnut lähteä. Nykyisin kouluilla ei ole välttämättä vielääkään resursseja kerhojen järjestämiseen, vaikka lamasta onkin selvitty.

Laura: Oli meirän aikana ja mun kakaraankin aikana koululla, kun oli tuntikehystä, liikuntakerhot ja ruattinkerhot. Urheelukerhoahan täällä nyt on piretty, kun täällä on ollu liikunnasta innostuneita opettajia. Emmä tierä; tämän kylän lapsille mun mielestä ei oo mitään, ne on tietokonehen ääres kotona sen jälähkin, kun ne tuloo kotia, ei niitä näy tuos kylän raitilla eikä hiihtomajalla ja ei siellä oo ketään vapaa-aikana sillä lailla, jotta tavallisesti koulusta.

Laura: Ei oo, ei oo sellasta, että sais lapset vapaa-aikanakin. Mutta tietysti se niiren koulumatkat, mitä moon täs ny seurannu niin ne voi kestää 2-3 tuntia, kun niitten kaverien kans kumminkin jäärahän tuohon raitille suustansa kiinni tai lumihankehen hyppimähän tai jotakin muuta niin, muttei sillä lailla mitään ihmeellistä täällä oo. No, 4H järjestää, että se niinku on ainut kerho mikä toimii nuorisolle.

Ehkäpä lapset ovat kuitenkin perineet entisaikojen tapoja jutella tienpientareella tuttujien kanssa, kun koulumatkat kestävät ajallisesti huomattavasti pidempään kuin itse matkan pituus edellyttäisi.

7.2 Taistelusta selvinnyt kyläkoulu

Saarenpään koulu

Vuonna 1894 päätettiin yksimielisesti kuntakokouksessa neljännen kansakoulun perustamisesta Hyyriän kylään, koska oppilasmäärät vain jatkoivat kasvuaan. Koulu aloitti toimintansa tammikuussa 1895 vuokratiloissa Simuna Lukkarlan talon yläkerrassa. Ensimmäiseksi opettajaksi valittiin neiti Anna Reponen Hiitolasta. Koulu toimi vuokratiloissa 7½ vuotta. Sinä aikana koulu yritettiin lakkauttaa ja yhdistää Savilahden kouluun, joka sijaitsi vain kolmen kilometrin päässä. Kyläläiset eivät kuitenkaan halunneet luopua koulustaan, vaan valittivat senaattiin asti ja voittivat. Syksyllä 1902 koulu pääsi oman katon alle Saarenpään kylään. Siihen asti koulu oli toiminut vain tyttökouluna, mutta muuton yhteydessä siitä tuli sekakoulu. Vuoden 1915 koulupiirirajojen tarkistuksen yhteydessä Hyyriän koulun nimi muutettiin Saarenpään kouluksi. (Karttunen 1958, 94-95, 120-122.)

Saarenpään koulussa oli aluksi yksi vakinainen yläluokan opettaja. Alakoulunopettaja oli yhteinen Savilahden kanssa, mutta virka muuttui syksyllä 1922 kiinteäksi. Kolmiopettajaiseksi koulu muuttui 1945, koska Karjalan siirtoväki lisäsi koulun oppilasmäärää. Mainittavan arvoista on myös kouluruokailun järjestäminen oppilaille. Sodan aikana 1943 annettiin määräys lämpimän aterian antamisesta kaikille oppilaille. Maaseudulla ei aluksi kaikkialla ymmärretty sen tarkoitusta, koska katsottiin itsekin pystyttävän antamaan lapsille riittävä ruoka. Mutta kun asia oli saatu järjestykseen, ei siitä enää kukaan halunnut luopua. Saarenpäässä alkoi keittäminen syksyllä 1943 Mullolan lapsille ja seuraavana syksynä kaikille. (Karttunen 1958, 155-156, 172-173.)

Koululla on aika ajoin tehty remonttia ja saatettu tiloja vastaamaan kunkin ajan vaatimuksia. Uudesta koulutalostakin on keskusteltu. Johtokunta esitti v. 1960 kunnanhallitukselle kiireellisiä toimenpiteitä uuden koulutalon saamiseksi. Tämä hanke kuitenkin raukesi. 1970-luvun alkupuolella suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtui merkittävä uudistus, kun koululaitos siirtyi peruskoulujärjestelmään. Vähässäkyrössä uudistus toteutui 1975. Kansakoulut muuttuivat peruskoulun ala-asteiksi. Saarenpään koulustakin tuli kiinteä osa kunnan yhtenäiskoulujärjestelmää. Koulu toimi kolmeopettajaisena aina vuoteen 1994, jolloin koulu muuttui kaksiohittajaiseksi. (Talonen 1995, 4-5.)

Tällä hetkellä Saarenpään koulun perusopetusryhmiä (0-6) opettaa kaksi opettajaa. Koulussa annetaan myös mukautettua opetusta, jolla on oma opettajansa. Opettajien lisäksi koulussa työskentelee keittäjä-siivoojatalonmies. Oppilaita koko koulussa on reilu neljäkymmentä mukaan luettuna esikoululaiset ja mukautetun oppilaat.

Saarenpään ala-asteen toiminta-ajatus ja -tavoitteet

Opetussuunnitelman (1995) mukaan *Saarenpään ala-asteen tehtävänä on luoda mahdollisuudet oppilaan kasvulle, että hänestä tulee tasapainoinen, rehellinen vastuunsa tunteva ja yhteistyökykyinen työtä arvostava ihminen. Koulun tulee pyrkiä kasvattamaan oppilaasta myönteinen, avoin ja vastuunsa tunteva ihminen, joka omaa terveen itsetunnon ja oppii selviytymään muuttuvassa yhteiskunnassa ja osaa arvostaa elinympäristöään ja pitää siitä huolen, tunnistaa omat juurensa sekä kotikylänsä omaleimaisuuden. Päästäkseen tavoitteisiin oppilaan tulee saada tarvittavat perustiedot ja taidot sekä oppia soveltamaan niitä.* (Saarenpään koulun opetussuunnitelma 1995, 3.)

8 KYLÄKOULUN MERKITYS JA TEHTÄVÄ "TAISTELIJOIDEN" KUVAAMANA

8.1 Kyläkoulun määritelmiä

Omassa tutkimuksessani rajaan pienen kyläkoulun tarkoittamaan kaksiopettajaista, alle 50 oppilaan koulua, joka sijaitsee maaseudulla. Purokurun (1997, 5) mukaan koulua ympäröi usein tiivis ja aktiivinen kylä, jonka vuoksi kyläkoulu-nimitys on varsin osuva. Kyläkoulu kuuluu olennaisesti ympäröivään yhteisöön. Laukkanen, Muhonen, Ruuhijärvi, Similä ja Toivonen (1986, 99) määrittelevät pienen koulun tunnusmerkeiksi koulurakennuksen, oppilasmäärän ja opetusryhmien rakenteen, jotka ovat poikkeavia toisiin kouluihin verrattuna. Esim. joltakin vuosiluokalta voi puuttua oppilaat ja luokkajaot voivat vaihdella vuosittain.

Saarenpään koulu sijaitsee Kyrönjoen rannalla keskellä kylää. Suurin osa kylän asukkaista kulkee sen ohitse useamman kerran päivässä. Monelle kylän asukkaista koulu on se rakennus, jossa he ovat itse koulunsa käyneet ja jossa heidän lapsensa ja lapsenlapsensakin ovat oppivelvollisuutensa suorittaneet.

Laura: Kyläkoulu... se on ainakin tällä hetkellä tämän kylän keskus. Se on niin yhyristävä tekijä, että ei...Tuashan on nyt niin mitä moon lukenu, niis on niin kovin hienoja sanoja kyläkoulun merkityksestä. Emmä osaa sitä sillä lailla kuvaalla. Se on aina tuos ollu ja toivothan, että se siinä aina pysyy. Mutta on se sillä lailla, että se on kyläkoulu täälä, jotta sen ovet on aina auki, jotta sinne voi mennä koska vain.

Omaa koulua pidetään kylän elinvoimaisuuden ja jatkuvuuden symbolina. Kylän asukkaat ovat ylpeitä omasta koulustaan, joka pysynyt hengissä jo vuosisadan ajan.

Maija: Mitäs mä sitten, että mikä on kyläkoulu... se on pieni ja sijaitsee todella maaseudulla, jossa on se perinne ehkä vielä; kaikki tuntee toisensa ja et vanhempien ja opettajien yhteistyö on ehkä läheisempää sen pitkäaikaisuuden vuoksi. Rakennuksena se on niin tuttu hahmo, että se koetaan tärkeänä jo rakennuksena. Se on konkreettista (rakennus). Sitten tämä kylän merkitys tulee ehkä vielä paremmin esiin ja tällainen kyläkokonaisuus, että meidän koulu olis vähän niin kuin kirkko keskellä kylää. Se on kohtaamispaikka ja kokoontumispaikka ja sen ohi mennään siitä ja nähdään ja se on myös se jatkuvuuden symboli.

Kyläkoulun määrittelyssä nousee usein esiin maaseutu. Myös Laukkanen ym. (1986, 101) ovat todenneet, että maaseudun kylissä sijaitsee suurin osa pienistä kouluista. Kyläkouluista puhuttaessa pidetään oikeastaan itsestään selvänä, että kyläkoulu sijaitsee maaseudulla. Ilmeisesti kylä-sana liitetään ensisijaisesti maalaiskuntiin. Mieleen nousevat asutusta ympäröivät viljavat pellot, maantiet, joiden varrella kyläkoulu sijaitsee. Koulun oppilasmäärää ei pidetä suurena ja opettajakin on vain 1-3.

Maija: Se on mulle tulee tällainen mielikuva. Koulu on maaseudulla, joka ei oo kovin tiheään asutettu. Se on 1-4 -opettajainen koulu.

Pirhosen (1993, 7-8) mukaan pieni kyläkoulu on yksi-, kaksi- tai kolmiopettajainen koulu, jossa opettajalla on opettavana samanaikaisesti kaksi tai useampi vuosiluokka. Laukkasen ym. (1986) tutkimus tukee tätä näkemystä. Sen mukaan pieni ala-asteen koulu on kaksi- tai kolmeopettajainen, joiden lisäksi opetusta saattavat käydä antamassa myös aineenopettaja ja erityisopettaja. Kyläkoululla on opinahjon lisäksi toinen tärkeä merkitys. Se on kyläläisten kokoontumispaikka, jossa voi erilaisiin juhliin tai tapahtumiin osallistua ilman turhia kyselyjä. Haja-asutusalueella kyläkoulujen säilyttäminen on tärkeää myös kylän säilymisen kannalta. Koulu tarjoaa kaikenikäisille kyläläisille kokoontumispaikan. (Laukkanen 1986, 191-200.)

Maija: Tietysti sitten jotkut tällaiset joulujuhlat koetaan semmosena vuoden kohokohtana, että silloin ne isovanhemmatkin tulee ja tullaan kattomaan ja se tuntuu että nyt joulu alkaa, kun koululla on joulujuhla. Vähä ahtaaksi aina tahtoo jäädä, mutta kyllä sopu on tilaa antanu. Ja sitten on taas tämmönen diakoniapiiri, joka kokoontuu täällä.

Kyläkoulun ja korttelikoulun ero

Eräs haastateltava pohti syvällisemmin kyläkoulun ja korttelikoulun eroa. Molemmilla kouluilla on sama tehtävä opetuksen antajana ja ne voivat olla oppilasluvultaankin samankokoisia, mutta haastateltava totesi niillä kuitenkin olevan aivan erilaiset lähtökohdat kylän keskuksiksi.

Maija: Jos mä taas vertaisin johonkin kaupunkikouluun, niin voi olla että on tällainen pikkukoulu kans, mutta mä en kutsu sitä kyläkouluksi vaan korttelikouluksi, niin siinä tulee vähän toinen mielikuva koulusta. Mitenkähän mä voisin erottaa korttelikoulun ja kyläkoulun. Mikä siinä on muka sitten niin erilaista. Onko se sitten, että kyläkoulussa on tosiaan ne isovanhemmat käyneet, että se tosiaan koetaan omaksi ja että korttelikoulut on niin uusia, ettei niillä oo semmosta niin kuin tunnesävyä sitten. Ja se sitten se yks ainut tämmönen tärkeä paikka siinä kylällä. On mennyt kaupat ja kaikki tämmönen, niin ehkä vielä korostuu se tärkeys sitte. Kaupungissa korttelikoulu se on vaan lapsille tarkoitettu ja siellä on monta muutakin paikkaa; on uimahallia, käydään supermarketissa, siellä on monia tällaisia erilaisia paikkoja. Kylässä on vaan sitten tämä yksi.

Tuttuja eskarista kuudenteen

Aktiivinen yhteydenpito kylän ja koulun välillä saa luonnollisen jatkumon lasten aloittaessa koulutyön. Maalaiskylässä yleensä kaikki tuntevat toisensa - ainakin jollakin tavalla. Pienessä koulussa on opettajien ja vanhempien helppo tehdä yhteistyötä, kun tunnetaan jo ennalta. Koulun opettajat opettavat yleensä

oppilaita "ristiin", joten oppilastuntemusta voidaan hyödyntää aina kuudennelle luokalle asti.

Laura: Tosi luottavaasesti oon omatkin kakarat sinne pannu ja sieltä ne terveet tuloo torella mitä siellä on tapahtunu ja ne tietää heti ja ne uskaltaa sanua ja viestit kulkoo. Ja nyt kun sen eteen on niin paljon tehny, vaikka siellä vaihtuu opettajakin, niin aina vaan ei niinku milläänlailla vierasta.

Maija: Se on oikiastaan aika vaikea määritellä et' mikä on kyläkoulu, mitä erilaisuuksia siinä sitten taas on ja kyllä siinä, niin no sellainen, että kaikki tuntee toisensa. Jos mennään jo tällaiseen kuusopettajaiseenkin kouluun, niin välttämättä sulla ei ookaan semmosta, että opettaja tuntee välttämättä kaikkia oppilaita. Täällä kyläkoulussa sä tunnet kaikki oppilaat. Mulla on eka-tokaluokka, niin jatkuu sitten se yhteydenpito, kun mulla on muitakin tunteja jatkuvasti, että koko aika on yhteydessä. Mulla on englantia ja käsitöitä ja koko aika on niin kuin kiinni, vaikei ookaan mun luokkalaisia, niin hyvin tuntee jokaisen. Kun on pitkäaikaisempi suhde, niin vanhemmatkin ottaa niin kuin enemmän tosissaan sen kouluyhteistyön.

Viljanen (1998, 14) löytää kyläkouluista useita myönteisiä puolia. Koulut voivat helposti käyttää ympäröivää luontoa opetuksessa esim. ympäristökasvatuksessa. Opetuksellisten näkökulmien lisäksi Viljanen toteaa kodin ja koulun välisen yhteistyön olevan luontevampaa ja ehkä tehokkaampaakin kyläkoulussa verrattuna keskuskouluihin.

8.2 Kyläkoulun tehtävä

Peruskoulun tehtävänä on pyrkiä kasvattamaan oppilaista mm. tasapainoisia, yhteistyökykyisiä ja itsenäisiä yhteiskunnan jäseniä. Heidän tulee myös saada riittävät tiedot ja taidot elämää varten. (Koski 1997-98.)

Haastateltavat kokivat yksimielisesti koulun tehtäväksi oppilaiden opettamisen ja kasvattamisen. Koulun ensisijainen tehtävä on opettaminen ja toisaalta

vanhempien kasvatustehtävän tukeminen. Nyky-yhteiskunnan kiire ja koventuneet vaatimukset työpaikoilla heijastuvat vanhempien ja lasten väliseen suhteeseen. Vanhemmat kokevat epävarmuutta lasten kasvatuskysymyksissä, jolloin kasvatustavasta siirretään ulkopuolisille kasvattajille. Näin koulun kasvatustavasta on vähitellen lisääntynyt.

Laura: Eiköhän se esti oo ny se kasvatustavasta ja opetus koulun tehtävänä nua.

Maija: No, tietysti se lasten opetus ja kasvatustavasta. Se on se pääasiallisin tehtävä. Ja kasvatustavastahan on tietysti niin, että se on vanhempien vastuulla ja vanhemmilla on se suurin rooli, mutta kyllähän se tänä päivänä on, että se on yhä enemmän kääntynyt myös sinne koulun puolelle. Ainahan se sitä on ollu osakasvatustavastajana, mutta tuntuu myös siltä että tätä vastuuta on kääntynyt enempi ja enempi sinne koulunkin puolelle.

Jaakko: Siinä on tietysti kaks haaraa. Koulun tehtävänä on tietysti tämä oppilaille opetus ja kasvatustavasta omalta osaltansa.

Opetus- ja kasvatustehtävän lisäksi koulua pidetään yhtenä konkreettisena palvelumuotona kyläläisille. Lapsille se on opiskelupaikka ja vanhemmalle väelle kokoontumispaikka. Kunnan tai yksityisten tarjoamat palvelut ovat vuosien saatossa vähentyneet, joten vähäisiä palveluja osataan arvostaa.

Jaakko: Yksi asia ja sitten se on yleensä tuollainen koska se on nyt tällainen palvelu. Se on siis täskin tapaukses oikiastansa tuollainen kylälle suoranainen kunnan yks palvelu elikkä suurinpiirtein se ainoa. Varsinkin sellaisille kyläläisille esim. joilla ei oo edes katuvaloja, niin se on ainut tällainen palvelu kylälle että siinä se on erittäin suuri merkitys.

Julkisella sektorilla on myös tehostettu toimintaa perustamalla suurempia yksiköitä lakkauttamalla sivukylien pieniä palvelupisteitä esim. koulutoimen ja terveydenhoidon saralla. Palvelujen supistamista on tapahtunut ehkä hieman liikaakin verrattuna kunnan väestömuutokseen. Ennen kylissä asuneet poliisit,

papit jne. asuvat nykyään pääsääntöisesti kuntien keskustoissa. (Hautamäki 1989, 84)

Kylää on pidetty elävänä, mikäli siellä ovat säilyneet kauppa, posti ja koulu. Ne lisäävät kylän sosiaalista kiinteyttä, samalla kun tarjoavat tärkeitä palveluita yhteisön asukkaille. Erityisesti koulua pidetään tärkeänä kulttuurielämän kohtaamispaikkana, jossa voidaan tavata toisia ihmisiä. Peruspalvelut tukevat kylän identiteettiä. Kaupat, postit ja koulut ovat myös tärkeitä maamerkkejä. On helpompi neuvota ulkopaikkakuntalaista rakennusten mukaan oikeaan osoitteeseen kuin sanomalla luettelo teiden nimiä. (Hautamäki 1989, 84.)

Jaakko: Mutta sitten niin se olis tietysti tuollainen kylän jonkin verran mun mielestä kylän yhteenkuuluvaisuuden luoja - kylän yhteishengen ja identiteetin luoja. Ja sanoonhan mä justihin tämän, että se on tuollainen niin kuin sellaisen kylän yhteenkuuluvaisuuden ja sellainen veto siihen. Jos kerran, niin kuin musta ainakin tuntuu, että kylän suurin osa haluaa sen puolesta olla, että tällainen paikka omalla koululla olisi. Jos se ei olisi niin tärkeä paikka näille kyläläisille, niin eivät ne sen takia niin paljon taistelisi. Ei sitä turhan takia taisteltaisi missään tapauksessa.

Kalaoja (1988a) määrittelee yhdeksi koulun tehtävistä osallistumisen ympäröivän yhteisön kehittämiseen. Koulun aktiivinen käyttö yhteisön erilaisiin tapahtumiin vaikuttaa myönteisesti kyläläisten osallistumisaktiivisuuteen. Kun koulua käytetään runsaasti kokoontumispaikkana, näyttäisi sen kunnossapitoon olevan *vankempi pohja ja tarve*. (Kalaoja 1998a, 69.)

Saarenpään kylässä koulu on toinen kyläläisten kokoontumispaikoista, toinen on hiihtomaja. Koulusta on ehkä viime vuosina tullut kuitenkin merkittävämpi paikka, koska sen olemassaolosta on taisteltu pariin otteeseen lyhyen ajan sisällä. Koulu on myös neutraali kokoontumispaikka, sillä se on kyläläisten yhteinen, vaikka kunta sen omistaakin.

8.3 Kyläkoulun merkitys

Jatkuvuuden symboli

Saarenpään kylässä koulun tärkeä merkitys kylälle on voimistunut koulutaistelujen aikana. Koulu on kyläläisille voimakas yhteenkuuluvaisuuden maamerkki. Se symboloi kylässä jatkuvuutta. Sadan vuoden olemassaolollaan koulu on todistanut, että myös kylä on elossa. Hautamäen (1989, 7) mukaan maaseudulla kylät ovat vielä merkittävä yhteistoiminnan muoto ja niissä erityisesti yhteinen koulunkäynti on tärkeänä perustana yhteistyölle.

Laura: Se on aina tuo ollu ja toivothan, että se siinä aina pysyy. Mutta on se sillä lailla, että se on kyläkoulu täällä, jotta sen ovet on aina auki, jotta sinne voi mennä koska vain. Mutta niinku kylälle, niin kyllä mun mielestä se. Emmä tierä tietysti mä voin nyt ajatella, kun on nämä taistelut ja kaikki käyty, mutta tuskin siihen olis lährettykään, ainakaan tääläkään, jousei sitä tosiaan koettu, jotta se pitää pysyä tuas ja onhan niinku Saarenpään koulu, niin mun mielestä täällä menöö ne tunteet jo niin syvälle, jotta siihenhän nyt tuli kaikki vanhat paapakin joukkohon, jotta kun se on siihen saatu ja rakennettu ja sen pitää siinä pysyä. Siinä mentihin neljäs polveskin sitä taistelua täällä kylälääsis.

Jaakko: No, vois sen sanoa näin, että tuskinpa koulua olis perustettu, ellei sillä olisi ollu hyvin tärkeä merkitys kylälle. Että tarpeeseenhan ne on perustettu.

Maija: Tämä kylän merkitys tulee ehkä vielä paremmin esiin ja tämmönen kyläkokonaisuus. Sitten että meidän koulu olis vähän niin kuin kirkko keskellä kylää. Vähän niin kuin sellainen, että se on kohtaamispaikka ja kokoontumispaikka ja sen ohi mennään siitä ja nähdään. Se on myös se jatkuvuuden symboli.

Kokoontumispaikka

Saarenpään kylässä, kuten monessa muussakin suomalaisessa kylässä, koulu on kylän sydän. Toiminnassa olevaa koulua voi pitää elävän kylän tunnusmerkkinä. Koulurakennusta käytetään opetustoiminnan lisäksi kyläläisten luonnollisena kokoontumispaikkana. Koululle on helppo tulla, sillä moni kyläläisistä on siellä itsekin aikoinaan oppinsa saanut.

Laura: Koulu on se kylän keskus. On se, vaikka meillä on hiihtomajakin niin silti se on, se on toisella lailla, vaikka hiihtomajalla piretähän kyläiltoja.

Jaakko: Mutta kyllä sillä se sama merkitys on toisaalta kuin ennenkin, että se on sen kylän sellainen eräänlainen keskus kumminkin. Kylän ihmiset saavat siitä tuollaisen tutun kokoontumispaikan. Siellä tavallisesti kokoontuu niitä ihmisiä, joilla on samanlaisia asioita käsiteltävinä. Oli ne nyt sitten minkälaisia, enemmän tai vähemmän hyödyllisiä tai ajanvietteeseen kuuluvia hommia. Mukava tutun porukan kanssa olla, vaikka tietysti on se hyvä aina joskus vieraampienkin ihmisten kanssa jutella, ettei aivan leipäänny.

Koulu ja erityisesti itse koulurakennus on monelle hyvinkin tunnepitoinen asia. Jo vuosikymmeniä samalla paikalla seisonut rakennus on merkki pysyvyydestä. Vaikka kylä ympäristöineen ja asukkaineen muuttuu, niin koulurakennus on ja pysyy. Koulu luo yhteenkuuluvaisuutta sukupolvien välille, kun samaa koulua ovat käyneet esimerkiksi perheen neljä sukupolvea. Isovanhemmille on valtava merkitys sillä, että vielä minunkin lapsenlapseni saa käydä samaa koulua. Sukupolvet liittyvät toisiinsa koulumuistoin.

Maija: Kyläkoulussa on tosiaan ne isovanhemmat käyneet, että se tosiaan koetaan omaksi. Sitten se on yks ainut tämmönen tärkeä paikka siinä kylällä. On mennyt kaupat ja kaikki, niin ehkä vielä korostuu se tärkeys sitte. Täällä on sitten niinkun näitä erilaisia kokoontumisia sitten, että on naisilla oma liikuntajuttu mitä ne omalla laillaan vetää, ettei se oo minkään järjestön omaa. Ja sitten on taas diakoniapiiri, joka kokoontuu koululla. Ennen on ollut sillai tai

joissakin paikoissa on ollut, että ne kokoontuu vuorollaan jokaisen kotiin. Mutta taas tällainen koulu on vapauttavampi paikka kokoontua. Ei tartte niin jynssätä ja laittaa hienoksi sitä omaa kotia, kun sinne tulee toiset, että se on siinä mielessä mukava paikka kokoontua ja se on kaikille keskeinen paikka. Tietysti sitten jotkut tällaiset joulujuhlat koetaan semmosena vuoden kohokohtana, että silloin ne isovanhemmatkin tulee ja tullaan kattomaan. Se tuntuu, että nyt joulu alkaa, kun koululla on joulujuhla. Vähä ahtaaksi aina tahtoo jäädä, mutta kyllä sopu on tilaa antanu.

Laura: Kyllä sitä toimintaa on...onhan sielä nyt taas talavella, kun se luistinrata on siinä, niin joka iltahan sielä on, että ne ei rajootu koululaashin. Näytti yhtenä iltana olevan aikuusiakin, kun on jäätä ja lunta niin. Ja sitte meillä on sellaanen uus toimintamuoto koulun puolesta, että jos kyläs joku haluaa pitää jotakin juhulia, saa isoja ruokia varten mennä laittamahan koulun keittolaan pientä vuokraa vastahan, kun sielä on kiertoilmauuni ja painekattila. Sitä on aika lailla ruvettu käyttämähän. Sitte sielä on, no sen nyt voi sanua uureksi kerhoksi. Opettaja opettaa kerran viikos tai sovittaessa, niin saa kyläläiset kuka haluaa internettihin ja tietokonehella mennä opettelemahan. Että moni aikuunen haluaa, kun ei oo mitään tietoa eikä oo konehia kotona eikä oo kakaroota enää, niin sielä on vissiin aika hyvin ollu väkiä.

Toimiva koulu on elävän kylän tunnusmerkki. Saarenpään kyläläiset ovat onnistuneet hyödyntämään koulua muuhunkin toimintaan kuin vain opetukseen. Osalla järjestetyistä toiminnoista saadaan kerättyä myös rahaa koulun hankintoja varten. Koulun tarjoamat lisäpalvelut (esim. keittiö, tietokoneet) lisäävät omalta osaltaan kyläläisten kiinnostusta saada oma koulu säilymään kylässä. Koulurakennus ei ole vain koululaisille vaan kaikille kyläläisille tarpeen mukaan.

Koulu elää kylän hengessä

Saarenpäässä on ollut tapana opettaa uudet opettajat kylän tavoille heti ensimmäisestä päivästä lähtien. Näin opettajakin on voinut kokea olevansa yksi kyläläisistä.

Laura: Niin no, ehkä me pirämme sen niin tärkeänä, että ne opettajat heti pitää iskostaa tämän kylän tavoille. Koulun opetussuunnitelmaskin on se, että koulukin pyrkii elämähän kylän henges, että kasvatethan siihen porukkaan. Kyllä on aika lailla tehty sen etehen työtä, ettei sieltä yhreltäkään oppilahalta jää se tietämätä, mitä täs kyläs on tehty ja mitä teherähän ja perunat käyrähän nostelemas maasta.

Kun koulun säilymisen puolesta taisteltiin, saivat oppilaat pikakoulutuksen yhteen hiileen puhaltamisesta. He saivat konkreettisesti nähdä, mikä voima on yhteistyössä ja miksi on hyvä olla naapurienkin kanssa tekemisissä.

Laura: Kun ainakin se koulujen oppilasmäärä, joka silloin taistelujen aikana oli koulus, niin kyllä ne sai aika paljon henkisiä voimavaroja ja kaikkia sellaista uskoa, kun sitä kouluajanakin tehtiin tätä työtä ja ne joutuu olla siinä mukana. Jotta kyllä nykypäivänä pitää olla sellastakin nualle kakaroolle, antaa tällaasta sosiaalista - Emmä tierä mitä se on sellaista, mutta kumminkin oltaas kyläläästen kans tekemisis. Ettei se oo vain yksin sitä koulunpenkis istumista ja sitten sen jälakehen ei oo mitään, kun ovesta lähäretähän, ei olla kenenkään kans tekemisis. Kun kumminkin kouluhun menevälläkin lapsella pitääas sosiaaliset tairot olla hyvät ja ne kasvattaa, niin ne pärjää etehenpäin.

Yhteiset tapahtumat

Koulun lakkautusuhka pariin otteeseen sai kyläläiset heräämään Ruususen unesta. Kyläläisten kökkähenki on kasvanut, kun oli taisteltava yhteisen asian puolesta. Lopetusuhan väistyttyä kyläläiset ovat entistä tarmokkaammin

ottaneet osaa erilaisiin tapahtumiin ja niiden suunnitteluun. Koulun maalausurakkaa pidettiin kesän -99 suurimpana haasteena.

Laura: Rikkaushan se on, kun se sais olla kyläkoulu ja nyt ainakin tuntuu, että meillä taas on heränny kyläläsetkin siihen, että siellä piretähän hirviän paljo kaikkia ja sitte se kökkähenki. Meillähän on ens kesänä (-99) tarkootus maalata koko taloo kökällä. Ja nämä sitten mitä nyt piretähän näitä juhulia sielä niin, kyllä siellä melekeen joka ainut, joka kynnelle kykenöö. Nykin oli hernesrokalla laskiaasna sielä oli väkiä pikkuusen (lue paljon) syömäs.

Laura: On se, on se, vaikka meillä on hiihtomajakin niin silti se on, se on toisella lailla, vaikka hiihtomajalla piretähän kyläiltoja. No nyt meillä on tarkootus, kun me pirämmä syksyysin ja kevääsin, keväällä piretääs koululla se kyläilta. Sen tähären, että me saataas puhua siitä maalausökästä ja vähä jakaa töitä ja esti lämmittää näin varhaan keväällä väkiä niin siihen pikku hiljaa, että ei se jää aina sitte muutaman harteille, että jaetahan sitä työtä.

Lasten hyvinvointi

Vaikka kyläkoululla on suuri merkitys koko kylälle, koetaan sen olemassaolo tärkeimmäksi juuri lasten kannalta. Lasten lähettäminen kyläkouluun, jossa ovat jo aikaisemmatkin sukupolvet käyneet, tuntuu turvalliselta. Pienet ryhmäkoot lisäävät perheenomaisuuden tuntua ja lapsen on ehkä helpompi aloittaa koulutiensä.

Jaakko: Jos tuota rupeaa luettelemaan mitä merkityksiä sillä on, niin ensiksihän tietysti pitäis ajatella niitten tenavien etua, jotka siinä kyläs on. Onhan se nyt hyvä, että koulu on likellä, kun on pieniä tenavia kyläs. Kamalampi ne on lähettää kotoa kauaksi, kun tähän - vois sanoa naapuriin. Ja sitten varsinkin kun tämä on pikkukoulu, niin se on niin lähellä perhettä tuollainen pieni koulu. Kyllä siinä on paljo helpompi tuollaisen 6-7-vuotiaan sopeutua siihen, kun se perheestä lähtöö, niin tulla tällaiseen pieneen yhteisöön kuin että jos se laitettaisiin suureen yhteisöön.

9 PIENEN KOULUN EDUT JA HAASTEET

9.1 Edut

"Hei, mä tunnen sut!" - tiivis ja turvallinen kasvuympäristö

Maaseudulla kyläläiset tuntevat toisensa yleensä jo sukupolvien ajalta, kun samat suvut ovat asuneet kylässä vuosikymmenien ajan. Saarenpään kylässä voidaan ehkä myös ajatella lestaadiolaisuuden edistäneen kyläläisten yhteyttä toisiinsa. Pienen koulun yhdeksi tärkeimmistä eduista haastateltavien puheenvuoroissa nousee tuttuus. Kun aikuiset ovat tuttuja keskenään, niin myös lasten on helpompi solmia ystävyyssuhteita toistensa kanssa. Esiopetuksen tulo suomalaiseen peruskouluun on myös osaltaan auttanut "pehmeään laskuun" pitkän koulutien alkutaipaleella.

Laura: Se hyvä puolikin siinä on niinku nyt on ne esikoululaaset tullu, jotei oo ollu vielä silloin. Mitä mä oon nyt käsityksen saanu, että kun ne esikoululaaset sen vuoden siinä pyörii kolmena päivää (lv. 98-99), niin ekaluokalle tulles ne on tosi tuttuja jo, ei tartte aloottaa alusta. Niin sitten siinä menöö jo taas paljo helpommin, ehkä se on etukin sitte lopuiksi.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö sujuu yleensä helposti, kun tunnetaan oppilaat ja heidän vanhempansa hyvin jo ensimmäisistä kouluvuosista alkaen. Myös oppilaille on mukavaa, kun he jo alaluokilta lähtien tutustuvat kaikkiin koulun oppilaisiin ja opettajiin, jotka opettavat heitä koko ala-asteen ajan.

Laura: Mutta niin kyllä muu mielestä se justihin se kyläkoulun etu on tällaaßen pienen koulun etu on siinä, jotta ne oppilahat tunnetahan, tunnethan kotoväki, kaiken kans on silloin paljo helpompi toimia.

Yleensä pienissä kouluissa opettajat pitävät tunteja muillekin luokille kuin vain omallensa. Isoissa kouluissahan myös tunteja pidetään ristiin, mutta kuitenkin voi käydä niin, että jonkun luokan oppilaat jäävät opettajalle vieraisiksi.

Maija: Se on oikiastaan aika vaikea määritellä et' mikä on kyläkoulu, mitä erilaisuuksia siinä sitten taas on ja kyllä siinä, niin no sellainen, että kaikki tuntee toisensa. Että jos mennään jo tällaiseen kuusopettajaiseenkin kouluun, niin välttämättä sulla ei ookaan semmosta, että opettaja tuntee välttämättä kaikkia oppilaita. Että kuinka sä oot sitten ottanut jonkun ekaluokan, vienyt sitä tai jotain tämmöstä, niin ei välttämättä aina tunne kaikkia. Ja sitten jos mennään jo isompaan, niin sitten on jo ehdottomasti, että ei tunne.

Kyläkoulussa opettajan, oppilaiden ja vanhempien välille muodostuu yleensä hyvin toimiva yhteistyösuhde, kun opettajat opettavat oppilaita koko ala-asteen ajan. Alaluokkien (0-2 lk) opettaja saattaa opettaa yläluokkalaisille (3-6 lk) esim. musiikkia, englantia ja vastaavasti yläluokan opettaja opettaa pienimmille esim. uskontoa. Kuuden-seitsemän vuoden aikana kodin ja koulun välinen suhde pysyy tiiviinä ja luottamuksellisena, kun molemmat osapuolet tuntevat toisensa tavat jo entuudestaan.

Maija: Että täällä kyläkoulussa sä tunnet kaikki oppilaat ja pakosta tulee, että mulla on eka-tokaluokka, niin jatkuu sitten se yhteydenpito, että mulla on muitakin tunteja jatkuvasti, että koko aika on niin kuin yhteydessä; että mulla on englantia ja mulla on käsitöitä ja koko aika on niin kuin kiinni, vaikkei ookaan mun luokkalaisia, niin hyvin tuntee jokaisen. Silloin mä oon saanu tehtyä ja on pitkäaikainen suhde niin kuin tässä, niin ne vanhemmatkin jotenkin, kun on alaluokilla saatu. Kun on pitkäaikaisempi suhde, niin vanhemmatkin ottaa niin kuin enemmän tosissaan sen kouluyhteistyön. Kuin jos olis semmonen tilanne, että on vaan yhden vuoden ja ei välttämättä tiedä kuka on ens vuonna, niin ei vanhemmatkaan ota niin tosissaan sitten luomaan suhteita ja tällaista. Että ehkä tämmönen tulee ehkä paremmin, että ne tietää että se alaluokan opettaja on noin monta vuotta ja jatkaa kumminkin sitä opettamista ja yläluokalla me ollaan neljä vuotta ja jatkuu. Ja tällä tavalla ne haluaa kans panostaa sen

suhteen luomiseen. Ja semmonen luonnollinen kanssakäyminen niin kuin on aika vaivatonta sen vuoksi.

Pienen koulun yhdeksi suurimmaksi eduksi haastateltavat kokivat siis tuttuuden. Kun kaikki oppilaat tuntevat toisensa, on helpompi pureutua ongelmiin ja ratkaista ne. Esim. välituntikinojen selvittely onnistuu nopeasti, kun osapuolet voidaan nimetä. Suurimmissa kouluissa oppilaat sekoittuvat massaan: esim. ekaluokkalaisella voi olla vaikea tunnistaa, kuka ylempiluokkainen se kiusaaja olikaan.

Maija: Toisin päin sitten taas, että oppilaat tuntevat kaikki toinen toisensa. Jossain isossa koulussa pikkunen sanoo, että "se iso poika tuolta onko se viitosluokkainen vai kuutosluokkainen joku sieltä teki näin", niin kyllä se opettaja on vähän ihmeissään, että joku tuolta noin. Niin vaikea ottaa kiinni siitä asiasta. Täällä onkin vastaava tilanne, se osaakin sanoa, että "Matti tai Pekka teki noin", saadaan niin kuin heti kiinni tilanteesta. Sekin auttaa kun kaikki tuntee toinen toisensa, niin opettajat kuin lapset. Sillä on etunsa taas.

Eräs haastateltava kuvasi kyläkoulun oppilaita yhdeksi suureksi sisarusparveksi. Ilot ja surut ovat samanlaisia sekä suurissa että pienissä kouluissa. Pienessä koulussa erilaisten asioiden käsittely ja hyväksyminen on luontevaa, kun oppilasryhmät ovat pieniä ja - jälleen kerran - tunnetaan toisensa.

Maija: Ja ehkä semmonen - kyllä täällä riidellään niin kuin isossakin koulussa ja sitten tulee ehkä tämmönen sallivuuskin enemmän esiin. Mä enemmänkin kuvailisin tällaista kyläkoulua, että se on justihin tällainen iso sisarusparvi, että välillä tulee kahnauksia ja riitaa, mutta niihin niinku ehkä löydetään niitä keinoja kuin sisarusparves, että jos tänään kiistellään niin huomenna on taas parempi. Se ei oo niin vakavaa sitten, kun on joku tämmönen sisarusparvessa. Ja sitten tavallaan suvaitaan ehkä toisen erilaisuus paremmin, aivan niin kuin siinä sisarusparvessa suvaitaan, että pidetään luonnollisena, että tuo pikkunen ei vielä osaa lukea, kyllä se siitä oppii tai tällaista tai yks sisaruksista voi olla

jotakin erikoista, niin se niin kuin sulautuu vaan siihen niin kuin jokapäiväisessä elämässä.

Lapset oppivat koulussa kantamaan vastuuta muista oppilaista. Retkille, vierailuille tai erilaisiin tapahtumiin lähdetään yleensä koko koulun voimin ja esiin nousee tunne "meidän koulu". Vieraassa paikassa huolehditaan toinen toisistaan, ettei kukaan vain jää matkasta.

Maija: jos mennään jonnekin kevätretkelle aivan kuin sisarusparvessa otetaan vastuu toinen toisista sitten. Sellaisessa ulkopuolisessa tilanteessa se tulee esiin, että isommat ottaa huostaansa vähän pienempiä ja vähän tällä lailla katotaan. Ja jos tulee kahnausta tai jossakin kilpailussa joittenkin toisten koulujen kanssa, niin kyllä sitä huomaa, että sitä ollaan niin yhtä - meidän kouluja. Ja niinhän sen pitää ollakin, että koetaan se omana.

Opetuksen kehittäminen

Ensimmäisen koulutaistelun aikaan opetuksen tasoa käytettiin yhtenä lyömäaseena pikkukouluja vastaan. Lehtikirjoituksissa vihjattiin, ettei pienen koulun opetuksen taso yllä ison koulun tasolle. Eräs haastateltava toi tässä esiin näkökulman, jota tavallinen kuntalainen ei ensimmäisenä ajattele. Pienen kunnan tuntikehysmäärä ei aina mahdollista monipuolista valinnaisuutta ala-asteelta lähtien, joten joudutaan tyytymään pelkkään perusopetukseen.

Maija: Mä olisin näin toisin päin sitä mieltä. Mä heittäisin sen toisin päin, että kyl mun nähdäkseni suunnilleen pienes koulu oppilas pääsee parempaan. Siinähan silloin joku niistä puhui, että isossa koulussa voidaan tehdä erilaisia valintoja. Voidaan tehdä näitä kielivalintoja ja muitakin. Mutta se että kun puhuttiin niistä, niin ei kai Vähässäkyrössäkään ymmärretty, että ei Vähälläkyröllä oo antaa resursseja näihin. Ne mistä puhutaan näissä valinnoissa niin on tosiaan nämä isot kaupunkikoulut eli siellä on sitten resursseja, että saada niitä oppilasryhmiä, että voi joku opetella venäjää jo ala-asteella. Mutta ei täällä ei

oo millään niin kuin koululla resursseja siihen, ei edes yhteisesti. Pitää niin kuin ymmärtää sekin asia, että se on sitten, että nää valinnaisuudet kuuluu sinne kaupunkien isoihin kouluihin, siellä pystytään tekemään, mutta ei missään Vähänkyrön koulussa. Että niistä me jäädään pois täällä maaseudulla. Mutta en tiedä onko sekään nyt niin puutetta, että tärkeintä on just se, että on se yks englannin kielitaito ja yläasteellahan jo tulee niitä valinnan mahdollisuuksia.

Kyläkoulussa on yleensä yhdysluokkia. Yhdysluokkaopetusta ei aina pidetä parhaana mahdollisena vaihtoehtona, mutta sillä on myös etunsa. Lisäksi opettaja, joka on vuosia opettanut yhdysluokkaa, on kokemustensa kautta oppinut tavan, jolla viedä opetusta eteenpäin mahdollisimman joustavasti ja kaikkia yhdysluokan oppilaita hyödyntävällä tavalla.

Maija: Niin, voi olla tämmönenkin näkökanta siellä sitte, että ne on tosiaan opiskellu. Ja kyllä siinä sitten tämmönen asia tulee, että mä niin kuin tietoisesti käytän hyväksi sitä, että on yhdysluokka - niitä hyviä ominaisuuksia. Vähän siihen malliin, että jos taas ajatellaan sitä sisarusparvea. Niin aina se nuorempi kattoo sinne yläsuuntaan sinne isompaan siskoon tai veljeen ja yrittää matkia aina. Se kuuluu ihmiseen luonteeltaan, se on sellanen ihmisen kehityksen eilinehto tavallaan matkia ja seurata. Siinä on monet vanhemmat huomannu, että kun jos on ekaluokkalainen ja on siellä pikkusisko tai -veli, joka on ihan pieni ikäero, monihan oppii siinä lukeman vähän niin kuin rinnalla, leikitään vaan ja muka ei kuulla eikä nähdä mitään, mutta kumminkin ne on toinen korva hirveen tarkkana ja sitten yhtäkkiä huomataankin, että missäs vaihees se oppi lukemaan tai tämmöstä.

No tämmösiä asioita mä käytän hyväksi; mä tiedän että ne nuoremmat kuuntelee, että nyt mulla on esikoululaisia. Silloin kun mä opetan jotain kirjainta, äännettä, harjoitellaan ekaluokkalaisten kanssa, niin ne esikoululaisille mä paan sellaista tehtävää, että ne pystyy tavallaan kuntelemaan, että niille on käsille tekemistä. Ne voi vaikka sitä A-kirjainta värittää ja sitten siellä on ehkä siihen aahan liityviä kuvia ja tällaisia. Nää ekaluokkalaiset sitten harjoittelee kuuntelemaan lyhyttä ja pitkää vokaalia. Mutta mä tiedän, että esikoululaiset on korva tarkkana, ne oppii melkein siinä sivussa. Ja kuka ei opi niin menee jo niin

kuin valmiiksi hautumaan sinne aivoihin. Et mä sallin sen, että saa kuunnella tai tällasta.

Tai tulee joku tämmönen kakkosluokkalaisilla matematiikassa, että kuinka vähennyslaskussa tehdään lainaus. Mä varmistan sitten, että ekaluokkalaiset on varmasti nyt paikalla. Joskus mä voin sanoa, että ne saa seurata sen tai sitten niillä on niin selkeä ja yksinkertainen tehtävä, että ne voi halutessaan seurata tai antaa niin kuin toisen korvan ja silmän tulla rauhassa kuulemaan. Ne pystyy jo vähän niin kuin ottamaan jo vaarin, että taas hautumaan sinne aivoihin valmiiksi.

Ja sitten taas toisin päin taas kakkosluokkalaiselle, kun tulee paljon tätä tavutusta ykkösluokkalaisille. Niillä on kakkosluokkalaisilla paljon sitten sitä kirjoituskirjainten harjoittelua, siinä yhteydessä on hyvä ottaa ekaluokkalaiset tekemään tavutusharjoituksia ja tällaisia. Monella kakkosluokkalaisella tekee hyvää, kun ne saa just kuulla tätä vierestä, vaikka ne tekee just kirjoituskirjain s, harjoittelee tai mitä vaan, niin ne kuulee tätä jatkuvasti. Mikä jää sitten jossain yksittäisluokassa, jossa ne tekis sitten vaan sitä s:ää. Nyt ne samalla kuulee ja tehostuu tämä toinen puoli.

Eli näitä asioita mä käytän hyväksi ja samoin tekee nämä muutkin, jotka on päässy tähän yhdysopettajan ideaan mukaan, että tämmösiä asioita ja yläluokalla tulee kans tämmöstä niin kuin yläluokka tuosta kolmannesta eteenpäin eli käytetään hyväksi näitä asioita.

Monet kirjathan menee sillä lailla, että on niin kuin, että yksittäisopettaja ei huomaakaan sitä, mutta sitte kun on yhdysluokka, niin ne on tehty valmiiksi niin että niitä voi mennä rinnakkain tuota yhdysluokilla. Joku matematiikka niin mennään jotakin samaa aihepiiriä. Jos kolmannella mennään sitä aihepiiriä niin sama aihepiiri on sitte nelosella. Eli siinä neloset vähä kertaa ja sitte se laajenee nelosella se aihepiiri. Ja samoin sitten tulee kolmannella ne vähän tavallaan tulee jo sinne hautumaan ne nelosenkin asiat. Koska ne vaan on kiinnostuneita ne kolmosetkin siinä, että mitähän ens vuonna, et' osaisinko mä jo, että siinä vähän niin kuin yritetään tavoitella "toi oli helppo, ei toi vaikee ollukaan" niin siinä tavallaan jo opitaan jo vähän valmiiksi. Se syntyykin se motivaatio monesti sieltä uteliaisuudesta, että jos noilla isommilla et' osaisinko

mä, että oisinko mä niin hyvä, että tätä motivaatiota kautta se oppimismotivaatio tulee aika paljon.

Tässä haastateltava sai puhua pitkään, sillä mielestäni hän kuvaa erinomaisesti yhdysluokkaopetuksen mahdollisuuksia. Opettaja voi omalla toiminnallaan tarjota oppilaille mielekäästä ja haasteellista tekemistä, vaikka opetustilanteessa on mukana useampi luokka-aste. Oppilaan koulunkäynti voi tulevina vuosina sujua helpommin, kun asiat ovat jo saaneet hautua mielessä. Haastateltavan puheenvuoro antaa hienon esimerkin opettajan pitkäjänteisestä työskentelystä oppilaan hyväksi. Yhdysluokkaopetus ei ole ongelma vaan mahdollisuus sekä oppilaalle että opettajalle, mikäli opettaja niin haluaa. Yhdysluokkaopetus vaatii opettajaa laajentamaan sisäistä opettajuuttaan, kun hän opettaa kerrallaan useampaa vuosiluokkaa yhden luokan sijaan.

9.2 Haasteet

Lisää joukkuepelaajia, kiitos!

Huonoja puolia eivät haastateltavat kovinkaan paljon löytäneet, mutta joitakin kuitenkin. Yhtenä ongelmana oli liikunnan joukkuepelit. Saarenpäässä 3-6 -luokkalaiset ovat yhdessä liikuntatunnilla. Oppilasmäärä voi olla joskus niin pieni, ettei voida muodostaa kunnon joukkueita, ja toisaalta taas oppilaiden taitoerot ovat suuret esim. kolmas- ja kuudesluokkalaisen välillä.

Maija: Kyllä niitä joo onkin. Just se mikä tulee esimerkiksi peleissä, kun on eri-ikäisiä ja -taitoisia eli ne pelit pitää sitten soveltaa, sanotaan vaikka pesäpallopeli. Kyllä varmaan ne kuudesluokkalaiset vois nauttia siitä välillä, että ne sais oikein omalla tasollaan jo pelata ja ettei siellä aina oo joku pikkunen kolmasluokkalainen, joka opettelee, töpeksii niin ei se sujukaan niin kuin haluais. Eli tällaisissa missä tarvittaisiin monta samanikäistä, just peleissä tulee hyvin esiin, niin siellä ehkä olis se puute.

"Aina tyrkylä"

Pienen, mutta joskus oppilaalle ehkä suurenkin, ongelmakohtan löysi yksi haastateltavista. Pienessä luokassa oppilas joutuu/saa olla aktiivisessa vuorovaikutuksessa opettajan kanssa päivittäin. Oppilaalla ei ole mahdollisuutta hävitä massaan vaan aina on varauduttava opettajan kysymyksiin, vaikka läksyjen luku olisikin jäänyt vähälle tai oma tunnetila vaatisi rauhaan jättämistä. Toisaalta taas yhdysluokassa oppilaalla on mahdollisuus ns. hiljaiseen työskentelyyn, jolloin hän saa itsenäisesti edetä tehtävissään ja olla samalla rauhassa opettajalta.

Maija: Sitten muita huonoja puolia, niin isossa luokassa voi niin kuin tavallaan piilottautua siihen ryhmään. Joskus mä oon miettinyt, että onko se rasite, että ei oo koskaan tilaisuutta hävitä siihen ryhmään. Sekin vois joskus olla hyväkin asia, ettei aina oltais kysymässä ja aina olla tietonen. Sanotaan, että opettaja miettii ne suunnitelmansa ja miettii jotakin, että nelosluokkalaisille hän opettaa nyt tämän asian ja käyttää siihen tuon ajan. Nelosluokkalaisia on vaikka kolme kappaletta, niin se intensiivisesti, se on miettinyt nyt 20 minuuttia opettaa näille nelosille, niin näille kolmelle, niin se kyselee aika usein. Jos on vaikka 30 oppilasta, niin se vois olla joskus vaikka mukavaakin välillä oppilaan kannalta. Sitten tulee taas tilanteita toisin päin, että joutuu se oppilas tekemään itsenäistä työtä, ei oo opettaja aina rasittamassa sit vastaavasti.

Opettajien vaihtuvuus ja ryhmäkoko

Ryhmäkoko on yksi kyläkoulujen ongelmakohtista. Oppilaita voi luokka-astetta kohden olla vähän esim. yksi oppilas kolmannella, mutta taas yhdysluokassa oppilasmäärä voi nousta suureksikin esim. 3-6 lk:lla 17 oppilasta. Tällöin vaaditaan sopeutumiskykyä ja joustavuutta sekä opettajalta että oppilaalta, kun ryhmässä on eri luokka-asteiden oppilaita.

Laura: Jos mä nyt tämän hetkisestä tilanteesta (-99) sanon, kun on kaks opettajaa, niin se siinä on huono puoli, jotta niin sillä lailla kun oppilasmääräkin

on vähä nousu ja kun toisella on neljä luokkaa ja toisella kolme. Niin ehkä siinä on vähä liika suuri se ryhmä ja sitten tuota niin, emmä nyt oikeen muuta...

Saarenpäässä on useita vuosia taaksepäin ollut ongelmana kiertävien opettajien vaihtuvuus. Vähänkyrön kunnassa on kiertävä englannin opettaja ja erityisopettaja. Aikoinaan englannin opettaja vaihtui usein ja tämä aiheutti ongelmia lasten kielten opiskelussa. Nykyisin näitä ongelmia ei ole, koska koulun omat opettajat pitävät englannin opetuksen ja mukautetun opetuksen (samassa rakennuksessa) opettaja hoitaa erityisopetuksen.

Laura: Silloin aikoonansa täällä oli se ongelma, että kun kielten opettaja, kun se vaihtuu syksyisin ja keväisin englannin opettajakin. Se oli ongelma, että kaikki opetti omalla tyylillensä.

Pienen koulun vahvimpana etuna on tuttu ja turvallinen kasvuympäristö. Oppilaat, vanhemmat ja opettajat tuntevat toisensa usein jo aikaisemmin kuin varsinainen koulutaival alkaa. Kodin ja koulun välinen yhteistyö sujuu, kun ihmiset ovat tuttuja keskenään. Tämä antaa hyvän pohjan lapsen koulunkäynnille. Yhdysluokkaopetus on haaste, mutta myös mahdollisuus. Oppilas oppii itsenäiseen työskentelyyn alaluokilta lähtien, mutta samalla hän oppii myös tulemaan toimeen eri-ikäisten luokkatovereiden kanssa.

Haasteita pienelle kyläkoululle tuovat opetukselliset näkökohdat. Pieni ryhmäkoko vaatii soveltamista esimerkiksi liikuntatunneilla palloilulajeissa. Yhdysluokkaopetus antaa mahdollisuuden monipuoliseen opetukseen, mutta se vaatii myös opettajalta paljon suunnittelua. Nämä ongelmat ovat kuitenkin ratkaistavissa. Kuntien heikko taloudellinen tilanne on usein suurin uhka kyläkouluille. Koulun henkilökunta ja kyläläiset joutuvat kuluttamaan ylimääräistä energiaa esimerkiksi puolustustaisteluihin, kun he pyrkivät osoittamaan koulun tarpeellisuuden oppilaille ja kylälle sen sijaan, että voimavarat voitaisiin käyttää kyläkoulun toiminnan hyväksi.

10 TAISTELU KYLÄKOULUN PUOLESTA

10.1 Taistelun taustaa

90-luvun alkupuolella Suomen talous alkoi taantua ja muutaman vuoden kuluessa maa ajautui syvään lamaan. Valtion heikko taloustilanne heijastui myös kuntien talouteen. Vähässäkyrössäkin säästöjä etsittiin jokaisesta kunnan hallintoyksiköstä; käytettiin juustohöylää, mutta jouduttiin myös irtisanomaan henkilöstöä. Kunnan kouluverkosto joutui osaltaan tiukan tarkastelun alaiseksi. Kunnanhallitus asetti v. 1993 toimikunnan, jonka tehtäväksi tuli laskea koulujen aiheuttamat kustannukset. Vähässäkyrössä annettiin sillä hetkellä opetusta kuudella ala-asteella, joista kolme oli ns. isoja kouluja (yli 70 oppilasta) ja kolme pientä koulua (alle 40 oppilasta). Toimikunnan asettamisesta lähtien pidettiin yleisesti melko selvänä, että laskelmien tarkoituksena on osoittaa pienten koulujen kalleus ja tätä kautta niiden lakkauttaminen säästöjen aikaansaamiseksi.

Laura: 93 se alakas varmahan, niitä toimikuntia ruvettiin perustamahan. Mun mielestä sitte 94 vuosihan se oli sitte oikeen koko vuosi sitä taistelua. Alunperin koulutoimenjohtajan tehtäväksi annettiin silloin ruveta laskemahan mitä maksaa pikkukoulu ja isoo koulu. Se lähti sitten pois, niin se jäi, mutta aina vaan sitä kunnanhallitus yritti ja lopuusihan siihen sitten perustettiin joku työryhmä. Sen tehtäväksi annettiin ja sittenhän se meidän taistelu alkakookin. Me olimme heti varmoja, vaikkei oulu mitään laskelmiakaan, että kun sitten puhuttiin kolomesta pienestä koulusta niin, niin niiren vaikutusta ruvettiin laskemahan, jotta siitähän se sitten alakas.

Jaakko: Tietysti oli nämä taloudelliset tilanteet tällaiset aika lailla vaikiat, koska tämä lama painoi silloin päälle ja silloin sitten aateltiin näitä säästöjä.

Maija: No, olihan silloin tiukentunu jo se talous, että kyllähän se koko keskustelun kulku oli, että se lähti heti suuntautumaan sinne alaspäin alamäkeen. Että kyllä siellä sitten tuli se taloudellisuus, että kannattaako ja tämmöset valtiontuet pienenee. Kyllähän se ilman muuta niin kuin pani keskustelemaan ja kyllähän sitten valtuustossa oli sitten nää, että lähdetäänkö niitä oikein niinku tutkimaan perusteellisesti.

Kyläkoulujen lakkauttamista perusteltiin siis säästösyillä. Kunnan säästövelvoitteiden lisäksi joidenkin kunnan koulujen välille syntyi ristivetoa. Muutamat koulut kävivät kisaa oppilaista. Tämän tarkoituksena oli saada oppilasmäärä pysymään samana tai nousemaan, jotta voitaisiin säilyttää olemassaolevat opettajien paikat tai mahdollisesti jopa palkata lisää opettajia. Pikkukoulun oppilasmäärän laskiessa myös opettajien virat vähenisivät ja tätä kautta voitaisiin koulu saada lopetettua. Pienten koulujen opetuksen tasoa arvosteltiin, vaikka sille ei ollut perusteita. Tämä oli yksi keino saada lisää ihmisiä kannattamaan kyläkoulujen lakkauttamista.

Jaakko: Mutta sitten oli toinen asia, joka muu mielestä oli paljon ikävämpi asia. Se että koulut rupesivat vetämään kissanhäntää olemassaolosta ja siitä että kuinka paljon saadaan opettajavoimaa kuhunkin kouluun. Sitten taisteltiin näistä oppilaista ja pyrittiin sillä lailla jopa vähentämään toisissa kouluissa oppilasmäärää, että jouduttaisiin pakosta niin kuin lopettamaan virkoja. Mullon ainakin tällainen näkemys siitä, koska tällaista propagandaa oli ja tietysti siinä oli nämä pikkukoulut huonommalla puolella. Ainahan tahtoo pienempi kärsiä. Tämä oli yksi, joka oli muu mielestä paljo pahempi kuin se, että pelko siitä, että taloudellisuuden takia jouduttaisiin lopettamaan jotakin kouluja. Tämä että voimakkaat virtaukset pyrkii vaan suurentamaan näitä suuria kouluja ja pienentämään pieniä kouluja.

Sitten näennäisesti siihen tuli kaikkia näitä tällaisia asioita, joilla ei ollu mitään perustetta. Se että pikkukoulu on huonompi, että siellä ei lapset saa samanlaista opetusta ja tällaista, joka ei niin perustunut mihinkään todellisiin asioihin, puhumattakaan mihinkään tutkimuksiin. Tutkimuksethan osoittaa, että

ei oo kukaan pystynyt osoittamaan, että tällaiset pikkukoulut olisivat huonommasti antaneet opetusta.

10.2 Kiihkeät alkutunnelmat

Saarenpään koulun johtokunnan ensimmäisessä kokouksessa, jossa keskusteltiin kunnan suunnittelemista säästötoimenpiteistä, tunteet olivat pinnassa ja hyvin voimakkaita. Johtokunta oli valmis taistelemaan viimeiseen asti - periksi ei annettaisi. Johtokunta teki omia laskelmia, joissa selvitettiin, missä itse voitaisiin säästää. Toimikunnan tutustumiskäyntiä varten johtokunta teki vastaiskun, jolla se halusi osoittaa, että Saarenpään koulusta ja kylästä kyllä löytyy elinvoimaa. Koulutaistelussa olivat alusta alkaen mukana kaikki oppilaista opettajiin, johtokunnasta kyläläisiin.

Laura: Jotta kynsin hampahin, vaikka millälaililla, kyllä se ensimmäinen tunne oli sellaanen. Ensinnäkin kun se tuli sitten sitä, että näitä kolmia koulua ruvetahan laskemahan ny. Mä muistan aina sen meirän ensimmäisen Saarenpään koulun johtokunnan kokouksen. Sielä oli siis kertakaikkiaan sellaanen viha kaikkia kohtahan, jotta vaikka mitä teherähän. Niin jotta, aivan vaikka me pirämmä itte tätä koulua, me hommaamma rahat vaikka mistä ja laskettiin mitä me voimma säästää. Sitten kun se toimikunta mikä perustettiin, niin nehän kulki koululta koululle kattoen. Mä muistan, kun meilläkin on kylästä kokonaan sika annettu, jotta vintin pakastin oli kantta myören täynnä, kun joku niistä toimikunnan miehistä meni nostamahan sitä. Näkkileipää oli kaapis kattohon asti ja kaikkia. Siis aivan jotakin; sitä ruokaa tosiaan haamuttihin pakastimet täythön. Ne kakarat oli perunamaalla silloinkin, jotta kaikkia oli. Jotta me hommaamma rahaa vaikka mistä. Me pirettihin koulullakin sitten vaikka mitä silloin. No, kyllä se oli niin, se oli NIIN TOTTA KAIKILTA.

Kolmen pikkukoulun Saarenpään, Kalsilan ja Saarensivun johtokunnat kokoontuivat palaveriiniin, joissa keskusteltiin koulujen tulevaisuudesta ja siitä, millä tavoin koulujen puolesta taistellaan. Jonkin ajan kuluttua johtokuntien jäsenistä valittiin pienempi iskuryhmä viemään koulujen puolustusta eteenpäin.

Tunnelmat olivat kuitenkin jokaisessa kylässä niin kiihkeät, että valitun ryhmän lisäksi toimintaan osallistuivat kaikki johtokuntien jäsenet. Kaikki halusivat antaa oman panoksensa koulujen puolustukseen. Johtokunnat olivat erittäin aktiivisia koulujensa puolestapuhujia. He keräsivät adresseja, kirjoittivat lehtiin ja kokoontuivat usein yhteisiin palavereihin.

Laura: Muistan aina sen ensimmääsen kerran, kun me oomma kaikki kolme johtokuntaa kokoontunu Saarenpään koululle, että mitä nyt ruvetahan tekemähän. Se oli niin kiihkeä heti se kokous, kun sitä pirettihin. Sielä kyllä joka ainut sielu, että mitä teherähän ja varmahan seuraavan kaharen viikon aikana oli Pohjankyröö täynnä jokaasen kirjootuksia. Kerättihin adressia ja pirettihin niitä kokouksia aivan taukoamatta vuoronperähän joka koululla ja koko johtokunta, jokaasen koulun johtokunta. Sitten me valittihin muka sellaanen piänee porukkin siitä, mutta aina kun porukka kokoontuu niin sielä oli kumminkin kaikki. Se oli jollakin lailla sellasta, että siinä oli joka ainut sielu joukos.

Saarenpäässä koulun säilymiskamppailuun osallistuivat myös kyläläiset aina vauvasta vaariin. Oma koulu oli ollut kylässä jo 100 vuotta eikä sitä haluttu menettää. Useassa perheessä oli koulua käyty jo kahdessa - kolmessa sukupolvessa. Kouluun liittyi voimakkaat tunnesiteet.

Laura: Ja meillähän ainakin täälä Saarenpääs, sen mä nyt tierän, että täälä rupes tulohon kaikki ne jo kolomannesta polovesta asti kaikki vanhat ihmisetkin joukkohon. Moomma pitäny kyläkokouksiakin, tehtihin lausuntoja ja laskettihin. Kunnan arkistos moomma varmahan ollu vaikka kuinka monta yötä ja iltaa ja koululla luettu niitä sitten.

Yhdeksi taistelun huippukohtaksi nousi radion saaminen paikalle, jolloin taistelulle saatiin kuuluvuutta koko Pohjanmaan alueelle. Pohjanmaan radio haastatteli kyläläisiä, jotka kertoivat omista kouluajoistaan sekä ajatuksiaan käytävästä taistelusta. Radio-ohjelman lisäksi koulujen johtokunnat haastoivat kunnan päättäjät mm. paneelikeskusteluun ja ajamaan polkupyörillä koulujen

väliä, jotta he ymmärtäisivät, kuinka tärkeitä lähellä olevat kyläkoulut ovat koululaisille.

Laura: Kyllä se huipentuu sitten, että meilläkin oli Pohjanmaan Radiokin yhden päivän ja täälä kyläläisiä vuoron perään sitten. Että kyllä se oli sellaista taistelua, että siinä kyllä tehtiin vaikka mitä ja yritettiin sitten ja lopuksi pirettiin sitten sitä paneelia ja ajettiin polkupyörällä, pantihin päättäjiä ajamaan ja mitä mahollista yritettiin. Kyllä se sitten laukes sillä hetkellä.

10.3 Kyläläiset yhtyvät taisteluun

Saarenpään koulun johtokunta ja henkilökunta saivat voimakkaan tuen kyläläisiltä. Oman kyläkoulun puolesta haluttiin taistella. Saarenpäässä koulu oli ollut kylän keskus jo vuosikymmenien ajan ja siinä se haluttiin edelleen pitää. Kyläläiset tukivat johtokunnan toimintaa kaikin mahdollisin tavoin.

Laura: Oli, kyllä siinä. Melekeen vaikka keltä kysyy mitä, jotta adressiakin kerättiin täältä, niin kyllä mä uskon, että kukaan ei kieltäny sitä nimiänsä panemasta siihen

Jaakko: Kyllä vanhemmat melko lailla siihen samastui siihen johtokunnan ajatukseen ja sai tukea vanhemmilta samalla lailla.

Laura: Kun on nämä taistelut ja kaikki käyty, mutta tuskin siihen olis lährettykään, ainakaan tääläkään, josei sitä tosiaan koettu, jotta se pitää pysyä tuas ja onhan niinku Saarenpään koulu, niin muu mielestä taala menöö ne tunteet jo niin syvälle, jotta siihenhän nyt tuli kaikki vanhat paapakin joukkohon, jotta kun se on siihen saatu ja rakennettu ja sen pitää siinä pysyä. Siinä neljäs polveskin sitä taistelua käytihin täälä kyläläisis.

Koulun lakkauttamista vastustettiin jyrkästi. Kyläläisiltä saadun tuen lisäksi, kannustavia viestejä tuli ympäri Suomea. Koulun vanhat opettajat ja entiset vähäkyröläiset lähettivät terveisiä, ettei periksi saanut antaa. Kiivaimpana

aikana puhelin soi johtokunnan jäsenten kodeissa melkein taukoamatta. Kun asiaa oli, niin soitettiin, oli vuorokauden aika mikä tahansa. Useita kertoja kyläläiset kokoontuivat johtokunnan johdolla koululla, oli arki taikka pyhä. Joskus saatettiin istua koko pyhäpäivä koululla ja miettiä erilaisia ratkaisuja, jotta koulu välttyisi lakkauttamiselta.

Laura: Kyllä mulla sellainen tunnet oli, että silloin kun se alkas se taistelu, niin kyllä siinä koko kylä oli niin mukana, jotta. Mä muistan niitä vanhoja, joku Tuomaskin meillä istuu täällä puhumas, kun se Pohjanmaan Rarion mies kysyy siltä. Se oli siis kertakaikkiaan niin KIIHKIÄÄ, se tuli niin syvältä ja siitä, että mitä on tehty tähän asti ja kun se on tänne saatu ja on kestäetty sota ja on kestäetty kaikki. Kun heilläkin on kolmas polvi oli sielä koulus menos silloin, koulu pitää tulla olemahan sielä vielä sen aijan. Se oli jotakin. Ja sitten niitä sympatioota, kun vanhoolta opettajilta ja niiltä tuli vanhalta vähänkyrölääsiltä ympäri maailmaa ja tuli kaiken maailman, jotta "äläkää luovuttakko". Mä sanon, että vuosi varmahan yötä päivää meilläkin meni, jotta meillä oli joskus oma väkikin hermona. Meillä soi puhelin, se soi yhyrentoista aikana illalla tai viireltä aamulla tai jotakin. Se oli siis niin koko kylän ja niitä iltoja ei laskettu, kun koululla istuttihin, sielä voitihin olla pyhäpäivä.

Koulun lakkauttamisuhka herätti useat kyläläiset huomaamaan koulun tärkeän merkityksen kylälle. Saarenpään koulu oli seissyt omalla paikallaan vuosia ilman, että sen säilymisen vuoksi olisi pitänyt tehdä jotakin erityistä. Koulusta oli tullut itsestäänselvyys. Sulkemisen uhatessa kyläläiset heräsivät jälleen huomaamaan sen arvon. Johtokunnan aktiivinen toiminta sai kyläläisetkin mukaan taisteluun.

Jaakko: Kyllä se niin monenkin vanhemman mielestä oli kurjaa ja ne siitä monta kertaa juttelikin näin, että on kauhiaa että nykkö sitä aletaan tällä lailla tekemään, että sulkemaan ja kyseltiin, että mikä siihen on syynä. Mutta kyllähän täällä sitten sitä vastarintaa syntyi ja varsinkin johtokunta vai oliko se silloinen kouluneuvosto otti aika lailla kovasti asiaksensa sen, alkoi viemään eteenpäin ns. taistelua. Yritettiin lyödä niitä ajatuksia mitä nämä lopetta-

mishankkeen ihmiset olivat tuoneet esiin. Ja tavallaan onnistuttiin, koska saatiin sitten ympäristö niin paljon taakse, että siihen oli vaikia niin kuin ryhtyä sillä kertaa näihin lopettamisiin.

Maija: No, sanotaan että loppujen lopuksi molemmissakin on se herääminen. Että silloin viis vuotta (-94) sitten, että ehkä se kylä heräs sieltä ruususen unesta "hetkinen, meneekö se pois". Me huomattiin se arvo, että täähän on tärkeä, sellainen mikä on niin kuin ittestäänselvyys. Sanotaan, että ihmiselle terveys tuntuu niin itsestään selvältä, mutta anna kun se menee, niin sen arvon ymmärtää. Tähän tulee niin kuin samanlainen olo, ettei me haluta menettää sitä ja sen eteen haluttiin tehdä työtä ja se oli yhdistävä voima kyllä kanssa. Kyllä se yhdisti kylän väkeä, kylää ja koulua, ja tavallaan kaikella tavalla tämmönen "yhteen hiileen puhaltamis" -henki sitten, no nyt yritetään.

Koulun lakkautusuhka sai kyläläiset miettimään, mihin muuhun kuin opetustoimintaan koulua voitaisiin käyttää. Joillakin paikkakunnilla kyläkouluissa toimii päivähoitopaikka, ruokapalvelu jne. Saarenpään koulussa on kyläläisillä ollut mahdollisuus tutustua tietokoneen käyttöön ja sitä kautta myös internettiin. Jokaisen ei tarvitse hankkia omaa konetta kotiin, vaan kyläläiset voivat hyödyntää koulun koneita. Koulun keittolaa on myös ahkerasti käytetty: esim. rippijuhlia varten äidit ovat voineet käydä paistamassa laatikot/leivonnaiset ym. keittolan suuressa uunissa.

Maija: Ja sanotaan, että kun on tämmönen kyläkoulutoiminta Suomessa tullu, on kyläkouluyhdistyksiä ja on tämmösiä. Internetissä voi kattua mitä kaikkea ne kyläkoulut tekee ja on kehittänyt ja antaa toinen toisilleen ideoita. No, meilläkin on sitten, että kylän väki on saanu, ne mummit ja paapat ja naapurinväki tulla sitte kattomaan, että mikä se tietokone on ja mikä se internet on ja näpräämähän. Että tällaista lisätoimintaa on syntyny ehkä näitten vuosien myötä, kun on ruvettu miettimään, että mitä muuta vois se koulu merkitä kylälle. Joissakin paikoissa on sitten voitu keksiä, että on yhdistetty, että on tila siinä vanhassa kyläkoulussa esim. päivähoitopaikka tai iltapäivähoitotoimintapaikka ja kaikennäköisiä lisäasioita niinku toimintatapoja siihen kouluun. Kyllä meilläkin

on mietitty tosiaan sitten, että mitä muuta vois olla. Meilläkin on tällöisiä isoja patoja tai helloja, uunia, ihmisillä tulee niitä rippijuhlia. "Saadanko me tulla teidän isoon uuniin tekemään parit laatikkoruuat juhliin". Ja ne saa ja sitte ne voi maksaa kymppin siitä tavallaan vuokraa. Se on niinkun kiva homma, että saa lainata sit sitä ja se on selkeätä hommaa ja se on kans yks tällönen - sitä käydään sitten hätäpäissä lainaamassa se iso kattila tai jotain muuta - niin se koetaan kumminkin niinku omaksi sitten.

10.4 Taistelun tuoksinaa: kiihkeää taistelua, salailua, väsymistä ja välirauha

Kiihkeää taistelua

Koulun puolesta tekivät sekä johtokunta että kyläläiset runsaasti työtä. Jokainen halusi auttaa, ettei vain oman tekemättömyyden vuoksi menetetä koulua. Pitkä ja raskas taistelu aiheutti välillä epätoivonkin hetkiä, kun koulun lopettaminen näytti uhkaavan kaikista ponnisteluista huolimatta. Tietynlaista väsymistäkin saattoi tapahtua, koska kyläläiset joutuivat kahteen otteeseen taistelemaan kyläkoulunsa puolesta. Toisaalta ensimmäisen ja toisen taistelun välissä oli koulun johtokunta vaihtunut, joten taistelujoukkoihin saatiin myös uutta verta. Kyläläisten taistelutahtoa ei lannistettu.

- Sanoitkin tuossa, että koulu koettiin omaksi, tuli herääminen. Oliko koskaan sellaista tunnetta, että tää koulu menetetään?

Maija: Kyllä toisilla oli vahvastikin sitä ajatusta ja mielipidettä. Mä itte yritin kyllä niinku, kyllä oli välillä mullakin, mutta enemmän mä yritin miettiä sitä reaalitynnetta, että mikä toisillakin oli jäänyt huomiotta, että mihin ne lapset laitetaan, kuinka suuria luokkia. Että kyllä siellä seinät kaatuu tuolla Savilahdessa, kun kaikki laitetaan sinne. No tietysti jos ne olis sijoitettu kaikki saarensivulaiset ilman muuta esim. Merikaartoon ja kalsilalaiset Tervajoelle, silloin Saarenpää olis mahtunut Savilahteen, mutta todella isoja luokkia siellä olis tullu.

Kun ensimmäinen koulutaistelu kävi kiivaimmillaan, oli johtokunnan ja opettajien käytettävä hyväkseen kaikki mahdolliset keinot, joilla voitaisiin mitätöidä vastapuolen argumentit. Muutamissa yleisöosastokirjoituksissa ja ehkä yleisestikin jotkut ajattelivat opetuksen tason olevan heikompaa kyläkouluissa kuin suurissa kouluissa. Tähän opettajilla oli osoittaa selvää faktaa, kun verrattiin pikkukoulujen ja suurien koulujen oppilaiden menestystä yläasteella.

Jaakko: Jaa-a, niin kyllähän täs on sellaisia asioita käyty niin kuin ainakin jollakin lailla näyttää niitä väitteitä epätodeksi, joita oli tästä pikkukoulun huomomuudesta. Täytyy vetää lehtien palstoille jopa määrättyjen vuosien tilastoja, kuinka pikkukoulujen keskiarvot oli yläasteella parempia kuin ala-asteella. Saatiin ainakin sellainen ...

Kyläläiset ja johtokunta kirjoittivat runsaasti lehtiin saadakseen näkemyksiään esille. He olivat myös aktiivisesti yhteydessä poliitikkoihin, jotka voisivat vaikuttaa asioiden kulkuun. Kyläläiset halusivat myös konkreettisesti osoittaa kyläläisten yhteishengen olevan voimissaan ja koulun tärkeän merkityksen kylälle, kun he pitivät koululla mm. kunnostustalkoita.

Jaakko: Yksi oli tämä lehtikirjoittaminen, että pyrittiin niin kuin oikiaa asiaa saamaan esiin ja sitten oli tietysti se, että pyrittiin tekemään yhteistyötä edustajien kanssa, joilla oli sananvaltaa ja joilla oli päätäntävaltaakin, yritettiin niihin vaikuttaa, että ne olivat tällaiset keinot. Ja sitten tietysti pyrittiin myös näyttämään, että kylä pitää huolta siitä koulusta. Yritettiin kohentaa ulkonaista olemustakin ja tuollaista kökkätyötä tehtiin ja nykkin tehdään (koulun ulkomaa-laustalkoot kesä 99). Sehän on nyt yksi keino, että tehdään tuollaista yhteistä hommaa, niin sitä on kamala kenenkään lähtiä toisten aikaansaannoksia repimään.

Taisteluväsymystä

Taistelun aikana koettiin myös epätoivon hetkiä, kun asiat eivät edenneet suotuisalla tavalla. Vastineiden kirjoittaminen tuntui välillä turhauttavalta, kun

ne tulivat paluupostissa hylättynä takaisin. Synkkyyttä aiheutti myös ihmisten jääminen pois tukijoukoista. Vaikka vaikeitakin hetkiä koettiin, niin periksi ei annettu. Vastoinkäymisistä huolimatta kyläyhteisö jaksoi tehdä työtä koulun puolesta ja osoittaa muille kuntalaisille kylän yksituumaisuus tärkeässä asiassa.

Laura: Kyllä epätoivon hetkiä oli johonakin vaihees. Johonakin vaihees, kun tuntuu, että joku luovuttaa, kun niitä yhtöösiä palaveria pirettihin, jotta joku luovuttaa, että lipsuu joukosta. Niin kyllä siinä joskus tuli sellaanen, ettei täs ny voi mitään, vaikka kirjoottaas mitä, kun aina sitten tuli bumerangina joltakin takaasi joku vastaus, että me teemmä aivan turhaa työtä.

Jaakko: No, ei siitä nyt suurta tai mitään erikoista buumia tullu. Voisko sanoa näin: jatkotaistelua koulun pysymisestä, mutta kyllähän se sikäli, että aina ne varsinkin, jotka olivat siinä lähellä koulun toimintaa, niin kyllähän siinä aina tavallaan oltiin hiukan varpaillaan ja pyrittiin saamaan koulua näkyviin. Sen olemasolon tärkeyttä yritettiin näyttää ....olemasolon näyttämistä muulle väestölle.

Salailua

Taistelun aikana kyläläisten uskoa rehelliseen ja avoimeen peliin koeteltiin useasti. Kun olettamuksena oli, että asioita käsitellään ensin toimikunnissa ja kunnanhallituksessa, joista ne tuodaan hyvissä ajoin lautakuntien ja kunnanvaltuustojen käsiteltäviksi ennen varsinaisten päätösten tekemistä, niin toisin kuitenkin kävi. Kouluja koskevat päätökset tuntuivat tulevan koululautakuntaan ja kunnanvaltuustoon käsiteltäviksi niin lyhyellä varoitusajalla, ettei muutamassa päivässä ehtinyt saada riittävästi tietoa ennen lopullisen päätöksen tekemistä.

Laura: Kyllä kunnan taholta tosi paljon salaalua on ollu sillä lailla, jotta kunnanhallituksen asiotaahan ei oo pahemmin, mitä sielä on puhuttu päätetty ja sitten näitä toimikuntia perustettu, niin nehän on tuotu niinku vasta sitten kentälle....no ehkä ne on nyt koululautakuntahan tullu jollakin lailla, mutta kyllä se valtuustos

on ollu vasta sitten se viimeenen, jotta siinä ei oo paljo kerjenny muutaman päivän aikana ajattelohon mitään, jotta mikä se lopputulos on. Ja kyllä sielä tosi paljo salaalua on ollu.

Jaakko: Pyrittiin yllättämään. Sehän on hyvä keino saada tuollainen vastenmielinen asia saada menemään eteenpäin, että mahdollisimman pimennos asiaa valmistellaan ja tuoda asia niin myöhään esille, ettei siihen tahdo pystyä vaikuttamaan.

Joissakin päätöksissä salailu meni niin pitkälle, että jopa koululautakunta, jonka olisi luullut olevan koulutaistelun keskipisteessä, ohitettiin. Puskaradion välityksellä tieto kulki parhaiten ja kyläläiset saivat aikaa varautua seuraavaan puolustukseen.

Laura: Ja sitten sekin täs, ainakin täs viimeeses taistelus on nyt se ollu, jotta koululautakunnallekaan ei oo esimerkiksi Saarensivun, Kalsilan... mitä ne on antanu vastinehia ja niitä sitte tälle työryhmälle ja kunnanhallitukselle, niin ei me oo aina koululautakunnaskaan tietty.

Jaakko: Kyllä muu mielestä niin se oli näin että ei aina ollu aivan ajantasalla, että mitä on niin kuin meininki tehdä. Että muu mielestä ei aina saanu aivan täyttä kuvaa, että. Sitten ehkä niin kuin puskaradio oli paljon parempi kuin niin kuin varsinainen tieto, ei niistä valmisteluista saatu oikein paljon tietoa, että mitä on oikein tekeillä. Mutta se oli hyvä kyllä puskaradio toimi aika hyvin loppujen lopuksi.

Kyläläiset yrittivät parhaansa mukaan olla askeleen edellä koulun lakkauttajia. Aina oli joku, joka tiesi jotakin tehdyistä päätöksistä tai mitä mahdollisesti olisi tulossa. Kaikki tiedonmurut käytettiin hyväksi. Kolmen kyläkoulun yhteistyö auttoi jaksamaan ja selviämään tämänkin vaiheen yli.

Koulujen yhteistyö ja vaalilupauksia

Pikkukoulujen yhteistyö oli tiivistä taistelujen aikana. Johtokunnat kokoontuivat hiomaan strategioita vuoroitellen kullekin koululle. Koulujen puolustajat ymmärsivät, että heidän on yhdessä taisteltava päästäkseen hyvään lopputulokseen.

Laura: No, kyllä meillä oli, kun me pirettihin niitä yhtöösiä, jotta yhyreshän me sitä sitten. Kalsilan koululla pirettihin näille päättäjille se paneelikeskustelu, jotta se oli aivan sitä loppuhuipentumaa sitten. Jotta sittenhän se rauhoottuukin hetkeksi aikaa, muttei se kauaksi rauhoottunu, mutta kumminkin jotta.

Pikkukoulujen lakkauttaminen oli kunnallisvaalien suosituimpia aiheita. Lehdissä ehdokkaat kirjoittivat näkemyksiään pikkukoulujen puolesta ja vastaan. Kyläläiset tarttuivat innolla heidän esittämiin lupauksiin. Kunnanvaltuustoon pyrkivät joutuivat hyvinkin tarkasti perustelemaan näkökantojaan kyläkoulujen puolesta ja vastaan. Uusi valittu valtuusto siirsi lopulta koulujen sulkemisen tulevaisuuteen, koska kyläläiset vastustivat sitä voimakkaasti.

Laura: Vaalit tuli välihin. Jotta silloonhan se olikin, kun siinä sitten kukin vaalimainoksiansa, mitä hienoompia, jotta me saimme aina lisäpontta, kun saimme sitten tarrata kiinni sitten niihin lupauksiin, kuka mitäkin lupas.

Henkien taistelua

Kolmen kyläkoulun lakkauttamista perusteltiin säästösyillä. Kunnan taloudellinen tilanne vaati ankaria toimia, jotta talous saataisiin tasapainoon. Kyläläiset kokivat, ettei koulujen sulkeminen ole ratkaisu kunnan ahdinkoon. Koulujen lakkauttamisesta tuntui tulleen enemmänkin periaatekysymys. Kouluverkoston supistaminen haluttiin saattaa päätökseen hinnalla millä hyvänsä. Kysymys ei ehkä ollutkaan rahasta.

Laura: Kyllä siinä sellasta niinku riiralla vietyä on, ettei siinä loppuiksi siitä rahastakaan ollu kysymys. Se oli henkien taistelua. Että se oli päätettykin näin teherä, niin sitä vain vietihin sillä lailla, jotta mä ainakin sitä mieltä, kun nyt näköö lopputuloksen, että onko rahasta kysymys.

10.5 Taistelujen lopputulos - onnellinen työrauha ?

Ensimmäisen taistelun lopputulos

Ensimmäisessä taistelussa kyläkoulut selvisivät voittajina. Koulujen puolesta tehty työ sai parhaimman mahdollisen palkkion. Taistelu "uuvutti" päättäjät vaan ei kyläläisiä. Kolme pientä koulua saivat siis työskentelyrauhan, mutta vain tilapäisen. Vaikka koulujen lakkauttamisista luovuttiin, oli ehkä jo aistittavissa, ettei asia ollut vielä loppuun käsitelty. Tuleviin koitoksiin viittasi kouluille annetut oppilasrajat.

Laura: Siinäähän annettiin ne oppilasrajat, alle 14 oppilastako se ny oli, jotta jos se sinne menöö niin se loppuu heti. Niinku meilläkin se kunnanjohtaja puhuu sielä satavuotisjuhlas niin tosi hianosti, jotta niin koulu säilyy ja siitä oppilasrajasta, jos oppilasmäärä pysyy siinä ja siinä, niin kaksopettajaasena silloin.

Ensimmäinen taistelu sai onnellisen päätöksen. Kouluväki ja johtokunta saivat tukea kyläläisiltä, jotka olivatkin puolustustaistelussa ahkerasti mukana. Alkuhetkien viha kanavoitiin koulun hyväksi ja koulun pelastamiseksi tehtiin kaikki mahdollinen. Kyläkoulut saivat toiminnalleen tukea myös kunnan muilta koulualueilta.

- Jos ajattelet sen aikaista taistelua, oliko joku asia joka olis pitänyt tehdä toisin vai tehtiinkö se mikä voitihin?

Jaakko: Kyllä tämän osalta, mä sanon nyt meidän koulun osalta, kun mä olin siinä silloin, kyllä siinä melkein tehtiin se mitä voitiin. Ja oikiastansa siinä

onnistuttiin aika lailla hyvin. Hyvin tehtiin, koska se silloin pystyttiin pelastamaan. Kyllä silloin on aika paljon voitettu, koska niin paljon oli painetta tätäkin koulua kohtaan. Tietysti siinä oli se hyvä, että meillä oli sellaisia tahoja tuolla muualla, että voitiin tehdä yhteispeliä muitten näitten koulualueitten kans, jotka eivät lähteneet meitä vastaan. Ne eivät painaneet, että tehtiin sitten niitten kanssa tuolla kauempana yhteistyötä. Ja se oli, että ei niin suurta vastusta tullu tuolta kauempaa, laidat pysyivät siellä meidän kavereina paljon enemmän.

Toinen taisto ja syntyneet säästöt

Muutaman vuoden rauhaiselon jälkeen kyläkoulujen lakkauttaminen nousi jälleen esiin. Kunnallisvaalit olivat turvallisesti takanapäin ja turvallisesti tulossa vasta muutaman vuoden kuluttua. Taistelusta tuli erilainen. Se ei ollut niin rajua kuin ensimmäisellä kerralla. Kunnassa oli tehty laskelmia erilaisista vaihtoehdoista. Vaihtoehtoina olivat mm. kaikkien kyläkoulujen lakkauttaminen tai kahden pienimmän koulun lakkauttaminen. Lopullisena päätöksenä oli Kalsilan ja Saarensivun kyläkoulujen sulkeminen. Saarenpään koulu sai jatkaa toimintaansa normaalisti.

- Minkäläaenen tunne sulla sitte oli, lähtikö teillä kylä taas uurestansa vai oliko tämä erilaanen taistelu?

Laura: Tämä oli aivan erilaanen tämä viimeenen nyt. Olihan täskin nyt sellaanen kunnalle perustettu ryhmä, joka laski näitä. Mutta se oli kyllä aivan erilaasta se touhu, ei se ollu niin rajua ja sellasta, ja ne oli heti ne laskelmat. Mä en tierä sitten kuinka se meni lopuiksi, kun Saarenpää jo jätettiin sitten sivuhun siinä.

Kyläkoulujen lakkauttamisen sanottiin tuovan kuntaan säästöjä. Luvut vaihtelivat laskutavan mukaan. Todellisten säästöjen syntymistä kuitenkin epäiltiin. Oppilasmäärän kasvu vaatisi palkkaamaan lisää opettajia kouluihin, joihin pienten koulujen oppilaat siirtyisivät. Palkkakulujen lisäksi kiinteistöjen ylläpitoon kuluisi rahaa, vaikka lopetettujen koulujen myymisestä oli jo tehty

päätös. Loppujen lopuksi koulut myytiin, vaikka niihin aluksi etsittiin kunnan toimesta uusia käyttäjiä.

- Mikä oli se laskettu summa, joka säästyy koulua kohden?

Laura: Ei kun, ne on niin monella lailla laskettu. Olihan se yhres välis 550.000, 400.000, 320.000. Sitei tierä kukaan mikä se on ja onko sitä ollenkaan, kun se todellisuus koittaa. Sen näköö nyt jo ja sen on ny nähäny, kun ne on nyt syksyllä päätetty lakkauttaa, niin nyt sitten jo opettajanvirkoja pitää perustaa, vaikka kuinka paljon. Se on kohta se 400.000 mk koulua päälle. Ja silloin oli, kun ne oli lakkautettu, jotta ne myyrähän ne kiinteistöt, nyt niihin kattellahan kauhialla kiihkolla kunnan jotakin asiota. Ei sitä rahaa oo säästetty eli se tullahan näkemähän nyt.

Saarenpään kyläläiset saivat rauhallisin mielin tehdä tulevaisuudensuunnitelmia, kun koulu päätettiin säilyttää. Keväällä -99 johtokunta valmistautui jo seuraavan kesän maalausurakkaan. Koulu sai kunnalta maalit, mutta varsinaiseen työhön tarvittiin kyläläisten panosta. Kyläläiset olivat aikaisemminkin olleet innokkaasti mukana koulun talkoissa, joten osallistujia olisi varmasti tulossa paljon.

Laura: Ja mä uskon tähän kesähän nyt enempi, jotta kun saarahan tua maalauskökkä vauhtihin ja ikkunooren vaihtoa, mitä kaikkia sielä nyt teherähänkin. Niin mä luulen, että siinä taas yhteishenki aika hyvin nousoo. Jotta tämä maalauskökkä on sellaanen, jotta siihen pitää ny saara koko kylä, jotta sen näkis sitten nämä, jotka ei usko Saarenpään koulun olemasolohon. Jotta siihen on pellikatot ja klasit vaihrettu, ja pellikatot ja seinät maalattu, niin ja se teherähän kökkätyöllä. Siihen on nyt ainakin väki jo lupautunu, ja me yritämmä pitää sen kyläkokouksen koululla, jotta saamma väkiä sinne. Jotta silloinkin, kun niitä leikkivälinehiä vain tehtihin sinne. Sielä oli joku rapakasa ja hiekkakassa, niin sielä oli viis traktoria, meitä oli 30 henkiä.

11 POHDINTA

11.1 Tulosten tarkastelua

Tutkimukseni tarkoituksena oli osoittaa, mikä merkitys koululla on kylälle. Haastateltavien puheenvuoroista nousi tärkeimmäksi asiaksi koulun "henkinen merkitys" kyläläisille. Tämän voi aistia hyvin voimakkaasti heidän vastauksistaan. Koulun henkinen merkitys kyläläisille on niin suuri, että sitä on vaikea kuvata. Jokapäiväisissä tilanteissa sitä ei juuri näy, mutta taistelu oman kyläkoulun puolesta toi henkisen arvolatauksen esiin hyvin selkeästi.

Koulun uskollisuus paikalliselle yhteisölle näyttäisi toteutuneen lähes kirjaimellisesti perinteisessä maaseutukoulussa. Koulun katsottiin olevan yhteisön laajennus. (Kalaoja 1988a, 50.) Koululla on tärkeä tehtävä myös sosiaalisten kontaktien muovaajana. Mikäli koulutus pystytään mahdollisimman pitkälle järjestämään omassa kyläyhdyskunnassa, edellytykset kylän yhtenäisyyden säilymiselle myös tässä mielessä ovat olemassa. (Andersson 1980, 179.)

Koulu on kyläläisille jatkuvuuden symboli. Kylätien varrella oleva koulu osoittaa heille päivittäin, että kylässä on elämää. Kyläyhteisön toiminta liittyy hyvin pitkälle kouluun. Siellä järjestetään pitkin vuotta erilaisia tapahtumia, joihin kyläläiset innokkaasti osallistuvat. Nämä tapahtumat kylvävät lapsiin kylähengen, joka kasvattaa heidät yhteisön jäseneksi pienestä pitäen.

Lakkautusuhan langetessa Saarenpään koulun ylle kyläläiset tiivistivät rivinsä. Kyläläiset taistelivat yhtenäisenä joukkona koulunsa puolesta. Tämän osoittaa erityisen hyvin taistelun alku. Kyläläisten ensimmäisen tapaamisen tunnelmat olivat kiihkeät - viha oli käsin kosketeltavissa. Heidän taistelutahtoonsa ei nujerrettu, vaikka välillä oli epätoivonkin hetkiä. Kylän satavuotias koulu antoi ihmisille voimaa taisteluun. Se oli pystytty säilyttämään sodan aikana, eikä sitä haluttu nytkään menettää.

Laura: Pitääs sanua niinku yks nuori sanoo siinä meirän palaveris, kun me taistelimme, sitä, jotta "jos se on sodan aikana pystytty pitämähän, niin voiko tämä sukupolvi olla niin huono, että se pystyy sen menettämähän, jotta kun rahasta ei oo kysymys".

Pitkä taistelu, joka kesti melkein koko 90-luvun, osoitti kylästä löytyvän yhteishenkeä, kun sitä tarvitaan. Saarenpääläiset voivat olla tyytyväisiä kyläyhteisönsä, joka on halukas tekemään työtä kulloinkin esillä olevan tärkeän asian puolesta. Koulutaistelussa kylä sai paljon julkisuutta aktiivisuutensa takia, mutta kylässä tapahtuu muutakin. Kyläyhdistys ja koulun johtokunta järjestävät vuoden aikana paljon erilaisia tilaisuuksia, joihin kyläläiset innokkaasti osallistuvat. Saarenpäässä seurustelu kyläyhteisön jäsenten kanssa on luontevaa. Aito kiinnostus oman kylän hyvinvoinnista saa ihmiset osallistumaan projekteihin, jotka lisäävät kylän elinvoimaisuutta. Mielekäs ja yhteiseksi hyväksi tapahtuva toiminta vahvistaa kyläyhteisön yhteishenkeä.

Tutkimukseni osoitti, että tiivis yhteisöllisyyden tunne välittyy kylästä kouluun. Maaseutukylässä asukkaat tuntevat toisensa yleensä melko hyvin. Aikuiset tuntevat kylän lapset. Lapset vastaavasti tietävät, että "tuossa menevät Lassen isä ja äiti". Tuttu ja turvallinen kasvuympäristö on myös pieni koulu, jossa kaikki tuntevat toisensa. Eräs haastateltava kuvasi kyläkoulun oppilaita suureksi sisarusparveksi, jossa kaikki huolehtivat toinen toisistaan. Esimerkiksi retkillä isommat oppilaat ovat opettajan apuna huolehtimassa pienemmistä oppilaista. Tämä opettaa oppilaita luottamaan itseensä ja kantamaan vastuuta annetuista tehtävistä.

Kalaojan tutkimukset tukevat tätä näkemystä. Niiden mukaan *pienien koulujen etuja ovat opetuksen perhemäisyys, työrauhaongelmien vähyyys sekä oppilaiden suuret mahdollisuudet kasvaa itsenäisiksi, sosiaalisiksi ja vastuullisiksi. Kun pienet koulut vielä pyrkivät ottamaan huomioon sisällöissään ja opetusmuodoissaan ympäröivän yhteisön, niitä voidaan täydellä syyllä pitää pedagogisesti ihanteellisina rajoituksistaan huolimatta. Yhteisön rauhallinen, luonnonläheinen elämäntapa lienee yksi syy työrauhahäiriöiden vähäisyyteen. Todennäköisesti*

yhteisön elämäntapa ja työskentelymalli helpottaa myös lasten tottumista itsenäiseen ja vastuulliseen opiskeluun. (Kalaoja 1990a, 107.)

Taistelujen aikana koulujen lakkauttajat vetosivat useimmiten kyläkoulujen kalleuteen. Kritiikkiä sai myös koulujen opetuksellinen puoli, joka ei lakkauttajien mielestä ollut riittävän tasokasta. Koulujen puolustajat eivät näitä argumentteja hyväksyneet sulkemispäätösten perusteiksi. Heidän mielestään syyt olivat näennäisiä, eivätkä ne perustuneet tosiasioihin. Kyläkoulussa opetuksellisia tekijöitä ei koeta ongelmana. Yhdysluokkaopetus ja pienet ryhmäkoot ovat opettajien päivittäistä todellisuutta, jotka heidän on opetuksessaan huomioitava. Opettajien työssään kohtaamat ongelmat ovat enemmänkin ylitettäväksi tarkoitettuja esteitä kuin syitä, joiden vuoksi kyläkoulu pitäisi lakkauttaa.

11.2 Tutkimusprosessin arviointi

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Tutkimukseni alusta lähtien olen pyrkinyt avoimesti tuomaan esiin myönteisen suhtautumiseni kyläkouluihin. Ylioppilastyttönä opettajana toimiminen kyläkoulussa, joka vielä joutui lakkautusuhan alaiseksi, antoi minulle varman ja myös tunteikkaan pohjan tutkimukseni tekemiselle. Lukijalla on mahdollisuus tarkastella tulkintojani kriittisestikin, kun hän tietää myönteisen asenteeni kyläkouluja kohtaan.

Luotettavuuden kriteerinä on uskottavuus, joka tarkoittaa sitä, että tutkijan on tarkastettava, onko hän osannut käsitteellistää ja tulkita oikein haastateltavien käsityksiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mahdollista tietyin ehdoin yleistää saatuja tutkimustuloksia. Tutkija lisää tutkimuksen varmuutta, kun hän ottaa etukäteen huomioon sellaiset mahdolliset tekijät, jotka voivat odottamatta

vaikuttaa tutkimukseen. Tutkittavasta aiheesta aikaisemmin tehdyt tutkimukset vahvistavat tutkimusta, jos niistä saa tukea omalle tutkimukselle. (Eskola & Suoranta 1998, 212-213.)

Tutkimukseni perusjalkana ovat Kalaojan tekemät "Maaseudun pienten koulujen kehittämistutkimukset I-VI" vuosilta 1988-1991. Kyläkouluista ei juuri muita tutkimuksia ollut, kun aloitin oman tutkimukseni. Vasta 90-luvun lopulla alkoi ilmestyä uusia tutkimuksia kyläkouluista Tutkiva opettaja -julkaisusarjassa. Mielenkiinto kyläkouluja kohtaan on lisääntynyt, kun ne ovat joutuneet taistelemaan olemassaolonsa puolesta.

Perimmältään tutkimuksen arvioinnin taustalla on kysymys sen sisältämien väitteiden perusteltavuudesta ja totuudenmukaisuudesta. Kaplanin termi käytetty logiikka tarkoittaa tutkimuskäytänteitä, aineistonkeräystä ja analyysia. Rekonstruoitu logiikka tarkoittaa taas tutkimustekstiä, joka kuvaa realistisesti ja mahdollisimman tyhjentävästi tutkimuskäytänteitä. Se pyrkii myös heijastamaan tutkimuskohdetta niin totuudenmukaisesti kuin mahdollista. Realistisen tutkimusnäkemys tarkoitusena on osoittaa kuinka pätevästi tutkittua kohdetta kuvataan tutkimustekstissä. Vaikka tutkimuksen käytäntö ja tutkimusteksti eivät koskaan ole täysin yhteneviä, tulisi tutkijan pyrkiä rekonstruoinnissa kertomaan mahdollisimman tarkasti siitä, mitä aineistonkeräyksessä ja sen jälkeen on tapahtunut. (Eskola & Suoranta 1998, 213-214.)

Olen pyrkinyt lisäämään tutkimukseni luotettavuutta kuvaamalla kenttätutkimukseni kylää ja sen asukkaita, jotta lukija voisi muodostaa mielikuvan kyläyhteisöstä, johon tutkimukseni tapahtumat sijoittuvat. Tutkimuksessani haastattelutilanteet olivat melko samanlaisia. Kaksi haastattelua tein haastateltavien kotona ja kolmannen tein kyläkoulussa. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia jokaisen haastateltavan kanssa ja haastateltavat puhuivat tilanteessa luontevasti ja ilmaisivat ajatuksensa selkeästi. Eräs haastateltava joutui kesken kaiken vastaamaan puhelimeen, mutta se ei hänen ajatustaan katkaissut. Etukäteen miettimäni teema-alueet kävimme jokaisen haastateltavan kanssa läpi, vain järjestys hieman vaihteli. Aineistonkeräyksen jälkeen purin haastatte-

lunauhat tietokoneelle, jonka jälkeen teemoittelin haastateltavien vastaukset teema-alueiden mukaisiksi kokonaisuuksiksi.

Mäkelän mukaan laadullisen aineiston arvioinnissa aineiston merkittävyys on tärkeä, mutta suhteellinen asia. Tutkijan on oltava itse tietoinen aineiston kulttuurisesta paikasta ja sen tuotantoehdoista voidakseen puolustaa aineistonsa merkittävyyttä. Aineiston riittävyys ja analyysin kattavuus pitää ottaa myös huomioon arvioinnissa. Mäkelän mukaan aineistoa ei pidä ahnehtia liikaa. Analyysin kattavuus tarkoittaa sitä, ettei tulkintojen perusteena ole aineistosta sattumanvaraisesti poimittuja yksittäisiä kohtia. Lopuksi pitää tarkastella myös analyysin arvioitavuus ja toistettavuus. Analyysi on arvioitavissa, mikäli lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä. Tutkijan tulee esittää analyysissa käytetyt luokittelu- ja tulkintasäännöt niin yksiselitteisesti kuin mahdollista, jotta toinen tutkija niitä soveltamalla voisi tehdä aineistosta samat tulkinnat. Tämä osoittaa tutkimuksen toistettavuuden. (Mäkelä 1998, 48-53.)

Kenttätutkimukseni kylä ja koulu sijaitsevat kotipaikkakunnallani. Opettajavuoteni Saarenpäässä ja yhteydet kyläläisiin ovat lisänneet tietoani tutkimuskylästä. Tällä tavalla voin puolustaa aineiston merkittävyyttä. Vuosien varrella olen kerännyt runsaasti aineistoa tutkimuskohteestani, mutta lopulliseen tutkimukseeni olen ottanut vain haastattelut ja joitakin pöytäkirjoja kunnan asiakirjoista. Lehtiartikkeleilla, runsaalla pöytäkirja-aineistolla ja lakkauttamista kannattavien haastatteluilla olisin voinut antaa monipuolisemman kuvan taistelusta. Nämä aineistot jäävät käytettäviksi mahdollista tulevaa jatkotutkimusta varten.

Kvalitatiivisessa analyysissa vaikutelmanvaraisuutta voidaan vähentää nimenomaistamalla ratkaisu- ja tulkintasäännöt. Tämä tapahtuu siten, että lukija voi lukea sekä tehdyn tulkinnan että aineiston, josta tulkinta on tehty. Näin lukija voi hyväksyä tai esittää eriävän mielipiteen tehdystä tulkinnasta. (Mäkelä 1998, 59.) Laadullisessa tutkimuksessa esimerkkien antaminen aineistosta näyttää lukijalle, että aineiston analyysia voidaan tehdä loputtomiin. Lukija voi siis todeta tutkimuksen luotettavuuden verratessaan tehtyä tulkintaa annettuun esimerkkiin. (Eskola & Suoranta 1998, 218.)

Tutkimukseni tulososassa on runsaasti autenttista haastatteluaineistoa. Niillä olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksen validiteettia. Lukija voi itse tehdä oman analyysinsa haastattelumateriaalista ja verrata sitä tekemääni tulkintaan.

Hammersleyn (1990), joka on tarkastellut kvalitatiivisen tutkimuksen arviointia, mukaan samasta ilmiöstä voi olla olemassa useita väitteitä, kuvauksia ja selityksiä, mutta vain yksi niistä voi olla kerrallaan totuudellinen. (Eskola & Suoranta 1998, 220.)

Vähänkyrön kolmen kyläkoulun lakkauttamisesta käytiin 90-luvulla kahteen kertaan kiivaat keskustelut. Tutkimuksessani tuon esille Saarenpään koulupiirin asukkaiden tuntemuksia käydystä taistelusta. Tämä on kuitenkin vain yksi näkökulma taistelusta. Tutkimuksen lopputulos olisi ollut varmasti erilainen, mikäli lakkautuskeskustelua olisi tarkasteltu vastapuolen näkökulmasta. Tällä kertaa minulla ei kuitenkaan ollut vaihtoehtoa valitessani näkökulmaa tutkimusaiheeseeni. Omat kokemukset rakkaasta Saarenpään koulusta viitoittivat tutkimukseni tekoa heti alkumetreiltä lähtien. Ehkä vuosien kuluttua aihetta voisi tarkastella neutraalimmin ja kokonaisvaltaisemmin koko kunnan ja koulutoimen kannalta.

Tutkimustulosten yleistettävyys

Kulttuuritutkimus tutkii kokonaisvaltaisia ja yleisesti tiedettyjä asioita, jotka ovat kuitenkin huonosti tiedostettuja. Kulttuuritutkimuksessa yleistettävyys ei ole ongelma, jos ilmiö on osattu kuvata siten, että tutkimuksen lukijat tunnistavat sen. *Kiinnostavaa on vain se, miten pätevältä ilmiölle annettu selitys vaikuttaa. Tutkimusongelmana on kylläkin arkielämässä usein toistuva ilmiö, mutta sitä kuvataan ja selitetään sellaisella abstraktiotasolla, että selityksen voidaan olettaa pätevän kaikkiin yksittäistapauksiin.* (Alasuutari 1999, 234-235.)

Kyläkouluja on lakkautettu menneen vuosikymmenen aikana paljon koko Suomessa. Yleensä koulun lopettamisen perusteena ovat olleet säästöt, jotka johtuvat kunnan kiristyneestä taloudesta. Laskelmissa on kyläkoulujen

oppilaskustannukset saatu huomattavasti kalliimmiksi kuin taajamien kouluissa. Näihin oppilaskustannuksiin vedoten on sitten kouluja lakkautettu. Vaikka kustannukset oppilasta kohden ovat kalliimmat kuin isossa koulussa, ei päätöksiä tehtäessä ole juurikaan tarkasteltu kokonaisuutta. Ymmärretään, että kylä ja koulu ovat sidoksissa toisiinsa, mutta tätä ei tiedosteta tai ei haluta tiedostaa, jolloin lopullisessa päätöksenteossa inhimilliset tekijät jäävät huomioitta. Naapurikunnissa tehtyjen koulujen lakkautuspäätösten seurauksia ei tarkastella riittävän laaja-alaisesti, kun omassa kunnassa ollaan samassa tilanteessa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ottamaan kohteeksi ilmiö, jonka suhteen yleistäminen ei ole ongelma. Siten olennaiseksi tulee tutkimuksen pyrkimys selittää ilmiö, tehdä se ymmärrettäväksi. Sen olemassaolon paljastaminen tai todistaminen ei ole tarpeen. On erityisen tärkeää, että tutkija tekee itse selväksi, millä tavalla ja missä suhteissa hän väittää tuloksillaan olevan yleisempää merkitystä. (Alasuutari 1999, 237, 243.)

Saarenpään koulun kaltaisia säilymistaiskeluita käydään jatkuvasti eri puolilla Suomea. Kyläkoulujen lakkauttaminen on yleinen valtakunnallinen ilmiö, joten sen yleistäminen ei aiheuta tutkimuksessani ongelmaa. Tutkimukseni tarkoituksena onkin ollut osoittaa koulun todellinen merkitys koko kylälle. Koulu on ensisijaisesti opetuksen antaja lapsille, mutta heti tämä jälkeen koulu on kyläläisiä yhdistävä konkreettinen ja henkinen tekijä.

Tärkeintä laadullisessa tutkimuksessa on paikallinen selittäminen. Selitysmallin tulee päteä mahdollisimman hyvin perustanaan olevaan empiriseen aineistoon. Selitysmallin tulee olla koherentti, sisäisesti looginen, ja mahdollisimman monien aineiston analyysin pohjalta löydettyjen johtolankojen tulee puhua sen puolesta. Tuloksen yleisemmän merkityksen osoittaminen on oma tehtävänsä. Tutkimustulosta tarkastellaan tavalla tai toisella esimerkkinä jostain muustakin kuin vain kyseisestä yksittäistapauksesta. (Alasuutari 1999, 243-244.)

Tutkimukseni kertoo saarenpääläisten taistelusta kyläkoulunsa puolesta. Olen pyrkinyt haastateltavien puheenvuorojen avulla kuvaamaan mahdollisimman tarkasti kyläläisten tunteja taistelun aikana. Tutkimusaineistosta tulee hyvin ilmi, että kyläkoululla on kylälle erittäin tärkeä merkitys. Koulu kuvaa kylän elinvoimaisuutta ja antaa uskoa tulevaisuuteen. Se liittyy yhteen kyläläiset vauvasta vaariin. Kyläkoulujen kamppailu olemassaolonsa puolesta on jokapäiväistä eri puolilla Suomea. Tästä Vähänkyrön pienten koulujen lakkautustaistelut ovat esimerkkejä.

Arviointia koko tutkimusprosessista

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olen pohtinut omaa asennettani valittua tutkimusaihetta kohtaan. Koska itselläni on alusta lähtien ollut hyvin voimakas positiivinen asenne kyläkouluja ja erityisesti Saarenpään koulua kohtaan, olen miettinyt, miten paljon se on vaikuttanut haastatteluihin, niistä tehtyihin tulkintoihin ja lopulta koko tutkimukseen. Toisaalta olen tämän ongelman tiedostanut jo tutkimusta aloittaessani. Päämääränäni oli alusta alkaen osoittaa koulun tärkeä rooli kylässä ja kyläläisille. Olen tuonut selkeästi esiin myönteisen asenteeni kyläkouluja kohtaan, joten lukijalla on mahdollisuus halutessaan kriittiseenkin tarkasteluun.

Hyviä haastattelu ehdokkaita oli paljon, mutta päätyminen näihin kolmeen henkilöön oli helppoa. Heillä kaikilla oli monipuolisia, mutta myös erilaisia kokemuksia kylästä ja koulusta. He olivat olleet tiiviisti mukana taisteluissa, joista he kertoivat luontevasti. Haastattelutilanteet olivat tuttavallisia, koska kaikki haastateltavat olivat minulle tuttuja. Olen miettinyt, että olivatko he liiankin tuttuja. Jäikö mahdollisesti jotakin oleellista huomaamatta tuttujen ihmisten keskustellessa? Haastatteluaineisto kuitenkin osoittaa, että haastateltavat ovat osanneet kertoa Saarenpään koulun taisteluista hyvin elävästi. He purkivat nauhalle koko kylää koskevia tunteja.

Tutkimuksen alkuvaiheessa minulla oli ajatuksena haastatella eri ikäpolven ihmisiä esimerkiksi ala-asteen oppilasta, nuorta aikuista, koululaisen vanhem-

paa ja isovanhempaa. Tästä ajatuksesta luovuin kuitenkin hyvin pian. Tutkimusaineistoa olisin saanut lisää haastattelemalla useampia henkilöitä, mutta silloin aineistosta olisi saattanut tulla niin iso, että se olisi levinnyt tutkijan käsiin. Vastakkaisia näkökulmia tutkimusaiheestani olisin saanut haastattelemalla henkilöitä, jotka kannattivat kyläkoulujen lakkauttamista. Myös lehtiartikkelit ja kunnan eri toimielinten pöytäkirjat olisivat monipuolistaneet tutkimusta. Nämä olen kuitenkin jättänyt tarkoituksella pois.

Yksi tutkimukseni suurimmista ongelmista on ollut sen venyminen ajallisesti. Tutkimusta aloittaessani kyläkoulujen lakkauttaminen oli erittäin kuuma aihe Vähässäkyrössä. Lehdet suorastaan tulvivat juttuja ja yleisönosastokirjoituksia koulujen puolesta ja vastaan. Tutkimus oli siis helppo aloittaa, koska sille tuntui olevan tilausta. Haastattelut tein, kun toinen taistelu oli päättymäisillään. Haastattelujen tekemisestä ja litteroinnista on reilut kaksi vuotta, joten tältä osin olen saattanut menettää jotakin oleellista tulkintaa tehdessäni. Toisaalta haastateltavat kuvailivat tapahtumia niin elävästi, että se välittyi tekstistä edelleen hyvinkin voimakkaana.

Tutkimuksen punainen lanka on aika ajoin ollut kateissa, koska tutkimuksen tekeminen sijoittuu pitkälle aikavälille. Koska olen pääsääntöisesti tehnyt tutkimusta loma-aikoina, on aloittaminen aina uudelleen ollut vaikeaa. Olen myös miettinyt, kuinka paljon tutkimuksen alkuperäinen tavoite on muuttunut vai olenko pystynyt haastatteluaineistolla ja tulkinnalla tuomaan esiin alkuperäisen aiheen "Koulun merkitys kylälle".

Tutkimukseeni olen kuitenkin tyytyväinen, vaikka sen tekeminen ajallisesti kesti kauan. Saarenpään koulu pysyi hengissä koko tutkimukseni ajan. Sekä koulun että minun osalta tulevaisuus näyttää hyvältä; koulun tulevaisuus näyttää turvatulta ja minä saan jättää tutkimukseni elämään omaa elämänsä.

Tutkimusaiheittani voisi jatkaa tutkimalla kunnan kouluverkostoa nyt, kun jäljellä on enää yksi kyläkoulu ja kolme isompaa ala-astetta. Miten Saarenpään koulun tilanne on muuttunut suhteessa muihin kouluihin, ja mikä on sen asema koko

kunnassa? Uhkaako talouden alamäki jälleen Saarenpään koulua? Aihetta voisi tutkia myös kyläläisten näkökulmasta laajemmin. Mitä kyläläiset nyt ajattelevat kyläkoulustaan, vieläkö heiltä löytyisi intoa taisteluun koulun puolesta? Millainen on koulun arvostus kyläläisten keskuudessa tänä päivänä?

11.3 Kyläkoulujen tulevaisuus

Tutkimukseni sai onnellisen päätöksen, kun Saarenpään koulu selvisi voittajana taisteluista. Oppilaat, henkilökunta ja kyläläiset saavat rauhassa huilata, eikä vuosi toisensa jälkeen tarvitse osoittaa koulun tarpeellisuutta kylälle ja kunnalle. Koska varsinaisista "taisteluhaastatteluista" on kulunut aikaa jo yli kaksi vuotta, on Saarenpään koulukin kokenut muutoksia matkan varrella. Lukuvuoden 1999-2000 alkaessa Saarensivun ja Kalsilan kyläkoulut hiljenivät. Saarenpään koulu sai samana syksynä tiloihinsa mukautetun opetuksen, jolloin koulun oppilasmäärä kasvoi.

Haastattelin Lauraa lyhyesti puhelimitse joulukuussa 2001. Hänen mukaansa koulun tulevaisuus näyttää valoisalta, eikä koulun lakkauttamista tarvitse pelätä. Tällä hetkellä koulussa on reilu 40 oppilasta. Mukautetun opetuksen siirtyminen Saarenpään koulun tiloihin on myös vakiinnuttanut koulun olemassaoloa. Oppilasmäärän voidaan olettaa nousevan tulevina vuosina, koska kunta on ostanut Hyyriän kylästä Vallihaan maa-alueen. Alueelle kaavoitetaan isohkoja omakotitalotontteja. Asuntoalueelle odotetaan muuttavan lapsiperheitä, jolloin Saarenpään koulun oppilasmäärä kasvaisi tulevaisuudessa.

Maaseudun asukkaiden viihtyvyyden, omanarvontunnon ja oman asuinympäristön arvostuksen säilyttäminen edellyttää, että valtakulttuurin vastapainoksi luodaan ja tuodaan esille omaa paikalliskulttuuria. Tämä ei tarkoita, että sitouduttaisiin vain perinteiden vaalimiseen tai aloitettaisiin kulttuurikilpailu televisiosta näkyvien australialaisten sarjafilmiä kanssa. Jos halutaan, että paikalliskulttuurilla on merkitystä laajemmalti, kylissä on kyettävä luomaan ilman rajoja uutta omaa kulttuuria. Tämä edellyttää, että kylätoimikunnat raivaavat -

ennen kaikkea henkisesti - tilaa uusille, ajankohtaisille paikallisille aiheille ja kulttuurintekijöille. (Pääkkönen 1991, 34.)

Lauran mukaan Saarenpään kyläyhdistys on viime vuosina saanut lisää aktiivisia kyläläisiä toimintaan mukaan. Kyläyhdistyksellä on runsaasti erilaisia projekteja tehtynä tai suunnitelmissa. EU tukee kylien kehittämistä, ja tätä haluavat kyläläiset hyödyntää. Kouluun on kauan haaveiltu uusia liikuntatiloja, mutta kunnan ei niitä odoteta rakentavan. Kyläyhdistys saattaakin tulevaisuudessa tehdä talkoilla kouluun kunnolliset liikuntatilat. Tähän kyläläiset uskovat saavansa mukaan myös paikkakunnan yrityksiä. Rakennettavat liikuntatilat toisivat helpotusta kunnan liikuntatilapulaan. Nykyisin Vähässäkyrössä on paljon tiloja tarvitsevia peliporukoita (esim. lentopallo ja sähly).

Valtio on poistumassa kyliltä. Maaseudun hyvinvointipalvelujen toteutus siirtyy viime vuosina vahvistuneen kehittämissuunnan mukaan entistä enemmän kuntien, vapaaehtoistyön ja yksityisten yrittäjien vastuulle. Maaseutukunnissa tämä kehitys edellyttää kunnan ja kylätoimikuntien sekä myös muiden vapaaehtoisjärjestöjen suunnitelmallista vuorovaikutusta. On muistettava, että kylätoimikuntien toiminta perustuu kyläläisten vapaaehtoistyöhön, jonka useimmat kyläaktiivit tekevät päivittäisen päätyön lisäksi. Toisaalta useiden kylien väestörakenne estää pelkkään omatoimisuuteen perustuvan palvelujen tuottamisen. Tässä tilanteessa tarvitaan kylätoimikuntien keskinäistä yhteistyötä ja oman vaihtoehdon esittämistä. Yksi vaihtoehto on, että kylätoimikunnat hyväksyvät osan kuntasuunnittelua ja palvelujen järjestämistä toiminnakseen, mutta vaativat samalla itselleen laajempaa taloudellista päätäntävaltaa. Vaihtoehto merkitsee kunnille todellista luottamuksen osoitusta suomalaiseen kylätoimintaan maaseudun kehittäjänä silloin, kun valtio lähtee kyliltä Eurooppaan. (Pääkkönen 1991, 36.)

Kuntien tarjoamat palvelut ovat lamavuosien aikana heikentyneet. Ikääntyvä väestö tarvitsee yhä enemmän erilaisia palveluja. Tähän haasteeseen kyläyhdistys voi toiminnallaan vastata. Saarenpään kylässä on jo mietitty tulevaisuuden varalle suunnitelmia, joita voidaan tarvittaessa toteuttaa.

Kodinhoitaja voisi päivystää koululla ja lähteä sieltä pyydettyä avuksi perheisiin. Koulun keittiössä voisi toimia ruokapalvelu, joka valmistaisi ruokaa vanhuksille. Ideat eivät siis kyläläisiltä loppu. Koulutaistelu on osoittanut, että kylästä löytyy yhteishenkeä toteuttamaan projekteja, joilla voidaan Saarenpään kyläyhteisön elinvoimaisuutta parantaa.

11.4. Loppusanat

Viime vuosien aikana Suomessa on lakkautettu paljon kyläkouluja. Lamavuosi-
na helppoina säästökohteina nähtiin kyläkoulut, joissa oppilasmäärät olivat
pieniä tai laskusuunnassa. Päätöksentekijät eivät kuitenkaan helpolla saaneet
kouluja lakkautettua. Kyläläiset nousivat vastarintaan ja taistelivat koulujensa
puolesta. Monet kylät voittivat taistelun, mutta vastaavasti moni koulu joutui
sulkemaan ovensa lopullisesti.

Koulujen lakkauttajat vetosivat puheenvuoroissaan yleensä kyläkoulujen
kalleuteen ja pieneen oppilasmäärään. Puolustajat toivat esiin myönteisiä
puolia, joita koulu tarjoaa sekä oppilaille että kyläläisille.

Kylän keskellä sijaitseva pieni koulu tarjoaa lapsille turvallisen kasvuympäris-
tön. Yleensä maaseudun rauhassa sijaitseva kyläkoulu on lyhyen matkan
päässä lapsen kotoa, joten koulumatka taittuu pyörällä tai taksilla. Pienessä
kyläkoulussa on kunnasta ja sijainnista riippuen noin 10-40 oppilasta. Pieni
oppilasmäärä luo tutun ja turvallisen oppimisympäristön lapselle.

Pienet ryhmäkoot antavat opettajalle mahdollisuuden yksilölliseen opetukseen.
Hänen on helppo huomata, jos oppilas on jäämässä jälkeen jossakin oppiai-
neessa. Vastaavasti opettaja voi eriyttää opetustaan lahjakkaiden oppilaiden
kohdalla.

Yhdysluokkaopetusta on moitittu siitä, että samassa luokassa voi olla jopa
neljän eri vuosiluokan oppilaita. Opettajat ovat kuitenkin osanneet hyödyntää
tämän. Hiljaista työtä tekevät voivat kuin ohimennen oppia seuraavan vuoden

asioita. Samalla tavalla ylemmän luokan oppilaat saavat kertausta aikaisemmin opituista asioista. Yhdysluokkaopetus antaa lapselle valmiuksia sekä itsenäiseen että ryhmässä työskentelyyn. Lapset oppivat luottamaan itseensä, kun he jo ala-asteella saavat työskennellä omatoimisesti.

Pienellä koululla opettajat opettavat usein kaikkia luokkia. Alaluokkien opettaja voi pitää englantia yläluokkien oppilaille. Hän näkee oppilaan kehityskaaren esikoulusta tai ensimmäisestä luokasta aina kuudenteen luokkaan. Opettaja voi tukea oppilaan koulunkäyntiä ja kehitystä, kun hän tuntee oppilaan kouluhistorian. Oppilaan ja opettajan välille kasvaa luottamuksellinen suhde, joka tukee oppilaan kasvua.

Opettaja voi hyödyntää pitkää oppilastuntemustaan myös kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Molempien osapuolien on helpompaa ottaa yhteyttä toisiinsa, kun vastapuolella on tuttu henkilö vuosien ajalta. Yhteistyö kodin ja koulun välillä syntyy usein jo paljon aikaisemmin kuin sen virallisesti pitäisi. Perheet osallistuvat kylän järjestämiin tilaisuuksiin, jotka yleensä pidetään kyläkoululla. Yhteys kouluun syntyy huomaamatta. Tätä yhteyttä voidaan luontevasti jatkaa lapsen oppivelvollisuuden alkaessa.

Kyläkoulut kohtaavat toiminnassaan myös haasteita. Suurimmat haasteet kohdistuvat opetukseen. Yhdysluokkaopetus tarjoaa paljon myönteisiä asioita oppilaille ja opettajille, mutta se vaatii myös paljon. Opettajan pitää osata organisoida opetuksensa niin, että jokaisella luokalla on tekemistä oppitunnin aikana. Pienessä ryhmässä oppilas ei voi hävitä massaan, vaan hänen on jatkuvasti seurattava opetusta tarkkaavaisena. Vastausvuoro voi osua oppilaan kohdalle useammankin kerran peräkkäin.

Oppilasryhmien pienuus aiheuttaa ehkä suurimman ongelman liikuntatunneilla. Pallopeleissä joukkueiden muodostaminen on vaikeaa, koska pelaajia on vähän. Tämän ongelman koulut voisivat ratkaista pyytämällä naapurikoulun oppilaita vierailulle. Samalla he tutustuisivat oppilaisiin, joista tulee heidän luokkakavereitaan yläasteella.

Opetukselliset haasteet ovat yleensä helposti ratkaistavissa. Kyläkoulun tulevaisuus vaatii nykyisin muutakin kuin vain perusongelmien ratkaisemista. Kylän ja koulun jatkuva yhteistyö luo pohjan tulevaisuudelle. Koulutilojen hyödyntäminen laaja-alaisesti kaikkien kyläläisten hyväksi antaa kuvan vakaasta ja toimivasta kyläyhteisöstä. Esimerkiksi vanhusten ruokapalvelu koulun tiloissa osoittaa päättäjille, että kouluun sijoitetut veromarkat hyödyttävät koko kylää.

Pienen kyläkoulun oppilas oppii arvostamaan kasvuympäristöään, kun hän lapsesta asti saa elää koulun ja kylän myönteisessä yhteishengessä. Lapsi kasvaa osaksi kyläyhteisöä, joka antaa hänelle mahdollisuuden kasvaa tasapainoiseksi ja kotiseutuaan rakastavaksi ihmiseksi.

LÄHTEET

- Alasuutari P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Andersson H. 1980. Kylän suhde ympäristöönsä. Teoksessa Tommila, P. & Heervä, I. (toim.) Muuttuva kylä. Turun yliopiston kylätutkimus ryhmän loppuraportti. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 163-187.
- Antikainen, A. & Nuutinen, P. (toim.) 1987. Näkökulma kasvatuksen ongelmiin ja tutkimukseen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Eskola J. & Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Eskola J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus, 133-157.
- Hautamäki, L. 1979. Elävä kylä - kylätoiminnan opas. Jyväskylä: Gummerus.
- Hautamäki, L. 1984. Maaseudun kehitys ja omatoimisuus. Tutkimus maaseudun kehitystekijöistä ja uuden kehittämislinjan hahmottamisesta. Sisäasiainministeriön aluepoliittinen osasto. Aluepoliittisia selvityksiä 1.
- Hautamäki, L. 1989. Elävä kylä - elävä kotiseutu - elävä Suomi. Kyläasiain neuvottelukunta. Julkaisusarja A2.
- Heino U. 1980. Kyläyhteisön historialliset edellytykset. Teoksessa Tommila, P. & Heervä, I. (toim.) Muuttuva kylä. Turun yliopiston kylätutkimusryhmän loppuraportti. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 127-162.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 1991. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hult, J., Koliseva, E., Pakkinen, R., Solala, E. 1982. Koulu, kylätoiminta ja yhteiskunta. Koulu kylän keskuksena -projekti. Pohjois-Karjalan osaprojektin loppuraportti. Joensuun korkeakoulu. Historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osaston julkaisuja 31.
- Iisalo, T. 1989. Kouluopetuksen vaiheita, keskiajan katedraalikoulusta nykyisiin kouluihin. Helsinki: Otava.

- Kalaoja, E. 1988a. Maaseudun pienten koulujen kehittämistutkimus. Osa I. Koulu kyläyhteisössä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 52.
- Kalaoja, E. 1988b. Maaseudun pienten koulujen kehittämistutkimus. Osa II. Opettajana kyläkoululla. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 56.
- Kalaoja, E. 1990a. Maaseudun pienten koulujen kehittämistutkimus. Osa III. Pienten koulujen ja niiden opetuksen evaluointia. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 63.
- Kalaoja, E. 1990b. Maaseudun pienten koulujen kehittämistutkimus. Osa IV. Maaseudun pienten koulujen opetuksen ideointia. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 64.
- Kalaoja, E. 1990c. Maaseudun pienten koulujen kehittämistutkimus. Osa V. Opetuksen integroimisesta ympäröivään yhteisöön. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 65.
- Kalaoja, E. 1991. Maaseudun pienten koulujen kehittämistutkimus. Osa VI. Opettajankoulutuksen kehittäminen maaseudun näkökulmasta. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 76.
- Karttunen, M.O. 1958. Vähänkyrön koulut 1858-1958. Vaasa: Vaasan kirjapaino.
- Koliseva, E. 1981. Kyläsuunnittelu ja kunnallishallinto. Kylä- ja kuntasuunnittelun vuorovaikutus. Koulu kylän keskuksena -projekti, selvityksiä. Joensuun korkeakoulu. Historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osaston julkaisuja 28.
- Koulun vuosikirja 1997-1998. Helsinki: Opettajien kustannus.
- Kuikka M.T. 1991. Johdatus kasvatuksen historian tutkimukseen. Helsinki: Otava.
- Köppä T. 1991. Muuttuva maaseutu ja kyläyhteisön toimivuus. Teoksessa Maaseudun muuttuva kuva: artikkelikokoelma. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 17, 20-36.
- Laine T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26-43.

- Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Laukkanen R., Muhonen L., Ruuhijärvi P., Similä K. & Toivonen E. 1986. Pieni koulu. Kunnallisen koulutoimen kehitys. Opetus pienissä kouluissa. Vantaa: Kunnallispaino.
- Mäenpää, T. 1981a. Kiukaisten kylätutkimus. Turun yliopiston maantieteen laitoksen monisteita 1.
- Mäenpää, T. 1981b. Koulu kylän keskuksena. Turun yliopiston maantieteen laitoksen monisteita 2.
- Mäkelä K. 1998. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Saarijärvi: Gaudeamus, 42-61.
- Nurmi, V. 1983. Maamme koulutusjärjestelmä. Juva: Wsoy.
- Pirhonen S. 1993. Koulu kyläyhteisössä. Maaseudun palveluprojekti. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Purokuru, V. 1997. Aktiivinen kyläkoulu. Pienen koulun selviytymisstrategioita. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 7.
- Pääkkönen J. 1991. Kylätoiminnan haasteet kun valtio lähtee kylästä. Teoksessa Maaseudun muuttuva kuva: artikkelikokoelma. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 17, 31-37.
- Wilkinson, K. P. 1986. In search of the Community in the Changing Countryside. *Rural Sociology* 51,1, pp. 1-17.
- Vihinen H. 1991. Suomalainen maaseutu kansainvälistyvässä toimintaympäristössä. Teoksessa Maaseudun muuttuva kuva: artikkelikokoelma. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 17, 7-19.
- Viljanen E. 1998. Kyläkoulu kunnan kouluverkossa. Teoksessa Korpinen E. (toim.) Kehittyvä kyläkoulu. *Journal of Teacher Research* 6. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 6-16.

Julkaisemattomat lähteet ja sanomalehdestä koottu aineisto

Saarenpään ala-asteen opetussuunnitelma 1995

Talonen J. 1995. Saarenpään koulun historiikki. Julkaisematon 100-vuotis-historiikki.

Kylien perinteitä kunnioittaen. Pohjankyrö 10.3.1994. Yleisönosasto.